

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

RIGORÓZNÍ PRÁCE

**Politické procesy 50. let v Československu se zaměřením
na Plzeňsko**

Plzeň 2024

**POLITICKÉ PROCESY 50. LET
V ČESKOSLOVENSKU SE ZAMĚŘENÍM
NA PLZEŇSKO**

MGR. BARBORA PODOLOVÁ

Vypracovala:	Mgr. Barbora Podolová
Obor:	Právo
Konzultant rigorózní práce:	JUDr. Vendulka Valentová Ph.D.
Pracoviště:	Katedra právních dějin
Rok zpracování:	2024

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci na téma Politické procesy 50. let v Československu se zaměřením na Plzeňsko, vypracovala samostatně s použitím zdrojů v práci uvedených.“

V Plzni, duben 2024.

Mgr. Barbora Podolová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala konzultantce mé rigorózní práce, JUDr. Vendulce Valentové, Ph.D., za její cenné rady, které se mi při psaní této práce z její strany dostaly. Dále bych ráda poděkovala kolektivu pracovníků Státního oblastního archivu v Blovicích. Nemohu vynechat ani svou rodinu a partnera, kteří mi byli velkou oporou.

Obsah:

1. Politické procesy 50. let Československu.....	1
1.1 Situace po 2. světové válce až po rok 1948	1
1.2 Právo, vývoj situace a směřování k politickým procesům	3
1.3 Politické procesy 50. let v Československu obecně	5
1.3.1 Politické procesy směřující proti politickým odpůrcům	9
1.4.2 Politické procesy směřující proti armádním příslušníkům	12
1.4.3 Politické procesy směřující proti „špionům ze západu“ a diplomatům	15
1.4.4 Politické procesy směřující proti komunistickým politikům	17
1.4.5 Politické procesy a náboženství	18
1.4.6 Politické procesy a hospodářská sféra	19
2. Iniciativa procesů	21
2.1 Státní bezpečnost	23
2.1.1 Sovětští komunističtí poradci	26
2.1.2 Vyšetřovatelské činnosti	28
2.2 Kabinetní justice 50. let	30
3. Průběh politických procesů a trestání	33
3.1 Průběh	33
3.1.1 Procesní komparace obžaloby podle Zákona č. 87/1950 Sb. a Zákona č. 141/1961 Sb.	36
3.2 Systém trestání	40
3.3 Druhy trestů	41
3.3.1 Podle Zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky	41
3.3.2 Podle Zákona č. 86/1950 Sb., Trestního zákoníku	42
3.3.4 Výkon trestu odnětí svobody	45

3.3.5 Trest absolutní.....	46
4. Situace na Plzeňsku	48
4.1 Politické procesy.....	48
4.1.1 1 T I 573/1949 – Potupení vlajky SSSR	49
4.1.2 1 T I 22/1950 – Pobuřování proti republice	58
4.1.3 1 T I 34/1950 – Pobuřování proti zřízení	64
4.1.4 1 T I 196/50 – Hanobení KSČ	70
4.1.5 1 T I 316/1950 – Šíření protistátních letáků	79
4.2 Politické procesy vzniklé v důsledku měnové reformy na Plzeňsku.....	82
4.2.1 Měnové reformy v Československu.....	82
4.2.2 Konkrétní politické procesy vzniklé v důsledku měnové reformy na Plzeňsku	86
4.2.2.1 1 T 136/1953 – V. M. a spol.	88
4.2.2.2 1 T I 139/1953 – J. T. a spol.	99
5. Situace na území Slovenska a v jiných okresech Československa	103
6. Revize.....	106
ZÁVĚR.....	109
CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ.....	111
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:.....	113
1. KNIŽNÍ PUBLIKACE:.....	113
2. PRÁVNÍ PŘEDPISY:	114
3. ARCHIVNÍ ZDROJE – TRESTNÍ SPISY, ARCHIV BLOVICE:.....	115
4. INTERNETOVÉ ČLÁNKY:	115
SEZNAM OBRÁZKŮ:	115

ÚVOD

Extrémní pravice v podobě nacismu, jehož vrcholem bylo cílené vraždění tisíců osob, naproti tomu extrémní levice v podobě komunistického teroru, jehož vrcholem byly plánované justiční vraždy. To jsou dva režimy, které během pár let otrásly Československem. V dnešní době se dokonce najde pár takých, kteří na vlastní kůži zažili hrůzy druhé světové války, dále spojené s tím, kdy se chorého poválečného Československa zmocnili komunisté, kteří po vzoru Sovětského svazu a největšího komunistického představitele J. V. Stalina ničili všechny své nepřátele a ve společnosti nastolili těžkou formu diktatury s cílem vytvoření ideálních občanů. Jednou z cest, které komunisté vybudovali za účelem zbavení se svých nepřátel a nepohodlných osob byly vykonstruované politické procesy, v důsledku kterých bylo odsouzeno několik tisíc osob. Nejbrutálnější formy politických procesů zažilo Československo v 50. letech a právě procesy této doby se zabývá tato rigorózní práce.

Tématem rigorózní práce bylo zvoleno „*Politické procesy 50. let v Československu se zaměřením na Plzeňsko,*“ zejména z důvodu, kdy se za poměrně krátké období v našich dějinách v důsledku vedení politických procesů směřujících proti nepřátelům komunistického režimu odsoudilo tisíce nevinných osob. Obětem byly ukládány tresty smrti, tresty odnětí svobody v doživotní délce trvání, peněžité tresty nebo ztráty občanských práv, a to mnohdy za účasti československé veřejnosti, která v důsledku politických kampaní určité tresty přímo vyžadovala. Tehdejší československé veřejnosti se totiž ve věci osob odsouzených v důsledku politických procesů dostávalo pouze zkreslených či nepravdivých informací a soudní spisy byly s označením jako „tajné“ nepřístupné. Veřejnost byla dlouhá léta odkázána na oficiální zprávy, v důsledku kterých si režim na svou stranu získával další a další příznivce. Díky publikacím, které byly vydány po pádu komunismu se každý konečně mohl dozvědět, jak to s oběťmi procesů skutečně bylo. I nyní je velmi důležité, aby měla veřejnost povědomí o tom, jaké scénáře následovaly poté, co si někdo dovolil říci na veřejnosti svůj názor a především, aby se současně veřejnost zamyslela nad tím, jak je krásné žít v době, kdy máme díky Listině základních práv a svobod

garantována práva, o kterých se před více než 50ti lety mohlo tehdejší Československé společnosti pouze zdát.

Z důvodu, abych co nejlépe splnila cíl rigorózní práce, jsem pro její celkové zpracování zvolila teoretickou metodu shromáždění dat, která byla následně analyzována a data, která byla vyhodnocena jako obsahově důležitá a zajímavá, byla použita pro tuto rigorózní práci. Dále jsem využila metodu komparativní. Všechny metody jsou využity jak pro část teoretickou, tak i pro část praktickou.

V rámci kapitol rigorózní práce budou představena témata politických procesů 50. let v Československu, cesta k procesům, činnosti státní bezpečnosti a justičních orgánů, průběh politických procesů, komparace obžalob, odsouzení osob včetně následného rehabilitování. Vzhledem k tomu, že je rigorózní práce psaná pod křídly Západočeské univerzity v Plzni, věnuje se práce z velké části politickým procesům právě na Plzeňsku.

1. Politické procesy 50. let Československu

1.1 Situace po 2. světové válce až po rok 1948

V době, která směřovala ke konci druhé světové války, se Českoslovenští občané již přikláněli k politickému modelu, který byl orientován spíše levicově, a to z několika důvodů, mezi nimiž bylo také selhání konzervativně pravicového západu během událostí, které se odehrály v Mnichově roku 1938. Na jaře roku 1945, konkrétně dne 21. 3. 1945, se v Moskvě uskutečnilo jednání Edvarda Beneše, které představovalo poradu mezi československými a sovětskými představiteli o utváření a uspořádání poválečného Československa. Výsledkem tohoto jednání bylo schválení tzv. Košického vládního programu ze dne 5. dubna roku 1945, který byl však schválen již během Moskevského jednání. Výsledkem Moskevského jednání a schváleného Košického vládního programu bylo zejména utvrzení se v orientaci na Sovětský svaz, nikoliv na USA a potrestání domácích i ostatních zrádců. Realizaci Košického vládního programu pomyslně odstartovala dne 18. 4. 1945 poprava Jozefa Tisa. Skrz Košický vládní program bylo také komunisty vydobyto zrušení původní státní struktury a její nahrazení novým systémem, který byl více typický pro lidově demokratický stát, což byly Národní výbory všech úrovní. Národní výbory se okamžitě začaly starat o fungování hospodářství, přepravu, zdravotnictví, ekonomiku, politiku nebo kulturní žití. Tyto kroky byly pro komunisty klíčové, neboť díky „hygieně“ struktury státu a s ní spojeným životem v něm, mohli dosáhnout podmanění celé státní správy plně pod svá křídla. Myšlenky srdcem stálých československých demokraticky smýšlících občanů k blížícímu se konci demokracie a nastolení komunismu nepodpořila ani skutečnost, že bylo k Sovětskému svazu po vzájemné dohodě připojeno také území Podkarpatské Rusi, o něž vedlo Československo a Sovětský svaz během druhé světové války spor. Košický vládní program nesl značnou oporu také v poválečných prezidentských dekretech. Konec revolučního období představoval začátek fungování Prozatímního národního shromáždění dne 28. 10. 1945, které představovalo prozatímní poválečnou moc zákonodárnou. Prozatímní národní shromáždění bylo vytvořeno z Národní fronty a orientací na politické strany v rámci Čech na Komunistickou stranu Československa (dále jen jako „KSČ“), Českou stranu národně sociální, Lidovce a Sociální demokraty, a v rámci Slovenska na Komunistickou stranu Slovenska (dále jen jako „KSS“) a Demokratickou stranu. Hlavním úkolem pro Prozatímní národní shromáždění bylo potvrzení

prezidentského postu pro Edvarda Beneše nebo připravit Československo na svobodné volby.¹

KSČ byla politickou stranou, která byla založena v roce 1921 jako krajně levicová, avšak pro vyšší přijatelnost občanské veřejnosti byla její orientace lehce změněna, a to k levicovému středu. Jejím předsedou byl Klement Gottwald a generálním tajemníkem Rudolf Slánský. Tato politická strana se snažila vším úsilím oddálit termín prvních poválečných svobodných voleb, neb pro ni bylo stěžejní mít co možná nejlepší předvolební kampaň. Do svého předvolebního programu KSČ zahrnuje především myšlenky, které obyvatelé po skončení války dychtivě očekávali, současně skrz své zástupce provolávala hesla občanských svobod a sociální spravedlnosti, čímž si zajistila, aby v očích obyvatel byla viděna jako průbojník pravé demokracie. Výsledkem prvních poválečných voleb bylo vítězství KSČ v čele s Klementem Gottwaldem pro Čechy a vítězství Demokratické strany na Slovensku. KSČ v čele s Gottwaldem začalo toužit po moci, začalo připravovat plánované hospodářství a ústavu, která by utužila režim, ale bylo nutno vyčkat, než vyhraje volby KSS také na území Slovenska. KSČ začala toužit po velké moci, v souvislosti s čímž v listopadu roku 1947 vypukla nepřátelská agrese směřovaná vůči ostatním demokratickým politickým stranám. Díky spolupráci se Státní národní bezpečností a tajnou policií začala politická provokace, která vypukla v ofenzívu tak, že Sociální demokraté a Lidovci byli nuceni podat demisi, kterou Edvard Beneš, pod nátlakem a ve strachu z vypuknutí občanské války, podepsal. V Čechách tak v politické sféře vzniklo několik prázdných míst, kam byli po souhlasu prezidenta Beneše dosazeni spojenci KSČ. Únorovým převratem, jež vyvrcholil dne 25. 2. roku 1948 dostali komunisté volnou ruku ke tvorbě totalitního státu a postupnému pronásledování státních odpůrců.²

Budování „pod sovětského státu“ bylo završeno finální podobou nové ústavy, která byla přijata dne 9. 5. roku 1948, na jejímž konečném znění se horlivě pracovalo od února téhož roku. Podstatu takto nově vytvořené ústavy představoval princip jednotné lidové moci, zlidovění soudů, znárodnění hospodářství tak, aby

¹ RATAJ, doc. PhDr. Jan. KSČ a Československo I. (1945 - 1960). 2003. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze nakladatelství Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0642-4. str. 7-13.

² Tamtéž str. 57-63.

sloužilo tzv. pro všechny. Koncem května roku 1948 se uskutečnily volby, v nichž mohli občané poprvé volit mezi jednotnou kandidátkou Národní fronty nebo bílým lístkem.³ Ústavu 9. května prezident Edvard Beneš nepodepsal a z výkonu své funkce odstoupil dne 7. 6. roku 1948, neboť si nepřál býti demokratickým pozadím v sílící moci komunismu. Dne 14. 6. 1948 byl zvolen prezidentem státu předseda strany KSČ Klement Gottwald a do vládního křesla byl posazen Antonín Zápotocký. Edvard Beneš dne 3. 9. 1948 zemřel.⁴ Od doby skončení druhé světové války uplynuly 3 roky a Československý stát se dostal do spárů totalitního režimu, který se od prázdných slibů občanských svobod přeměnil v dobu, pro níž bylo charakteristické provádění čistek, perzekucí, posílení bezpečnostního aparátu, nezákonnosti a politických procesů.

1.2 Právo, vývoj situace a směřování k politickým procesům

V souvislosti s nedostatečným naplňováním politických slibů vítězné strany se společností Československa začala šířit nelibost ve vztahu k politickému konání nejvyšších komunistických zástupců, jimž se nedařilo, nebo spíše nechtělo, ony sliby řádně realizovat. Idey o socialistické hojnosti tzv. pro všechny, se začaly rozplývat, v souvislosti s čímž začal radikálně stoupat počet režimních odpůrců. Vedení státu si začalo pomalu uvědomovat, že je nutností přijmout takové právní normy, na jejichž základě by bylo možné tyto odpůrce řádně potrestat. Jako úhlavní odpůrce komunisté shledávali osoby přímo protirežimní nebo také členy protikomunistických skupin, mezi které patřili podnikatelé, sportovci, knězi či inteligenti. V souvislosti s potrestáním zmíněných odpůrců byly dále podniknuty kroky ve věci omezení svobody projevu, pohybu, shromáždění nebo nezávislosti soudu.⁵

³ BURSÍK, Tomáš, Jaroslav PAŽOUT, Kateřina PORTMANN a Tomáš VILÍMEK. Třídní (ne)spravedlnost, Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948-1989. 2020. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů v roce 2020, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9. str. 12.

⁴ RATAJ, doc. PhDr. Jan. KSČ a Československo I. (1945 - 1960). 2003. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze nakladatelství Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0642-4. str. 83.

⁵ BURSÍK, Tomáš, Jaroslav PAŽOUT, Kateřina PORTMANN a Tomáš VILÍMEK. Třídní (ne)spravedlnost, Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948-1989. 2020. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů v roce 2020, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9. str. 12.

„...je třeba zlikvidovat nemožný stav, kdy u nás platí zákony ještě z dob Marie Terezie,“⁶ pronesl Klement Gottwald na červnovém zasedání Ústředního výboru KSČ v roce 1948. Současně ve svém projevu a dále zmínil to, že na základě nové politické výhry je nutné zavedení zcela nového právního řádu, který bude politickou změnu ve státě krok s krokem doprovázet.⁷ První zákon, jehož vydání se neslo ve shora zmíněném duchu, byl Zákon č. 213/1948 Sb., O úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů ze dne 21. 7. roku 1948, s platností a účinností k datu 8. 8. roku 1948 (dále jen jako „Zákon č. 213/1948 Sb.“). Podle ust. § 1 Zákona č. 213/1948 Sb., bylo stanoveno, že veškerá opatření, která byla učiněna ze strany akčních výborů v období od 20. 2. roku 1948 do 8. 8. roku 1948 jsou po právu, neb bezprostředně vedly k ochraně nebo zabezpečení lidově demokratického zřízení či očistě veřejného života.⁸ Akční výbory ve zmíněném období sloužily komunistům jako donucovací nástroj při budování cestě k moci. Tedy tento zákon sloužil jako zpětná zákonná opora pro činnosti těchto akčních výborů. Dne 6. 10. roku 1948 byl přijat další zákon, Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky (dále jen jako „Zákon č. 231/1948 Sb.“), jehož zavedením se do právního řádu Československa implementovaly nové trestné činy a s nimi spojené nelítostné tresty za takto spáchané tresty ukládané, jakož i trest smrti. Pokud byl spáchán zločin, za jehož spáchání mohl být pachateli uložen trest odnětí svobody v celkové délce trvání nad 10 let, nebo za který hrozilo uložení trestu smrti, byly tyto trestné činy projednány před Státním soudem na návrh Státního prokurátora. Státní soud i Státní prokuratura byly zřízeny na základě Zákona č. 232/1948 Sb., O státním soudu, a to za účelem vedení „velkých“ politických procesů. Státní soud byl umístěn do Prahy. Dne 25. 10. roku 1948 byl přijat Zákon č. 247/1948 Sb., O táborech nucené práce (dále jen jako „Zákon č. 247/1948 Sb.“). Tyto tábory vznikaly v blízkosti Ostravy, neboť se zde nacházela naleziště uhlí a uranu, jež bylo potřeba zpracovat. Do táborů mohl být až na dobu 2 let umístěn ten, u něhož se objevily náznaky politické msty nebo různé neodůvodněné osobní důvody. Zařazení a umístění do táborů měla na starost komise složená ze 3 členů

⁶ BLÁHOVÁ, Ivana. Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3. str. 51.

⁷ Tamtéž.

⁸ Ust. § 1 Zákona č. 213/1948 Sb., O úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů.

a jednalo se pouze o administrativní cestu bez soudního procesu.⁹ Podle ust. § 4 Zákona č. 247/1948 Sb., patřily 3-členné komisi také pravomoci jako uložení zákazu pobytu na jakémkoliv místě pro osobu, která byla řádně propuštěna z pracovního tábora, dále např. nařízení vyklizení bytu zařazené osoby nebo příkázání, že u do tábora zařazené osoby bude odňato živnostenské oprávnění.¹⁰ Jelikož také Státní bezpečnost představovala pro komunisty nedílnou součást jejich režimu, která jej cílenými zásahy do životů Československých občanů od jádra ochraňovala,¹¹ bylo nutné její činnosti právně posílit, proto byl dne 21. 12. roku 1948 přijat Zákon č. 286/1948 Sb., O národní bezpečnosti (dále jen jako „Zákon č. 286/1948 Sb.“), podle kterého je hlavním úkolem orgánů národní bezpečnosti ochrana lidově demokratického zřízení, ochrana státních hranic, zajištění bezpečnosti osob, majetku a udržování veřejného pořádku.¹² Dne 22. 12. roku 1948 byl přijat další zákon, který se zaměřoval na soudnictví, a to Zákon č. 319/1948 Sb., O zlidovění soudnictví (dále jen jako „Zákon č. 319/1948 Sb.“), který zakotvil dvojitou instanci a také to, že v soudních senátech budou zasedat prostí lidé, čímž si komunisté získali dohled nad systémem justice, což představovalo další důležitý krok na cestě k procesům.¹³ V období let 1949 – 1950 měla proběhnout rekonstrukce právního řádu, jež nesla označení jako „právní dvoutletka“, a to po vzoru hlavních komunistických ideologií. Jejím výsledkem byly například zákony o právu rodinném, o vysokých školách, trestní zákoník, zákon o trestním řízení soudním, občanský zákoník nebo občanský soudní řád.¹⁴

1.3 Politické procesy 50. let v Československu obecně

Politické procesy lze chápat jako jeden z hlavních rysů, který je typický pro komunistický režim, neboť politické procesy vždy tento typ režimu doprovázely. Pod pojem politických procesů lze zařadit veškeré soudní procesy,

⁹ BURSÍK, Tomáš, Jaroslav PAŽOUT, Kateřina PORTMANN a Tomáš VILÍMEK. Třídí (ne)spravedlnost, Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948-1989. 2020. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů v roce 2020, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9. str. 12-13.

¹⁰ Ust. § 4 Zákona č. 247/1948 Sb., O táborech nucené práce.

¹¹ KAPLAN, Karel. Nebezpečná bezpečnost. 1999. Brno: DOPLNĚK, 1999. ISBN 80-7239-024-4. str. 7.

¹² Ust. § 1 Zákona č. 286/1948 Sb., O národní bezpečnosti.

¹³ Zákon č. 319/1948 Sb., O zlidovění soudnictví.

¹⁴ BLÁHOVÁ, Ivana. Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3. str. 51-53.

kteře jsou vedeny jinými nežli justičními orgány, kdy pro toto historické období se jednalo zejména o soudní procesy vedené politickou stranou KSČ a jejími představiteli, Státní národní bezpečností, justici a prokuraturou, kdy komunisté měli ve své moci finální schvalování žalob i odsuzujících rozsudků.¹⁵

Povaha procesů ruku v ruce doprovázela také situaci ve společnosti, které dominovala demokracie, ale spěla v totalitu, která upevňovala komunismus. Momentem, kdy v Československu nastal komunistický převrat začaly hlavním komunistickým funkcionářům hlavou probíhat myšlenky či otázky, zda dokáže nový režim ve společnosti dostatečně obstát. Režim, stejně jako jeho budoucí růst a sílu, bylo nutné zabezpečit, aby nemohl vzniknout prostor pro pochybnosti o jeho odolnosti. Jednou z forem zabezpečování přinesla změna právního řádu a přijetí nových zákonů, čímž komunisté z části dosáhli svého, v momentě, když se společností začal šířit strach a společenské nevědomí. Lidé se začali shlukovat a vedli na tato témata značné diskuze, kdy ti odvážnější jedinci dokázali vystoupit z řad a dovolili si říci a projevit svůj názor, jehož obsah byl značně antikomunistický. Společenská setkání podobného duchu byla často ze strany státní národní bezpečnosti rozpuštěna a jedinci byli postihováni za trestnou činnost, která byla nejprve trestána podle Zákona č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky. Od října roku 1948 byla trestná činnost trestána podle Zákona č. 231/1948 Sb. a poté podle Zákona č. 86/1950 Sb. Trestná činnost ve státě nabírala extrémních rozměrů.¹⁶ Vytvořily se tak první dispozice pro politické procesy 50. let v Československu, které vyvrcholily v řadu vykonstruovaných procesů, mnohdy zakončenými úmyslnými justičními vraždami. Pro politické procesy, které se nesly v tomto duchu byla typická tvorba domnělého strachu a výstrah případných trestů za chování občanů, kteří by si dovolili nesouhlasit či jakýmkoliv jiným způsobem opovrhovat lidově demokratickému státnímu zřízení. Politické procesy 50. let v Československu tak naplnily politickou ideu Klementa Gottwalda, která byla řadou příznivců prosazována a byla vedena v duchu stalinovské diktatury.¹⁷ To,

¹⁵ KAPLAN, Karel. StB o sobě: výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů k, 2002. ISBN 80-902885-8-8. str. 20-21.

¹⁶ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 37-38.

¹⁷ UTITZ, Bedřich. Neuzavřená kapitola, Politické procesy padesátých let. 1990. Praha: Lidové nakladatelství, Václavské náměstí 36, 1990. ISBN 80-7022-091-0. str. 130.

jakým způsobem byly vedeny politické procesy v 50. letech v Československu, a to včetně způsobu manipulátorského jednání politické strany KSČ, se závažně odrazilo v celé společnosti, zejména pak po stránce právní nejistoty mnoha občanů, která byla vyvolána neustálými protizákonnými jednáními. Stopa tohoto jednání byla zanechána také ve vzájemných vztazích občanů, které se mnohdy proměnily ze vztahů soudržnosti v negativní klam vrcholící v konfidenci.¹⁸

V Československu započalo hlavní konstruování politických procesů v roce 1949. Skupiny možných nepřátel značně rostly. Jednalo se především o bývalé členy protikomunistických politických stran, funkcionáře,¹⁹ ale i obyčejné občany. Československo se v období téměř 7 let změnilo ve stát, v němž se díky totalitnímu režimu podařilo systematicky odstranit jeho nepřátele a díky politickým procesům se v očích společnosti mělo ukázat lidově demokratické zřízení jako to pro společnost správné. Pod pojmem politických procesů si každý jedinec dokáže představit alespoň jeden z těch, který Československem, dá se říci, otrásl a zapsal se tak do jeho historie, ale problematika politických procesů se týkala i menších regionů a měst v Československu.²⁰

Procesy tohoto historického období lze klasifikovat do několika skupin. První skupinou byly politické procesy, jejichž charakterem bylo především politické pronásledování, a které byly vedeny v důsledku té nejtěžší trestné činnosti. Osoby, proti nimž byl soudem vyhlášen odsuzující rozsudek, byly odsouzeny za politickou činnost, která byla mířena proti režimu. Jak již bylo zmíněno, procesy, které lze zařadit do této skupiny, byly vedeny Státním soudem v Praze ruku v ruce se Státní prokuraturou. Druhou skupinou politických procesů byly ty, které se nesly v duchu politické motivace. Předmětem těchto politických procesů byla hospodářská trestná činnost nebo přestupky, které byly záměrně využity k dosažení strategických záměrů v rámci politiky. Součástí byla také ta trestná činnost nebo přestupky, které byly úmyslně nalíčené. Cílem takto vedených politických procesů bylo odhalení

¹⁸ PROF. JUDR. LADISLAV VOJÁČEK, CSC., DOC. JUDR. KAREL SCHELLE, CSC. a JUDR. VILÉM KNOLL, PH.D. České právní dějiny. 2016. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3. str. 566.

¹⁹ O procesech a rehabilitacích I. (zpráva "Pillerovy komise" o politických procesech a rehabilitacích v Československu v letech 1949 až 1968). 1990. Praha: FLORENC, 1990. str. 45.

²⁰ BLÁHOVÁ, Ivana. Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3. str. 15-16.

dalších potencionálních pachatelů, vědomé uvalení viny za hospodářské úpadky na cílovou skupinu, kdy se jednalo především o skupiny movitých zemědělců, či další obdobné sabotáže. Třetí skupinou byly politické procesy, které byly vedeny v důsledku verbální trestné činnosti. Tyto politické procesy lze zařadit do působnosti okresních soudů a okresních prokuratur, kdy předmětem žaloby bylo domnění, že došlo ke spáchání trestných činů jako např. ublížení na cti prezidentu republiky, hanobení některých ústavních činitelů, šíření poplašné zprávy, hanobení spojeneckého státu, šíření poplašné zprávy apod... Do poslední skupiny lze zařadit „politické procesy“, které nebyly vedeny soudy, ale příslušnými komisemi. Do této skupiny politických procesů lze zařadit již shora zmíněné zařazení a umístění do pracovních táborů, podle Zákona č. 247/1948 Sb. Všechny uvedené skupiny měly společný motiv, a to politický, který se promítal v pronásledování osob, které nebyly režimu po srsti. Motiv, který byl dán pouze u první a druhé specifikované skupiny politických procesů, se týkal již připravených koncepcí, jejichž jádrem byly aktuální politické úmysly a cíle. Kromě specifikovaných skupin základních politických procesů existovaly také ty, které v hierarchii politických procesů zaujímaly první místo. Bylo tomu tak díky jejich celkovému sdílení společnosti, neboť se jednalo o koncepce společensky známých soudních dramát, jíž se účastnila veřejnost, která byla vybírána ze strany komunistických představitelů. Hlavním smyslem pro tyto procesy bylo naplnění politických zájmů. Tato skupina politických procesů měla vždy danou trestnou činnost na okresní a regionální úrovni a předpokladem pro ni byl celostátní charakter se shora specifikovanými znaky. Do této skupiny lze zařadit ty nejznámější a „největší“ politické procesy v Československu, a to např. proces se skupinou Milady Horákové, proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským nebo proces s armádním generálem Heliodorem Píkou.²¹

Hlavní rozdíly ve vedení politických procesů byly zejména v jednotlivých konstrukcích. Konstrukce politických procesů lze rozdělit do dvou skupin. Do jedné skupiny lze zařadit ty osoby, které se svým jednáním reálně dopustili cílené protirežimní a protistátní činnosti, avšak s cílem odbojových vizí. Druhou skupinu tvoří ty politické procesy, které byly úmyslně podníceny ze strany státní

²¹ KAPLAN, Karel. StB o sobě: výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů k, 2002. ISBN 80-902885-8-8. str. 22-23

bezpečnosti a jejími příslušníky, jejichž činností bylo např. i nastražení zbraní či falešné dokumentace. V obou případech byl však stejný cíl, a to aby byl pachatelům za jejich trestnou činnost uložen odpovídající trest, současně s vidinou, že v důsledku tohoto nebudou společností vyvíjeny obdobné protirežimní činnosti a režim bude chtít nechtě přijat, což pro KSČ znamenalo lehký přechod k diktatuře ve státě. Politické procesy se dotkly téměř 300.000 obyvatel, kdy z tohoto počtu bylo téměř 100.000 osob odsouzeno.²²

Jelikož úkolem státní bezpečnosti a dalších, v tomto směru činných orgánů, bylo především vyhledat záměry a cíle všech možných nepřátel, definovat jejich údajné cíle, a především dovést určitou politickou nebezpečnost těchto nepřátel,²³ lze, již s ohledem na shora uvedené, rozdělit politické procesy 50. let minulého století mezi několik dalších dílčích skupin tak, že pro každou takto zmíněnou dílčí skupinu je vždy věnována jedna samostatná kapitola.

1.3.1 Politické procesy směřující proti politickým odpůrcům

Politické procesy, které byly zaměřeny proti politickým odpůrcům byly ty typy procesů, které směřovaly proti někdejšími funkcionářům a členům demokraticky smýšlících politických stran. Postižení ale nebyli pouze nekomunističtí funkcionáři a členové politických stran, neboť do této skupiny lze zařadit také vládní činitele činné před únorovým převratem v roce 1948. Velká škála těch, kteří neuznávali nově nastolený režim, jeho absurdní vedení a pravidla, se rozhodla pro včasnou emigraci do zahraničí. Ti, kteří na území Československa zůstali, věřili v to, že režim padne stejně rychle jako vzestoupil, anebo se jim z určitých důvodů nenaskytla možnost emigrace. Ve dnech 20. a 21. března roku 1948 se o emigraci pokusili například náměstek předsedy vlády Jan Šrámek a ministr pošt František Hála, kdy byli oba příslušníky státní národní bezpečnosti zadrženi a byla na ně uvalena vyšetřovací vazba, z níž byli oba po výsleších přesunuti do kláštera, kde byli následně několik let vězněni. Nešťastný osud postihl také předsedu sociální demokracie Bohumila Laušmana. Bohumilu Laušmanovi se

²² KAPLAN, Karel. StB o sobě: výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů k, 2002. ISBN 80-902885-8-8. str. 22-23.

²³ O procesech a rehabilitacích I. (zpráva "Pillerovy komise" o politických procesech a rehabilitacích v Československu v letech 1949 až 1968). 1990. Praha: FLORENC, 1990. str. 101.

sice v roce 1949 podařilo emigrovat, ale po několika letech, které takto v emigraci strávil, byl státní národní bezpečností dne 23. 12. 1953 unesen zpět do Československa. Laušman byl odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody v celkové délce trvání 17 let, kdy trest vzhledem k náhlému úmrtí vězněného Laušmana trval 10 let. Laušman byl během svého trestu umístěn na dobu 10 let do československé věznice, v níž byl na dobu 6 let umístěn do samovazby. Velký politický proces měl být veden proti Prokopu Drtinovi, který před únorovým převratem v roce 1948 působil ve funkci ministra spravedlnosti. Drtina se pokusil vzít si život, což se mu nepodařilo a byl převezen do pražské nemocnice na Bulovce, kde byl již hlídán příslušníky státní bezpečnosti a následně převezen do vyšetřovací vazby. Případ Prokopa Drtiny měl být zvětšen do podoby velkého politického procesu, který nakonec realizace nedosáhl, neboť si komunisté uvědomovali, že by bývalého ministra spravedlnosti trestně stíhali za jeho činnost ve vládě, kde byla dominantní činnost komunistů.²⁴

Státní národní bezpečnost podala v roce 1949 spoustu trestních oznámení, která směřovala proti činitelům, kteří podporovali prvopočátky prozatímní sociální demokracie. Prokuratura kladla sociálním demokratům za vinu především jejich údajné kroky vedoucí ke změně režimu a rozsáhlých konverzacích o politické situaci.²⁵ Díky záznamům, které byly prokuratuře ze strany státní národní bezpečnosti podloženy, a jejichž obsahem byly rozsáhle sepsané záznamy ze setkání a nahodilých schůzek sociálních demokratů, mohla prokuratura sepsat žalobu, v níž shledala obžalované vinné z protistátních akcí, a kterou se proces dostal do své vrcholné fáze, tedy před státní či krajský soud, kde již proběhlo hlavní líčení.²⁶ Státní soud i krajské soudy vyměřily obžalovaným vysoké tresty a bylo odsouzeno více než 250 sociálních demokratů.²⁷ Dalším odsouzeným, kterého lze zařadit do této skupiny, byl Vladimír Görner, odpůrce komunistické praxe a bývalý člen předsednictva sociální demokracie, který byl odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody v doživotní délce trvání. Dalším z mnoha odsouzených byl také bývalý

²⁴ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 70-71

²⁵ Tamtéž str. 60

²⁶ KAPLAN, Karel. Politický proces s Miladou Horákovou a spol.: komentované dokumenty. Praha: Epoque, 2019. ISBN 978-80-7557-173-1. str. 12

²⁷ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 60-61.

guvernér Národní banky, Jaroslav Nebesář, který byl odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody v celkové délce trvání 15 let, poté, co byl obviněn ze špionáže a realizace kapitalistické měnové reformy v roce 1945.²⁸

Obvinění za zastávání socialistických idejí, socializující demokracie, hesel Masaryka a Beneše, tedy jiných socialistických idejí nežli těch, které realizovala komunistická strana, postihlo také JUDr. Miladu Horákovou, která zastávala socialismus, který byl tvořen demokratickým politickým systémem, respektem, spravedlností, lidských právech a reformách s hlubokou myšlenkou a cíli. Horáková se svými názory nikdy netajila a otevřeně kritizovala režim a vyzývala k bojům proti nastolenému režimu.²⁹ Proces označovaný jako „*záškodnické spiknutí proti republice*“ se do Československých dějin zapsal jako největší monstrproces. Přípravu tohoto procesu si do svých rukou vzali sovětské poradci, kteří vedli celou koncepci vyšetřování, kdy byla neustále měněna skupina obžalovaných nebo také označení samotného procesu, který dostal finální označení Milada Horáková a spol. Během probíhajícího procesu byli obžalovaní nuceni učit se své výpovědi zpaměti jako scénáře³⁰ a prokuratura držela proces takovým směrem, aby bylo prokázáno, že obžalovaní chystali převrat a rozpoutání války, kdy tato tvrzení podporovala také silná agitace, která vycházela například z rozhlasů či tisku. Horáková vždy uváděla, že se cítí být pouze političkou, hájící jak zájmy své, tak zájmy občanů.³¹ Soudní proces ve věci Milady Horákové a spol. začal dne 31. 5. 1950, trval celkem 9 dní a obsahoval všechny sovětské rysy politických procesů, které se promítaly zejména v tom, že mezi žalovanými trestnými činy byla např. velezrada, zničení režimu nebo volání po třetí světové válce. Průběh tohoto politického procesu měl v občanech vyvolat zlost směřující proti režimním zrádcům, což se do velké míry podařilo. Skupiny osob, které nebyly procesní propagandou strženy se rozhodly demonstrovat za udělení milosti, bohužel tyto protesty neměly žádný význam a nepřiměly Klementa Gottwalda k udělení milosti. Z celkového počtu

²⁸ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 60-61.

²⁹ KAPLAN, Karel. Politický proces s Miladou Horákovou a spol.: komentované dokumenty. Praha: Epoque, 2019. ISBN 978-80-7557-173-1. str. 38-39.

³⁰ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 64-65.

³¹ KAPLAN, Karel. Politický proces s Miladou Horákovou a spol.: komentované dokumenty. Praha: Epoque, 2019. ISBN 978-80-7557-173-1. str. 38-40.

13 obžalovaných byli čtyři odsouzeni k trestu smrti, včetně JUDr. Horákové, která se tak stala obětí připravované justiční vraždy, a která se rozloučila se slovy: „*Odcházím bez nenávisti k vám. Přeji vám to...*“^{32 33}

1.4.2 Politické procesy směřující proti armádním příslušníkům

Mezi další oběti politických procesů lze zařadit také armádní příslušníky, a to především důstojníky a generály. Tyto procesy sehrály v Československu obrovskou roli především z toho důvodu, kdy komunisté chtěli získat moc ovládat také armádu. Politické procesy, které se vedly proti příslušníkům armády byly vedeny vojenskou justicí, do jejíž pravomoci náležely. Vojenské soudy v tomto směru spolupracovaly s vojenskými institucemi a civilními útvary. U vojenských složek však spolupráce nekončila, neboť tato spolupráce vycházela také ze zpravodajství obrany. Menší skupiny osob, které lze potažmo také zařadit do skupiny označované jako armádní příslušníci, a které se skládaly z ministrů nebo vojenských strážníků, nebyly těmito procesy nijak zvlášť dotčeny, naproti tomu důstojníci a generálové byli odsouzeni k tvrdým trestům, kdy i samotný průběh procesů byl pro tyto důstojníky a generály velmi tvrdý a psychicky náročný, neboť byli do velké míry ponižováni, a to například nuceným převlečením do uniformy nacistického vojáka. Literaturou uváděné hlavní důvody, proč vůbec vlastně vznikaly také politické procesy tohoto typu jsou zejména ty, kdy komunisté v důsledku obav, že se armáda Československa pokusí o vojenskou vzpouru proti režimu, a bude navíc podporována západem, chtěli kompletní změnu tohoto sektoru. Dalším důvodem mohla být také nedůvěra v domácí důstojníky a především jejich politické důvody a přesvědčení pramenící v zahraničí.³⁴

Bezprostředně po převratu, který proběhl v únoru roku 1948 došlo ke zničení pevného jádra ozbrojených sil Československa. Příslušníci sborů byli nuceni opustit svou pozici, neboť tato místa byla obsazována komunisty z řad jejich příznivců, kteří bohužel neměli s armádou či vojenským vedením žádné zkušenosti. Jednalo se zejména o dělníky a jiné pracovníky bez vojenského vzdělání.

³² KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 68-69.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž. str. 85-86.

Československá armáda tak přišla o vzdělané vojenské funkcionáře, kteří se značně osvědčili v působení za doby druhé světové války nebo kteří byli odbojáři. Tyto zmíněné nečekal příznivý osud, neboť proti nim byla vedena rozsáhlá vyšetřování, v důsledku kterých byla vznesena obvinění. Žaloba tyto bývalé armádní příslušníky obviňovala ze spáchání trestných činů jako například spolupracování s příslušníky gestapa, velezrady, vyzvědačství nebo spolupráce se zahraničním zpravodajem. Odsouzeno bylo téměř 2.000 osob, kdy z tohoto počtu bylo celkem 34 důstojníků či generálů odsouzeno k trestu smrti. Obvinít tyto bývalé armádní funkcionáře bylo nutné zejména z důvodu zamezení jejich svobod tak, aby případně nemohli zneužít svého vojenského vzdělání a zkušeností proti nastolenému režimu. Při spojení všech shora uvedených důvodů měli komunisté podnět k vedení těchto politických procesů.³⁵

*„Po únorových dnech mi bylo ministrem národní obrany oznámeno, že za nových poměrů nebudu moci zůstat v armádě, a že budu penzionován. Byl jsem zdrcen proto, že jsem byl považován za reakcionáře a škůdce lidově demokratické republiky...“*³⁶ uvedl generál Heliodor Píka, který byl mezi prvními odsouzen a poté na dvoře borské věznici v Plzni popraven. Generál Píka byl váženým armádním funkcionářem, který v době druhé světové války působil ve velitelské pozici v rámci vojenské mise v Sovětském svazu. Právě díky jeho názorům, které neodpovídaly sovětským standardům a jeho vojenské autoritě se právě on stal prvním terčem. Proces proti generálu Píkovi trval několik měsíců, neboť bezprostředně po únoru 1948 byl penzionován z armády a následně pár měsíců poté uvězněn. Během vykonstruovaného soudního procesu byl proti generálu Píkovi vznesen odsuzující rozsudek, kterým byl uložen trest smrti. V důsledku těchto událostí byl trest v červnu roku 1949 vykonán a byla spáchána další justiční vražda.³⁷

³⁵ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 86-87.

³⁶ BENČÍK, Antonín a RICHTER, Karel. Tragický osud generála Heliodora Píky: portrét československého vojáka a diplomata. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2001. ISBN 80-7278-105-7. str. 263

³⁷ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 88-89.

Kromě známého případu generála Píky lze do této skupiny procesů zařadit také akci, nazývanou jako „Březen“, během které bylo zatčeno více než 150 vojenských důstojníků, kteří údajně chystali převrat ve státě tím, že chystali překročení vojenských jednotek do Prahy, kde měli dále obsadit veškeré ústřední budovy. Během vyslýchání zatčených důstojníků docházelo k účelnému fyzickému a psychickému násilí tak, aby se důstojníci přiznali ke všem jím za vinu kladeným činům. Jednalo se například o kompletní vysvléknutí z oblečení a následné zbití opaskem. Během hlavního politického procesu, který byl proti této skupině vojenských důstojníků veden, bylo odsouzeno celkem 15 důstojníků, a to především ti, kteří byli, dle mínění komunistů, v akci zvané „Březen“ nejvíce činní. Z celkového počtu 15 důstojníků bylo celkem 10 z této skupiny odsouzeno k trestu smrti. Postupně byl odsouzen také zbytek skupiny, kdy dalších 5 důstojníků bylo odsouzeno k trestu smrti, 8 vojenských důstojníků bylo odsouzeno k výkonu trestu odnětí svobody na doživotí. Ostatní důstojníci byli odsouzeni k několikaletému vězení.³⁸

Mezi další příslušníky armády, kteří byli zatčeni a odsouzeni bezprostředně po popravě generála Píky, patřil například generál Bohumil Boček, který byl odsouzen z důvodu zadržení jeho syna Zdeňka Bočka. Zdeněk Boček byl obviněn a následně odsouzen za údajné spojenectví s exilem.³⁹

Tato skupina politických procesů, ostatně jako i ostatní skupiny procesů, poukazuje na bezpáteřnost komunistických konstruktérů, která se konkrétně v tomto případě promítla v tom směru, kdy byli „dohnáni“ před soud i ti vojenští příslušníci, kteří se během války účastnili odbojů nebo dokonce působili v rámci jednotek v Sovětském svazu. Velká skupina vojenských příslušníků byla usmrcena bezprostředně po uvalení vazby, kdy byli vysvléčeni z oblečení a příslušníky státní národní bezpečnosti utlučeni mokkými ručníky. Další ohavnosti se promítaly také v tom směru, kdy byli tito vojenští příslušníci ztotožňováni s nacisty, což byla pro tyto vojenské příslušníky jedna z nejhorších možných urážek.⁴⁰

³⁸ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. str.92-93.

³⁹ Tamtéž str. 89-90.

⁴⁰ Tamtéž str. 89-91

1.4.3 Politické procesy směřující proti „špionům ze západu“ a diplomatům

V důsledku toho, že komunisté chtěli dosáhnout úplné závislosti Československa na Sovětském svazu bylo nutné izolovat Československo od vnějšího světa, a to především od západních zemí. Na základě toho započala příprava politických procesů, které měly prokázat jistou špionáž či velezradu, která probíhá se západem. Do karet komunistům přispívala také probíhající Studená válka, díky které se lépe dařilo stabilizovat moc. Politické procesy, které lze zařadit do této skupiny se vedly, jak již vypovídá název kapitoly, proti osobám, které byly režimem označovány jako „špioni ze západu.“ Každý, kdo měl určitou roli v zahraničních vztazích, zejména pak diplomaté, novináři či zahraniční zpravodaje, byli obviněni ze špionážních aktivit. Pro účely politických procesů bylo nutné zamezit těmto osobám jejich aktivitu s cizinou a následně nalézt vhodnou záminku k tomu, aby mohl započít vykonstruovaný proces, k čemuž ostatně postačilo tvrzení o údajné špionáži. Další, které je nutno do této skupiny zařadit jsou také ti, kteří byli v minulosti zaměstnáni v některé ze západních zemí, nebo v těchto zemích po přechodnou dobu žili, anebo zde trvale žili jejich rodinní příslušníci. Postiženy nebyly pouze samostatné shora uvedené osoby, likvidace se vztahovala také na zařízení a organizace zahraničního (především západního) původu jako například Dánský červený kříž, Československo-britská společnost, letní anglická škola nebo antifašistické spolky. Vyhledávání shora uvedených osob se stalo kompetencí státní bezpečnosti, jejíž činnost byla silně podporována směrnicemi, které byly vydávány ze stran vedoucích komunistických funkcionářů, a které státní bezpečnosti sloužily jako instruktáž. Díky těmto směrnicím a zběsilým činnostem příslušníků státní bezpečnosti se společností začala rychle šířit zaujatost údajnými agenty ze západu. Na základě takto vydaných směrnic byli mimo jiné hlídáni a prověřováni také rodilí mluvčí, kteří v Československu vyučovali cizí jazyk.⁴¹

Momentem, kdy se do ústředí politických procesů dostaly také mezinárodní vztahy, nabyla činnost komunistických funkcionářů na své síle, neboť takto byla neustále podtrhována vazba hlavnímu spojenci, Sovětskému svazu. Tím, že byla na základě shora uvedeného inkrimována velká škála osob s vazbami k západu,

⁴¹ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 105-107

s největším zastoupením vazeb občanů k USA, se začaly plnit myšlenky o nepříteli číslo jedna. Na základě tezí, které doprovázely tyto myšlenky nebo procesy samotné, dospěli komunisté k názoru, že čím více je západní stát vyspělejší a má pevné demokratické jádro, tím více je pro Československo a Sovětský svaz nebezpečnější. První místo hierarchie západních nepřátel bylo tedy ponecháno pro USA. Toto zaujetí mimo jiné umocnila také probíhající Studená válka.⁴² „*Vyšetřováním, provedeným Ministerstvem národní bezpečnosti republiky Československé, bylo zjištěno, a tak znovu potvrzeno, že se američtí imperialisté snažili všemi silami a prostředky dosáhnout světovlády...*“⁴³

Nebylo tedy neodůvodnitelné, že v hledáčcích státní bezpečnosti byli právě diplomaté, organizace a ústavy Spojených států amerických. Již v roce 1949 mělo být na základě probíhajících politických procesů prokázáno, že zastupitelský úřad USA v Československu je špionážní jádro, jehož hlavními aktéry jsou právě jeho diplomaté. Očerňování diplomatů mělo společnosti Československa ukázat Spojené státy americké v tom nejhorším možném světle. Mezi vykonstruované politické procesy této skupiny, zakončené odsuzujícím rozsudkem, kterým byly uloženy tresty smrti, lze zařadit také proces vedený proti Jaromíru Nechanskému, který byl odsouzen za špionážní činnost pro USA. Vykonstruovanost tohoto politického procesu byla především v tom smyslu, kdy Jaromír Nechanský na podnět zpravodajství obrany zahájil spolupráci s diplomaty z USA, v důsledku čehož byl následně odsouzen. V souvislosti s takto vedeným politickým procesem nebyl postižen pouze Nechanský, ale také pracovníci velvyslanectví USA. Všichni obvinění byli označováni za vyzvědačské společenství.⁴⁴

I za předpokladu, že byly Spojené státy americké, a osoby s nimi jakkoliv spjaté, hlavním nepřítelem, probíhaly také politické procesy, které měly odstranit vzájemné styky mezi státy. Bezprostředně poté, co proběhl spor mezi Sovětským svazem a Jugoslávií, který byl započat kritikou Stalinova vedení ze strany

⁴² O procesech a rehabilitacích I. (zpráva "Pillerovy komise" o politických procesech a rehabilitacích v Československu v letech 1949 až 1968). 1990. Praha: FLORENC, 1990. str. 21-23

⁴³ SOUDNÍ ZÁPIS, v trestní věci vedení protistátního spikleneckého centra. Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským. 1953. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1953. str. 7

⁴⁴ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 111-113

Jugoslávie, začaly země východního bloku připravovat vykonstruované politické procesy. Do příprav procesů se zapojilo také Československo. Podporu získaly procesy také na základě propagandy, která byla především v tisku. Například slovenský deník Pravda dne 4. prosince roku 1949 napsal: „*Nehanebný a pokrytecký pokus Titovej kliky skryť svoj protisovietsky, protikomunistický postoj pred tvárou revolučného hnutia na celom svete...Komunistické a robotnícké strany musia zosilniť ideologicú ostrážitosť svojich členov.*“⁴⁵ Přípravy začala iniciovat státní bezpečnost především neustálým sledováním diplomatů, občanů, studentů a pracovníků z Jugoslávie. První obviněný byl právník a tehdejší velitel politického zpravodajství Štěpán Plaček, a to z důvodu údajné špionáže pro Jugoslávii.⁴⁶

1.4.4 Politické procesy směřující proti komunistickým politikům

„Revoluce, která požírá své děti“ je označení autorů knihy Komunistický režim a politické procesy v Československu, Karla Kaplana a Pavla Palečka, které vystihuje tuto skupinu politických procesů. Podle autorského označení lze dovodit, že se jedná o ty politické procesy, které komunisté vedli proti členům z vlastních řad. Nejprve se jednalo o nahodilé případy funkcionářů, kteří si na schůzích dovolili sdílet své názory, které nebyly vždy kladné, neboť skrze tyto názory nesl režim a vysoce postavení funkcionáři kritiku. O potrestání vnitřních nepřátel se podávaly zprávy do Sovětského svazu, a to přímo do rukou Stalina, kterého doprovázely obavy z rostoucích nepřátel ve straně, a proto se započalo více hledět na názory a projevy všech funkcionářů, kdy někteří z nich byli sledováni státní bezpečností.⁴⁷

Rozsáhlé zatýkání a věznění komunistů započalo v roce 1950. V souvislosti s vězněnými komunistickými funkcionáři se ve vazebních výpovědích usvědčovali další a další komunisté, jejichž projevy údajně nepodporují stranu ani režim. Vybraná skupina zatčených poté začala opakovaně odkazovat na jméno jednoho funkcionáře, a to sice na Rudolfa Slánského. Někteří komunisté dokonce opakovaně sdělovali, že jsou zatčeni za činnost či projev, k němuž dostali výslovný

⁴⁵ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 14-15.

⁴⁶ O procesech a rehabilitacích I. (zpráva "Pillerovy komise" o politických procesech a rehabilitacích v Československu v letech 1949 až 1968). 1990. Praha: FLORENC, 1990. str. 21-23

⁴⁷ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 124-125

pokyn Slánského, anebo si takto počínali s jeho vědomím. Takto zaprotokolované výpovědi byly sděleny Klementu Gottwaldovi, který o údajných činnostech proti straně a režimu vyrozuměl do Sovětského svazu přímo Stalina. V dopise, který adresoval Stalin Gottwaldovi byly shledány výpovědi pachatelů za nedůvěryhodné. Současně byl do Československa zaslán příkaz Stalina, odvolat Rudolfa Slánského z funkce generálního tajemníka KSČ. Pomalu a jistě se bývalému tajemníkovi KSČ vykresloval jeho osud. Výpovědi zatčených s odkazem na Slánského se neustále opakovaly a byly podporovány dalšími skutečnostmi, a to sice změnou politické orientace Slánského nebo jeho plánovaného útěku na západ. Příprava konstruovaného procesu proti Rudolfu Slánskému probíhala více než jeden rok. Politický proces dostal označení jako „Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským“ a byl koncipován jako jeden z největších československých procesů a divadelních týátrů pro širokou veřejnost. Podle návodů sovětských poradců byli obžalováni této skupiny, včetně Rudolfa Slánského, nuceni učit se pro účely soudních stání své výpovědi zpaměti. „*Cítíte se vinen, že jste se dopustil trestných činů, které Vám žaloba klade za vinu? – Ano. Velezrada? – Ano. Sabotáž? – Ano. Vojenská zrada? – Ano.*“ Odpověděl Rudolf Slánský na dotazy prokurátora během soudního líčení.⁴⁸ Soud uznal dne 27. 11. 1952 bývalého generálního tajemníka KSČ vinným a rozsudkem mu udělil trest smrti. V dopise, který ještě před svým popravením Slánský adresoval do rukou Gottwalda, uvedl, že nebyl nikdy zrádcem, špiónem ani agentem západu. Justiční vražda byla vykonána dne 3. 12. roku 1952, kdy byl Slánský popraven oběšením v Praze v pankrácké věznici.⁴⁹

1.4.5 Politické procesy a náboženství

V době, kdy si komunisté díky politickým procesům více a více prosazovali svou politickou kampaň, zesiloval tlak téměř do celé společnosti. Neustále pokračovalo vyhledávání utajených nepřátel, jehož výsledkem byla psychóza, která se dotýkala také církve a započalo tak konstruování politických procesů

⁴⁸ UTITZ, Bedřich. *Neuzavřená kapitola: politické procesy padesátých let*. Dokořán (Lidové nakladatelství). Praha: Lidové nakladatelství, 1990. ISBN 80-7022-091-0. str. 23

⁴⁹ O procesech a rehabilitacích I. (zpráva "Pillerovy komise" o politických procesech a rehabilitacích v Československu v letech 1949 až 1968). 1990. Praha: FLORENC, 1990. str. 73-83

s církevními hodnostáři.⁵⁰ Komunistický režim si žádal podříditi si do své moci také církve, v důsledku čehož měla být církev zcela izolována, a to především z vazeb na západ, dále měl být oslaben vliv církevních politiků, omezena jejich činnost v církvi a zavedeny rozsáhlé kontroly. Dá se říci, že komunisté neakceptovali duchovní a dobročinnou činnost církvi a hleděli na ně pouze z politického hlediska. Za nejsilnější článek byla shledána katolická církev, která dle mínění komunistických představitelů mohla díky své síle negativně působit na sílu režimu. Proto mezi razantní kroky ve věci katolické církve patřila úplná izolace od Vatikánu. Církevní obrana měla ve věcech sporů velice mizivou šanci zvítězit, čímž byly nastaveny podmínky a možnost velkého rozsahu procesů. Do proticírkevní propagandy byly zapojeny také zpravodaje. Duchovní byli souzeni především za nedodržování nařízení nebo za loajlnost vůči vyšším duchovním.⁵¹

Mezi velké politické monstrprocesy této kategorie se zařadily také procesy proti biskupům, mezi které patřili ti, kteří byli komunisty označeni za vatikánské agenty, a to na základě dokumentů předložených policií. Biskupové byli fyzicky mučeni, s cílem získání přiznání. Tato přiznání spolu s dokumentací daly základ stykům a špionáže s Vatikánem. Mezi obviněnými byl biskup František Zela nebo metropolitní kanovník v Katedrále sv. Víta v Praze, Otakar Švec. Celé skupině biskupům byly uloženy tresty výkonu odnětí svobody v celkové délce trvání několika let. Tento politický proces, který probíhal od podzimu do zimy roku 1950 dostal označení jako „proces proti vatikánským agentům v Československu.“⁵²

1.4.6 Politické procesy a hospodářská sféra

Pokud se v padesátých letech v Československu ocitli občané v postavení obviněných ve věcech hospodářského charakteru, i v tomto směru se bohužel jednalo o vykonstruované politické procesy. Dle literaturou uváděných statistických údajů bylo ve vedených politických procesech hospodářských záměrů odsouzeno téměř 51.000 osob. Mezi takto obviněné osoby se řadili představitelé vlivných hospodářských podniků velkého rozsahu nebo hospodáři kritizující režim

⁵⁰ O procesech a rehabilitacích I. (zpráva "Pillerovy komise" o politických procesech a rehabilitacích v Československu v letech 1949 až 1968). 1990. Praha: FLORENC, 1990. str. 37-39

⁵¹ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 73-75.

⁵² Tamtéž str. 78-80.

včetně hospodářské politiky. Obvinění byli velice často souzeni ze spáchání trestného činu sabotáže. Termín sabotáž v celku představoval plán oslabení hospodářství a dále cíl zeslabení ekonomických vazeb, které jsou orientovány na východ, tedy na Sovětský svaz. Tím, že se komunisté nepřetržitě snažili přeměnit ekonomiku státu podle sovětské předlohy, rostl ve společnosti značný nekomfort, ze kterého si nepřáli být viněni, a proto bylo nutné demaskovat všechny viníky, na něž by se tíha společenské nespokojenosti mohla postoupit. Komunisté se domnívali, že pokud se povedou politické procesy hospodářského charakteru proti nepřátelům tohoto odvětví, které budou navíc masivně propagovány například zpravodaji, získají tak dominantní postavení v další sféře státu a především zaženou do popředí ostatní hospodářské funkcionáře, kteří by mohli představovat možné nepřátele. Vedení politických procesů této skupiny opět podpořila probíhající Studená válka, neboť komunističtí funkcionáři velmi často získávali motiv k vedení procesů také z důvodů, kdy hospodáři ke své činnosti nevyužívali lokální či východní produkty a suroviny, ale úmyslně podporovali západ. Mezi mnoha obviněnými se tedy ocitli zahraniční obchodníci.⁵³

V popředí politických procesů hospodářského charakteru, probíhaly již od roku 1948 velké, a především rychlé ekonomické změny, které nebyly díky způsobu jejich provedení úspěšné. Jednu z těchto změn představoval velký důraz na těžký průmysl.⁵⁴ V tomto směru byli souzeni ředitelé průmyslových továren, kteří se dopustili trestných činů sabotáže, když úmyslně brzdili rozvoj těžkého průmyslu. Všichni shora uvedení byli odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody v celkové délce trvání několika let, jako tresty vedlejší byli ukládány tresty peněžité. Spolu s tresty, které byly zahrnuty v odsuzujících rozsudcích byly tyto osoby nuceny opustit své aktuální profesní pozice. Díky těmto typům politických procesů chtěli komunisté dosáhnout přisouzení viny za neblahý ekonomický stav ve státě jiným osobám, přičemž se na místo toho zbavili osob, které by se v budoucnu mohli

⁵³ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 136-139

⁵⁴ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 16-17.

podílet na zlepšení úrovně ekonomiky. Ekonomičtí stratégové a hospodářští lídři byli odsouzeni k několikaletým trestům ve vězení.⁵⁵

Vykonstruované politické procesy také sloužily jako nástroj likvidace soukromého vlastnictví a živnostníků, neboť komunistická ideologie odmítala ve společnosti kapitalistické příznivce, v důsledku čehož byli masivně devastováni právě podnikatelé.⁵⁶ Politické procesy mířené proti živnostníkům probíhaly nejvíce v roce 1953. Když v březnu téhož roku zemřeli dva komunističtí lídři, Josif Vissarionovič Stalin a prezident Československa Klement Gottwald, mnozí se domnívali, že smrtí Stalina nebo Gottwalda skončí několikaletý nastolený teror.⁵⁷ Soukromí zemědělci však byli i nadále, pod záminkou trestu, nuceni vstupovat do družstev. Státní bezpečnost měla instrukce, a to sice zajistit zástupce soukromých zemědělců a následně razantně zasáhnout proti těm z nich, kteří veřejně kritizují zemědělská družstva. Se zemědělci, kteří odmítali vstoupit do družstva, byly vedeny rozsáhlé soudní procesy.⁵⁸

2. Iniciativa procesů

Mechanika politických procesů byla neustále tvořena a jejich konečné podoby, ostatně po vzoru Sovětského svazu, se dosáhlo v první polovině padesátých let. Mechanismus procesů by nemohl fungovat bez nejdůležitějších mocenských článků, kdy první článek představovali vedoucí orgány komunistické strany, vedoucí roli lze tedy připisovat straně KSČ a jejímu ustředí, neboť právě z této strany byl řízen jejich celkový průběh i koncepce. Druhým článkem byla státní bezpečnost, pro niž se ostatně tvorba politických procesů stala jednou z hlavních náplní. Posledním článkem byly justiční orgány.⁵⁹ V padesátých letech veškeré shora zmíněné instituce, tj. státní bezpečnost, prokuratura a justice, konaly ve stínu

⁵⁵ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 136-139.

⁵⁶ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 16-17.

⁵⁷ PROF. JUDR. LADISLAV VOJÁČEK, CSC., DOC. JUDR. KAREL SCHELLE, CSC. a JUDR. VILÉM KNOLL, PH.D. České právní dějiny. 2016. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3. str. 521.

⁵⁸ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 147-149.

⁵⁹ Tamtéž str. 167-168.

komunistické tyranie. Současně se staly likvidačními složkami, jejichž role byla zneužita pro to, aby byli odstraněni všichni, kteří nebyli režimu po chuti a představovaly iniciativu ke vzniku politických procesů.⁶⁰ Díky přechodu ke komunistické diktatuře byly zlikvidovány dosavadní podoby moci výkonné, zákonodárné a soudní, dá se říci, že ve své podstatě zanikly, neboť kompetence moci výkonné, zákonodárné a soudní byly přeneseny na orgány strany, kteří tak dostaly moc rozhodovat o veškerém dění ve společnosti a určovat směr politiky. Komunistické orgány udávaly všechny podmínky procesů, neboť sledovaly jejich průběhy, určovaly finální podoby obžalob a rozsudků, které byly závazné jak prokuratuře tak justici.⁶¹

Velice důležitou roli v rámci celé mechaniky politických procesů sehrály také bezpečnostní komise KSČ. Organizaci největších monstrprocesů spadala do kompetence jednak samotné KSČ, ale také bezpečnostní komise ÚV KSČ, která se skládala z ministra spravedlnosti, ministra národní bezpečnosti, velitele státní bezpečnosti, náměstka ministra obrany a vedoucího bezpečnostního oddělení. Zmíněná bezpečnostní komise přímo podléhala Klementu Gottwaldovi a generálnímu tajemníkovi KSČ, Rudolfu Slánskému. V rámci Československa také existovaly krajské bezpečnostní komise, mezi jejichž kompetence patřily politické procesy krajských a okresních úrovní. Tyto komise byly složeny z velitelů krajské státní bezpečnosti, velitelů veřejné bezpečnosti a krajských referentů.⁶²

Činnost veškerých komunistických funkcionářů byla v tomto směru protiprávní. Neznalost vlastních zákonů zapříčinila například masivní odsuzování občanů Československa, které v právním řádu nemělo žádná podpůrná ustanovení. Právní rámec politických procesů a dalších nezákonných jednání byl plněn pouze skrze určitou politickou instruktáž určenou činným institucím.⁶³

⁶⁰ PROF. JUDR. LADISLAV VOJÁČEK, CSC., DOC. JUDR. KAREL SCHELLE, CSC. a JUDR. VILÉM KNOLL, PH.D. České právní dějiny. 2016. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3. str. 540.

⁶¹ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 20-24.

⁶² Tamtéž str. 20-24.

⁶³ Tamtéž str. 20-24.

2.1 Státní bezpečnost

Státní bezpečnost, dle literatury označována jako výkonná složka KSČ a komunistických orgánů. Právě státní bezpečnost byla tou složkou v tvorbě politických procesů, která prvotně vyhledávala, mnohdy již určené, nepřátele, kteří byli následně zatýkáni a vězněni v nepříznivých podmínkách, v nichž docházelo k fyzickému a psychickému násilí. Ani státní bezpečnost se s nástupem komunismu nevyhla kompletní výměně příslušníků ze svých řad, neboť režim potřeboval v řadách příslušníků státní bezpečnosti mladé a nezkušené lidi, kteří neměli k výkonu takového povolání žádné zkušenosti a byli ochotni plně se oddat komunistům. Odhaduje se, že téměř 36 % příslušníků státní bezpečnosti mělo dokončené pouze základní vzdělání.⁶⁴

Jak je již v předchozích kapitolách uvedeno, hlavní opora komunistického režimu, byla upravena Zákonem č. 286/1948 Sb., z něhož opět vyplývala spolupráce všech tří mechanických složek, tj. bezpečnosti, prokuratury a soudů. Podle ust. § 7 Zákona č. 286/1948 Sb., jsou soudy a veřejný žalobce oprávněni požadovat přímé služby státní bezpečnosti, dále dle ust. § 8 téhož zákona měli příslušníci státní bezpečnosti povinnost plnění všech povinností, které jim byly ze strany prokurátora či soudu uloženy, vyjma těch, které jsou v rozporu s jejich služebními povinnostmi. Zákon dále upravoval například to, v jakých situacích je příslušník státní bezpečnosti oprávněn užít zbraň, a to podle ust. § 10 zmíněného zákona.⁶⁵ Touto spoluprací, která měla oporu v zákonech se nadále udržoval komunistický monopol, a především monopol politické strany KSČ. Ačkoliv byla podle zákonných ustanovení § 7, 8 Zákona č. 286/1948 Sb. vymezena jistá spolupráce tří hlavních složek, které se podílely na výstavbě politických procesů, byla to mnohdy právě státní bezpečnost, která se stavěla svou činností nad soudy i prokuraturu, kteří byli v trestních záležitostech podřízeni výsledkům a záměrům činnosti státní bezpečnosti. Určitá nadřazenost státní bezpečnosti byla patrná například ve věcech vazby. Návrh na vzetí do vazby nesepisoval prokurátor, tak jak je tomu dnes podle trestního řádu, a soudy nerozhodovaly o vzetí obviněného do vazby. Další nadřazenost tkví například v tom smyslu, kdy KSČ nařizovala

⁶⁴ KAPLAN, Karel. Nebezpečná bezpečnost. 1999. Brno: DOPLNĚK, 1999. ISBN 80-7239-024-4. str. 10-11.

⁶⁵ Ust. § 7, 8, 10 Zákona č. Zákon č. 286/1948 Sb., O národní bezpečnosti

prokurátorům, aby sepisovali obžalobu přímo z protokolů, které jim budou předloženy státní bezpečností. Prokurátoři i soudy byli nuceni akceptovat také násilné praktiky státní bezpečnosti, které byli převzaty dle moskevského vzoru.⁶⁶

Státní bezpečnost mělo ve svých rukou Ministerstvo vnitra. Díky nezákonným a utajovaným pracovním činnostem ovlivňovala státní bezpečnost společenské dění, čímž se ze státní bezpečnosti vytvořila mocensky samostatná síla, jejíž postavení upevnil a dotvořil příchod sovětských komunistických poradců, kteří dohlíželi, aby příslušníci československé státní bezpečnosti zavedli do metod jejich vyšetřování sovětské vzory, tj. především donucení obviněných k přiznání za pomoci fyzického a duševního násilí. Podle vzoru Sovětského svazu se státní bezpečnosti v Československu týkaly dvě změny. První změnu představovaly shora popsané vyšetřovací metody a druhou představoval vznik nového ministerstva, a to Ministerstva národní bezpečnosti, jehož základní složkou se stala právě státní bezpečnost, která byla vytažena z kompetence Ministerstva vnitra. Koncepce Ministerstva národní bezpečnosti fungovala až do roku 1953, v němž došlo ke sloučení spolu s Ministerstvem vnitra, v čele s Rudolfem Barákem. V tuto dobu se státní bezpečnost připravovala na nejbrutálnější politické procesy.⁶⁷

Vyhledání, tvorba a odhalení nepřátel představovali denní činnosti operativních složek státní bezpečnosti, kteří patřili pod vedení státní bezpečnosti. Důkazní prostředky, které měly prokázat trestnou činnost nepřátel režimu, byly jednak získávány za pomoci agentních spolupracovníků státní bezpečnosti, jež si státní bezpečnost za úplatu najímala, a dále přímo z vynucených výpovědí zadržovaných osob. Velmi oblíbené činnosti operativních složek při vyhledávání, nebo spíše tvoření důkazních prostředků, byly činnosti sledování korespondence, její výměny, odposlechy, nastrčení protikomunistických letáků, rozhlášení falešných zpráv o plánované emigraci apod... Nastrčené protikomunistické letáky

⁶⁶ KAPLAN, Karel. Nebezpečná bezpečnost. 1999. Brno: DOPLNĚK, 1999. ISBN 80-7239-024-4. str. 120-122.

⁶⁷ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v letech 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 25

byly následně objevovány během domovních prohlídek příslušníky státní bezpečnosti, čímž byl dán motiv pro zadržení dotyčné osoby.⁶⁸

Metody operativního týmu státní bezpečnosti měly extrémně silnou a propracovanou vnitřně organizovanou strukturu, díky které byla státní bezpečnost schopna odhalovat nejrůznější protikomunistické záměry. Takto organizovanou síť rozvědek může potvrdit například Jaroslav Fabok, bývalý funkcionář demokratické strany na Slovensku a bývalý politický vězeň, který byl po převratu v roce 1948 zatčen, ale díky svým známostem v justici brzy poté propuštěn. Jaroslavu Fabokovi se dne 20. 6. 1948 podařilo utéct ze země do Frankfurtu nad Mohanem v Německu, kde se stal podpředsedou demokratické strany v rámci Dolního Německa a členem americké zpravodajské sítě Spojených států v utečeneckém táboře. V rámci zpravodajské sítě byli Fabok a další lidé školeni a trénováni k operativně-špionážním misím, které měly následující roky probíhat na území Československa. Během první mise, na níž byl Jaroslav Fabok vyslán, byl zatčen příslušníky státní bezpečnosti a následně soudem odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody v doživotní délce trvání. Posléze byl však po 15 ti letech z výkonu trestu odnětí svobody propuštěn. Po zbytek svého života se věnoval činností v Konfederaci politických vězňů na Slovensku, a to až do doby svého úmrtí v roce 2017. K celé akci svého zatčení Jaroslav Fabok uvedl, že během svého zatčení byl šokován zejména tím, že měla státní bezpečnost k dispozici informace o dění v zahraničí, tím jak moc má státní bezpečnost organizovanou svou síť.⁶⁹

Během vyhledávání nepřátel režimu a důkazních prostředků, které měly tyto nepřátele usvědčit z jejich trestné činnosti, využívala státní bezpečnost evidence, neboli kartotéky, v nichž byla soustředěna všechna data o těch, o nichž šlo mít důvodně za to, že jsou nebo v budoucnu mohou být odpůrci režimu. Tyto kartotéky se nacházely v každém kraji Československa a měly státní bezpečnosti usnadnit zatýkání předem vytipovaných osob.⁷⁰ Když měla státní bezpečnost k dispozici veškeré důkazní prostředky, o nichž bylo již výše psáno, přistoupila k další fázi,

⁶⁸ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v letech 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 25-27.

⁶⁹ Tamtéž str. 30-32.

⁷⁰ KAPLAN, Karel. Nebezpečná bezpečnost. 1999. Brno: DOPLNĚK, 1999. ISBN 80-7239-024-4. str. 82.

a to k fázi zatýkání. Fáze zatýkání je mnohdy literaturou označována jako tzv. fáze realizace, neboť se jednalo o první mezník v rámci přípravy politických procesů. Jak již bylo shora uvedeno, státní bezpečnost si sama řídila zatýkání a rozhodovala o vazbě zatčených osob. Díky tomuto nezákonnému postupu se dostalo té situaci, kdy prokurátoři neměli o zatýkání ani rozhodování o vazbě žádné informace a prvotní kontakt s obviněným nastal až v momentu, kdy byla sepisována obžaloba,⁷¹ a to i za situace, kdy podle ust. § 78 písm. b) Zákona č. 87/1950 Sb., Trestního řádu (dále jen jako „*Zákon č. 87/1950 Sb.*“), je rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby výlučnou činností prokurátora.⁷² Zatčené osoby byly následně umístěny do věznic státní bezpečnosti, které se nacházely v každém krajském městě. Pokud šlo o osoby, které byly obviněny ze spáchání trestného činu např. velezrady či špionážních akcí, byly umístěny do věznice v pražské Ruzyni, kde dále probíhalo vyšetřování. Státní bezpečnost bezprostředně po zahájení vyšetřování ve vazebních věznicích dokázala změnit prototyp standardního člověka v deklasované vyvržence společnosti. Mezi tyto osoby patřily mnohdy také vážené činné osoby.⁷³

2.1.1 Sovětští komunističtí poradci

Sovětští komunističtí poradci představovali organizovanou skupinu, která od roku 1949 na několik následujících měsíců získala důležitou a především vůdčí roli v rámci organizace státní bezpečnosti. Příchod sovětských komunistických poradců neměl žádnou oporu v právním řádu, natož jejich činnosti v rámci státní bezpečnosti. Poradci byli odpovědní pouze bezpečnostní centrále se sídlem v Moskvě, odkud byli do Československa vysláni. Jediným záměrem vyslání komunistických poradců do Československa byly lektorské činnosti. Nejednalo se však o obohacení a vyškolení neznalých příslušníků státní bezpečnosti v policejních činnostech, ale o zavedení nových metod do vyšetřování ve věcech politických procesů po vzoru Sovětského svazu. Ačkoliv již byly ve vyšetřovacích metodách státní bezpečnosti zavedeny praktiky fyzického a duševního násilí

⁷¹ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v letech 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 32-33.

⁷² Ust. § 78 písm. b) Zákona č. 87/1950 Sb., Trestního řádu

⁷³ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v letech 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 32-34.

na zadržených osobách, sovětští poradci tyto praktiky zpřísnily a ucelily je v jednotný systém. Zadržené osoby, dle vize Sovětského svazu, měly zakázaný spánek po dobu několika dní, byly vyslýchány během noci, nebo byly nuceny vykonávat nepřetržitou chůzi po svých vyšetřovacích celách. Z druhé stránky jim bylo vyhrožováno zatčením rodinných příslušníků, a to i za použití získaných rodinných fotografií. Těmito způsoby se měl zlomit stav zadržené osoby, od níž byla získána maximální možná spolupráce v rámci přípravy procesu. Sovětští poradci dále zavedli úplné scénáře hlavních líčení u soudů. Obvinění tedy během soudních líčení přeřikávali své výpovědi z paměti. Jedinou komplikací v tomto směru byly situace, kdy se obvinění neustále odvolávali, a to jak do výroků o vině, tak i do výroků o uloženém trestu. Touto cestou se kladly další nároky na práci zahlcené soudy, které o řádně podaných odvoláních rozhodovaly. Současně se bouřili i prokurátoři, kteří často podávali proti postupům státní bezpečnosti stížnosti, které měly oporu v Zákoně č. 87/1950 Sb., podle jehož výkladu představoval prokurátor stráž zákonnosti, avšak bez práva výkonu dozoru nad činností státní bezpečnosti.⁷⁴ O veškerých takto zavedených metodách byly do centrály v Moskvě ze strany poradců zasílány pravidelné informativní protokoly, které byly doručovány tajně. Kromě shora uvedených cílů, kterých se poradci snažili v Československu dosáhnout, měli poradci další úkol, a to sice vyrobit velký politický proces, v důsledku čehož vyvíjeli velký nátlak také na samotné příslušníky státní bezpečnosti, kteří byli nuceni k několikahodinovým službám. Výsledek působení sovětských poradců v Československu měl vyvrcholit právě velkým politickým procesem, o němž by byla Sovětskému svazu podána řádná zpráva, na základě jejíhož obsahu by bylo prokázáno, že role sovětských poradců v Československu byla úspěšná, a že politika Československa i její organizace nemá žádných nepřátel a je plně ku východním zavedeným vzorům. V rámci každé správy státní bezpečnosti byli působní až čtyři poradci, kteří se u příslušníků snažili nastolit myšlení Moskvy. Jejich metody uvnitř pracovního týmu správy státní bezpečnosti se mnohdy přičily dobrým mravům a životním hodnotám. Poradci díky této převýchově nastolili u příslušníků přesvědčení, že státní bezpečnost tvoří oddaná sorta osob, kteří představují záruku komunistického monopolu. Díky

⁷⁴ KAPLAN, Karel. Nebezpečná bezpečnost. 1999. Brno: DOPLNĚK, 1999. ISBN 80-7239-024-4. str. 122.

tomuto přesvědčení vzrostlo u příslušníků státní bezpečnosti až přehnaně vysoké sebevědomí, stejně tak pocit jejich důležitosti a nenahraditelnosti, díky čemuž byl výkon jejich prací odpovídající standardům, které poradci, tedy Moskva, požadovali.⁷⁵

2.1.2 Vyšetřovatelské činnosti

Hlavní zásadou vyšetřovatelských činností státní bezpečnosti byla zásada, že osoba, která byla zatčena, představuje hlavní důkaz své protistátní činnosti. K této zásadě se vázal úkol vyšetřujících osob, získat odpovídající přiznání. Další důležitou zásadu, typickou pro vyšetřovatelské činnosti státní bezpečnosti 50. let v Československu bylo také to, že každý, kdo bude zatčen, musí být také usvědčen a odsouzen, neboť propuštěním zatčených osob na svobodu by se ve společnosti snížila autorita státní bezpečnosti. Na dodržování obou shora zmíněných vyšetřovacích zásad byl v praxi kladen velký důraz a téměř nikdy se nestalo, že by některá z nich byla porušena. Vyšetřovatelský sektor byl vybudován jako zvláštní sektor s ojedinělým postavením v rámci státní bezpečnosti, a to z důvodu, že KSČ od pověřených vyšetřovatelů, kterými byli opět mladí lidé bez znalosti právních norem, požadovala vynucené přiznání zadržovaných osob, čímž byl dán základ průběhu politických procesů a jejich naplánovaný výsledek. Aby vyšetřovatelé řádně odváděli svou práci, dostalo se jim vyšším hodnostem nežli jiným příslušníkům bezpečnostních složek. I přes strukturovanou a dobře fungující vnitřní organizaci státní bezpečnosti, docházelo uvnitř organizace k nepokojům, neboť operativní tým nemohl snést vyšší postavení a uznání vyšetřovatelského týmu.⁷⁶

Během vyšetřovatelských činností byli nápomocni sovětští poradci, kteří pro účely vyšetřování vytvořili vyšetřovací systém, který byl tvořen plynulou sestavou na sebe navazujících denních a nočních výslechů. Průběhy výslechů zadržovaných osob byly sepisovány do protokolů, které si vyšetřovatelé sepisovali podle vlastní nálady a přesvědčení. Osoby vyšetřované byly následně opět za pomoci výhrůzek a násilí nuceni ke schválení a podepsání těchto protokolů.

⁷⁵ KAPLAN, Karel. Nebezpečná bezpečnost. 1999. Brno: DOPLNĚK, 1999. ISBN 80-7239-024-4. str. 25-32.

⁷⁶ Tamtéž str. 137-139.

Výměnou za schválení a podepsání protokolů vyšetřovatele bylo vyšetřovaným slíbeno, že jim bude soudem uložen nižší trest, takové sliby však nebyly nikdy dodrženy. Než se vyšetřované osoby dostaly k hlavnímu líčení u příslušného soudu, musely vydržet v extrémních podmínkách.⁷⁷ Do vyšetřovatelského systému byla zabudována přesná stylizace otázek a následných odpovědí. Na ty vyšetřované osoby, které nebyly tomuto vyšetřovatelskému systému svolné, čekal tvrdší režim trestání, během kterého docházelo k častému zdrogování těchto osob, které byly již označeny jako neposlušné. Jakmile byl vyšetřovaný svolný spolupracovat, nastával příznivější způsob dalšího vyšetřování. Během drastického systému vyšetřování zemřelo několik osob, a to buď bezprostředně při konání fyzického násilí, anebo v důsledku zranění, které byla těmito praktikami způsobena.⁷⁸

Poté, kdy dosáhla fáze vyšetřování svého konce, tedy v momentě, kdy měli vyšetřovatelé k dispozici řádná přiznání a podepsané vyšetřující protokoly, byly zadržené osoby vyšetřovateli připravovány na soudní přelíčení. Do doby než byla připravena žaloba a rozsudek, byli obžalovaní drženi ve vyšetřovacích věznicích státní bezpečnosti, a to z důvodu neustálého opakování výpovědí, které měly být přeříkány během soudního přelíčení tak, aby se tyto výpovědi shodovaly s obsahem vyšetřujících protokolů. V této fázi byli také vyhledáváni svědci, s nimiž byla také cvičena série otázek a odpovědí, které poté odpovídaly těm během hlavního přelíčení.⁷⁹

V momentě, kdy neměla strana zájem o plánování politických procesů, ztratila státní bezpečnost na své důležitosti. Mezi lety 1954–1955 započala série vyšetřování s příslušníky státní bezpečnosti, a to z důvodů nezákonného zacházení během příprav politických procesů. Odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v celkové délce trvání 9 let byl odsouzen například velitel vyšetřovatelského týmu státní bezpečnosti Bohumil Doubek, který v roce 1945 vstoupil do strany a posléze měl velký vliv v ústředním sekretariátu KSČ. V roce 1950 byl povýšen na funkci vedoucího vyšetřovatele a od roku 1951 vedl

⁷⁷ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 34-35.

⁷⁸ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str.184-186.

⁷⁹ Tamtéž str. 193.

nejhrozivější vyšetřovací sektor. Mimo jiné sehrál velmi důležitou roli během vyšetřovacích činností v rámci politického procesu vedeného proti Rudolfu Slánskému. Při svém zatčení v roce 1955 uvedl: „Učilo se, že pokud má mít výslech vyšetřovaného nějaký výsledek, musí být výslech vykonáván nejméně 14-16 hodin denně. Ve zbylém čase neměl vyšetřovaný čas na odpočinek. Vyšetřující čas určili soudruzi od 8. hodiny ranní do 16. hodiny odpoledne, poté následovala přestávka a znovu se pokračovalo od 20. hodiny do půlnoci. Během dne si vyšetřovaný nesmí v cele sednout, je nucený chodit. Během noci může být vyšetřovaný buzen strážnými. Když je při výslechu tělesně i duševně vyčerpaný, vyšetřovací orgán nemá tolik práce s usvědčením. Mnoho těchto opatření bylo zahrnuto do přednášek o vyšetřování, které na školeních používaly vyšetřující orgány. Výsledkem těchto metod bylo to, že vyšetřování byli fyzicky absolutně vyčerpaní a některým už bylo všechno jedno, jen když se budou moci vyspat a přistoupili tak na každou formulaci, kterou vyšetřovatel chtěl. Někdy ani nevnímali, co vlastně podepisují...“^{80 81}

V březnu roku 1957 podal Vyšší vojenský prokurátor v Praze obžalobu na bývalého podplukovníka Bohumila Doubka z důvodů, kdy v období let 1950 až 1953 v Praze a jiných místech vedl vyšetřování řad případů, během kterých byly uplatňovány protizákonné postupy, spočívající zejména v dlouhodobých výsleších bez možnosti odpočinku, šikanování, nuceném podepisování vykonstruovaných výpovědí nebo výhrůzkami, čímž podle ust. § 175 odst. 1 písm. a), c) Zákona č. 86/1950 Sb., spáchal trestný čin porušení povinnosti veřejného činitele.⁸²

2.2 Kabinetní justice 50. let

Bezprostředně po převratu v roce 1948 bylo jednou z hlavních úloh komunistického režimu převzít moc také v soudnictví, s cílem zbavit jej nestrannosti a nezávislosti, neboť se jednalo o další bod, v cestě plánovaných

⁸⁰ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v letech 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 36-37.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² KAPLAN, Karel. StB o sobě: výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů k, 2002. ISBN 80-902885-8-8. str. 313-327.

politických procesů, během kterých měly soudy vydávat již předem sepsané a stranou schválené rozsudky.⁸³

Jak již bylo v předchozích kapitolách psáno, komunisté do právního řádu zavedli zákon č. 319/1948 Sb., O zlidovění soudnictví, díky kterému se do systému justice dostali lidoví soudci, kteří měli v justici zajistit politickou převahu. Tito soudci disponovali stejnými kompetencemi jako soudci s právním vzděláním a příslušným zaměřením, navrch jim však příslušela kompetence v podobě provádění politických kontrol ostatních soudců, a to do doby, než byli nahrazeni režimem požadovanými soudci. Vydání tohoto zákona mimo jiné představovalo zničení dosavadního vývoje soudnictví.⁸⁴ Podle ust. § 10 zákona č. 319/1948 Sb., byli soudci z lidu u okresních soudů povoláváni okresním národním výborem, soudci u krajských soudů krajským národním výborem a lidoví soudci působící u nejvyššího soudu povolávala přímo vláda. Podle ust. § 11 téhož zákona byly dány podmínky, za nichž může být soudce z lidu výborem či vládou povolán, a to dosažení věku 30 let, ne však starší 60 let, zápis ve voličském seznamu, bezúhonnost, státní spolehlivost a oddanost lidově demokratickému zřízení. Dle ust. § 12 zákona č. 319/1948 Sb. se dále stanovilo, že funkci soudce z lidu nesmí vykonávat soudci z povolání, notáři, advokáti nebo veřejní žalobci. V ust. § 15 odst. 1 byla stanovena rovnost mezi soudci z lidu a soudci z povolání. V souladu s ust. § 20 zmíněného zákona byly v sídlech okresních soudů zřízeny okresní prokuratury, v sídlech krajských soudů prokuratury krajské.⁸⁵ Tento krok v rámci justiční sféry otevřel komunistům cestu k budování politických procesů. Tresty udělené v první vlně politických procesů byly ukládány podle Zákona č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky, který se komunistům nezdál pro účely politických procesů dostatečný, a proto, jak je již v předchozích kapitolách uvedeno, byl přijat Zákon č. 231/1948 Sb., který se díky svému obsahu stal jedním ze symbolů komunistického režimu.⁸⁶ Důležitým bodem pro justici v tomto období bylo také vytvoření Státního soudu, který byl zřízen Zákonem č. 232/1948 Sb., a to účelně

⁸³ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 50.

⁸⁴ SCHELLE, Karel a BÍLÝ, Jiří. Dějiny českého soudnictví. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-959-6. str. 357.

⁸⁵ Ust. § 10, 11, 12, 15 a 20 Zákona č. 319/1948 Sb., O zlidovění soudnictví.

⁸⁶ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 51.

pro to, aby byla založena systematika v ukládání trestů, vymezených podle zákona č. 231/1948 Sb. Složení Státního soudu představoval prezident, potřebný počet viceprezidentů, soudci z povolání a soudci z lidu, kteří byli jmenováni vládou po předchozím návrhu krajských výborů, a to na dobu jednoho roku. Druhou instancí ve věcech trestních, které patřily do výkonu pravomoci Státního soudu vykonával Nejvyšší soud.⁸⁷ V roce 1950 byl do právního řádu přidán trestní zákon a trestní řád, Zákon č. 86/1950 Sb. a Zákon č. 87/1950 Sb. Nový trestní zákoník vycházel ze všech podstatných zákonných ustanovení Zákona č. 231/1948 Sb., které navíc doplnil o těžké skutkové podstaty trestných činů. Trestní řád byl postaven na základě zásad a praxi Zákona č. 319/1948 Sb. Jeho cílem byl rychlý průběh vedeného trestního řízení, jehož účelem bylo rychlé zajištění pachatelů a jejich následné potrestání. Z trestního řádu, Zákona č. 87/1950 Sb., vyplývaly zásady jako zásada materiální pravdy, zajištění práva na obhajobu, presumpce nevinu, zásada veřejnosti, zásada volného hodnocení důkazů apod...⁸⁸ Zákon č. 87/1950 Sb., upravoval dvě fáze v rámci přípravného řízení, a to fázi vyhledávací a fázi vyšetřovací. Fázi vyhledávací popisuje jako činnost, která je vykonávána orgány národní bezpečnosti, s tím, že tyto orgány jsou oprávněny v rámci vyhledávací činnosti předvolat a vyslechnout kohokoliv, kdo by mohl být prospěšný při objasnění okolností spáchaného trestného činu. Činnost těchto orgánů je však dle zákona podřízena prokuratuře a soudům. Ve vyšetřovací fázi měl být podle zmíněného zákona aktivní prokurátor, a to tehdy, došlo-li se, že došlo ke spáchání trestného činu. Mezi jeho činnosti v rámci vyšetřovací fáze lze zahrnout vyhledávání důkazních prostředků, které jsou důležité pro rozhodování soudů, vedení výslechu obviněného a svědků trestného činu a zejména pak rozhodování o vazbě. Podle Zákona č. 87/1950 Sb. je prokurátor oprávněn nařídít orgánům činným ve fázi vyhledávací vykonání určitých vyšetřovacích úkonů. Prokurátorovi také přísluší rozhodnout o zastavení trestního stíhání.⁸⁹ Při srovnání výkladu shora uvedených zákonných ustanovení Zákona č. 87/1950 Sb. s kapitolami zaměřenými

⁸⁷ SCHELLE, Karel a BÍLÝ, Jiří. Dějiny českého soudnictví. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-959-6. str. 364-365.

⁸⁸ VLČEK, Eduard. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0791-5. str. 62-63.

⁸⁹ KROULÍK, Pavel. Historie vyšetřování trestních deliktů u nás. Týn nad Vltavou: Nová Forma, 2017. ISBN 978-80-7453-845-2. str. 25-26.

na činnosti státní bezpečnosti je patrná neznalost zákonů a jejich neustálé porušování. Další změnu v justiční sféře představoval Ústavní zákon č. 64/1952, O soudech a prokuratuře, na základě kterého byla dohotovena soudní organizace, v jejímž čele byl jediný Nejvyšší soud. Zmíněný zákon byl poté proveden Zákonem č. 66/1952, O organizaci soudů. Tento zákon zavedl pouze dva druhy soudů, a to soudy obecné a soudy zvláštní, kdy soudy obecné představovaly soudy okresní, krajské a soud Nejvyšší. Mezi zvláštní soudy se řadily například soudy vojenské.⁹⁰

Justiční orgány se do průběhu politických procesů zapojily až v jejich závěrečné fázi. Nejprve se zapojila prokuratura, která se na základě podkladů obdržených od státní bezpečnosti podílela na sepisu obžaloby. Pokud nebyla obžaloba sepsána v konceptu politické ideologie, vrátila se takto žaloba do rukou prokurátora zpět k jejímu kompletnímu přepracování. Úlohou soudů bylo zajistit řádný průběh soudních líčení, které představovaly závěr procesů. Před počátkem soudního líčení se konaly porady, kterých se účastnili členové senátu, prokurátor a zástupce KSČ. Tyto porady nesly označení „porady v kostce,“ neboť se během nich vypracoval kompletní scénář pro průběh celého soudního líčení. Bezprostředně po těchto poradách byli vyrozuměni příslušní vyšetřovatelé působící ve státní bezpečnosti, aby připravili obžalované na soudní líčení. Podle přípravy obžalovaných se následně nařídil termín hlavního líčení.⁹¹

3. Průběh politických procesů a trestání

3.1 Průběh

Soudní řízení jako takové probíhalo u Okresních soudů, které byly příslušné k projednání trestních věcí v I. instanci. Pokud se jednalo o trestní řízení, jejichž předmětem byl politicky motivovaný trestný čin, příslušný byl v rámci těchto věcí Státní soud. Do samotného průběhu řízení opět zasahovala strana, která rozhodovala o složení senátu, divácích, zapisovatelích nebo právních zástupcích. Strana dále rozhodovala také o tom, zda bude řízení veřejné nebo neveřejné. Do roku 1953 se velká škála politických procesů konala před řízeným obecnstvem,

⁹⁰ PROF. JUDR. LADISLAV VOJÁČEK, CSC., DOC. JUDR. KAREL SCHELLE, CSC. a JUDR. VILÉM KNOLL, PH.D. České právní dějiny. 2016. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3. str. 540.

⁹¹ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 53-54.

kteře se skládalo především z příslušníků Státní národní bezpečnosti, a to z důvodu, aby si obvinění nedovolili říci něco jiného, než bylo podepsáno ve vyšetřovatelských protokolech.⁹² Úloha soudu během trestního řízení byla zabezpečit jeho průběh tak, aby byl v souladu s tzv. předpoklady. Soudní předpoklady představovaly v rámci trestního řízení závazné postupy trestního senátu a prokurátora, které se musely dodržovat. Volba termínu soudního procesu se odvíjela od připravenosti obviněných, tzn. zda a jakým způsobem se naučili své výstupy. Obvinění byli během celého soudního procesu několikrát navštěvováni vedoucími vyšetřovateli, kteří s nimi procházeli jejich výpovědi. Před začátkem soudního procesu se obvinění prvně setkali se svými obhájci, kteří byli předem stranou vybráni. Jejich role byla ve věci soudního procesu zaměřena pouze na úvodní a závěrečnou řeč, v níž byl z jejich strany plně uznán obsah obžaloby.⁹³

V rámci soudního procesu se postupovalo podle ust. § 148 a násl. Zákona č. 87/1950 Sb., tak, kdy nejprve předseda senátu zahájí hlavní líčení dotazem, který je směřovaný vůči obviněnému, zda byla zachována lhůta k přípravě a poté vyzve svědky, aby se odebrali do místnosti jim určené,⁹⁴ dále byl vyčleněn čas prokurátorovi, který přečetl všem přítomným obsah obžaloby, jejíž obsah mohl být během soudního řízení prokurátorem rozšířen o nový skutek nebo mohl být ze strany prokurátora celkově obsah obžaloby změněn, a to v souladu s ust. § 149 odst. 2 Zákona č. 87/1950 Sb.⁹⁵ K tomu však v praxi téměř nedocházelo, neboť byly obžaloby dopředu připravované a schválené. Následně navazovaly výpovědi předvedených obviněných a svědků, provedení důkazů a závěrečné řeči prokurátora, obhájců a obviněných. Následovalo vynesení rozsudku. Řízení však mohlo skončit také jiným způsobem nežli vynesením odsuzujícího rozsudku, a to například přerušením nebo zastavením trestního stíhání.⁹⁶ Trestní stíhání mohlo být přerušeno z důvodů uvedených podle ust. § 165 Zákona č. 87/1950, a to pokud nelze obviněného postavit před soud, pokud není obviněný pro duševní poruchu

⁹² KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 193-194.

⁹³ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v letech 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 54.

⁹⁴ Ust. § 148 Zákona č. 87/1950 Sb., Trestního řádu

⁹⁵ Tamtéž, ust. § 149 odst. 2

⁹⁶ PROF. JUDR. LADISLAV VOJÁČEK, CSC., DOC. JUDR. KAREL SCHELLE, CSC. a JUDR. VILÉM KNOLL, PH.D. České právní dějiny. 2016. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3. str. 639.

schopen chápat smysl a podstatu trestního řízení. Pokud by však jeden z uvedených důvodů opadl, v trestním řízení se pokračuje, a to podle ust. § 165 odst. 2 téhož zákona.⁹⁷ Zastavení trestního stíhání nastalo, pokud vzal prokurátor žalobu zpět, dále pokud prezident republiky nařídil zastavení anebo pokud obviněný zemřel, a to podle ust. § 166 Zákona č. 87/1950 Sb.⁹⁸

Pokud se obviněný během závěrečné řeči odchýlil, byť nepatrně, od naučeného textu, soud toto shledal jako přitěžující okolnost a trest zvýšil. Méně významné politické procesy trvaly pouze pár hodin, naproti tomu politické procesy velkého rozsahu trvaly několik dní. Jaroslav Fabok uvedl, že jejich politický proces trval celkem pět dní. Ze svého politického procesu si obviněný Jaroslav Fabok zapamatoval řeč prokurátora, který vyřkl, že navrhuje trest smrti, a to z důvodu možné trestné činnosti obviněných, která mohla nastat nebýt perfektní spolupráce příslušníků státní bezpečnosti. „*Pohlédl jsem na svou rodinu, která tam během tohoto výroku seděla skrčená. Dav v soudní síti vykřikoval smrt, smrt, smrt... V mém případě zaznělo, že se trest smrti mění na doživotí.*“⁹⁹

Politické procesy byly ukončeny velkou kampaní, jejíž úkolem bylo ukázat a zdůraznit vůdčí politickou ideologii. O šíření kampaně se postaral rozhlas nebo obsáhlé novinové články. O velkých významných politických procesech byly sepsány knihy, které byly následně publikovány, jako například kniha s názvem „*Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským,*“¹⁰⁰ která v úvodu čtenářům sděluje, že se jedná o soudní zápis v trestní věci vedení proti spikleneckého centra, projednávané před senátem Státního soudu v Praze ve dnech 20. – 27. listopadu roku 1952 proti Rudolfu Slánskému a spol. pro trestné činy velezrady, vyzvědačství, sabotáže a vojenské zrady. Zároveň obsahuje zápisy celého průběhu celkem na 548 stran. Tyto typy knih byly vydávány Ministerstvem spravedlnosti.¹⁰¹

⁹⁷ Ust. § 165 Zákona č. 87/1950 Sb., Trestního řádu

⁹⁸ Tamtéž ust. § 166

⁹⁹ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v letech 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 57-59.

¹⁰⁰ Tamtéž str. 62.

¹⁰¹ SOUDNÍ ZÁPIS, v trestní věci vedení protistátního spikleneckého centra. Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským. 1953. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1953.

Odsouzení neměli o shora zmíněných kampaních žádné potuchy, neboť pro ně bezprostředně po vynesení odsuzujícího rozsudku začal výkon trestu. Každý z rozsudků obsahoval také poučení o možnosti podání opravného prostředku, který bylo možné podat proti velké škále vynesených rozsudků. Pokud nastalo odvolací řízení, odvolací soud zopakoval hlavní líčení a rozhodl ve věci.¹⁰² V případě velkých politických procesů obsahovalo poučení sdělení, kdy předseda senátu poučil všechny obviněné o možnosti podat opravné prostředky a za tímto účelem vyhlásil přestávku, která byla určena k poradě o předmětném. Následovalo sdělení, že se všichni obvinění vzdávají práva podat opravný prostředek, čímž bylo hlavní líčení shledáno za skončené.¹⁰³ Vzdání se práva na odvolání bylo upraveno podle ust. § 176 Zákona č. 87/1950 Sb.¹⁰⁴

3.1.1 Procesní komparace obžaloby podle Zákona č. 87/1950 Sb. a Zákona č. 141/1961 Sb.

Právní úprava obžaloby podle Zákona č. 87/1950 Sb., je zakotvena v zákonných ustanoveních §§ 85 – 86 zmíněného trestního řádu. Obžaloba je tímto zákonem označována nikoliv jako obžaloba, ale jako žaloba. Žaloba je podle trestního řádu, Zákona č. 87/1950 Sb., rozhodnutím, kterým je skončena vyšetřovací fáze v rámci trestního řízení. Pokud je podezření ze spáchání trestného činu považováno jako dostatečně odůvodněné, je podána prokurátorem proti obviněnému. Podle ust. § 15 uvedeného zákona je k provedení vyšetřovací fáze a k podání žaloby příslušný ten prokurátor, v jehož obvodě byl trestný čin spáchán.¹⁰⁵ Právní úprava vyšetřovací fáze byla zakotvena v ust. § 77 Zákona č. 87/1950 Sb., tak, že pokud se prokurátor dozví o spáchání trestného činu, vykoná k tomu potřebné vyšetřování, během kterého podle ust. § 78 uvedeného trestního řádu sbírá důkazy, které budou důležité pro vydání soudního rozhodnutí, dále má zabezpečit to, aby byla osoba obviněného řádně postavena před soud k hlavnímu líčení, současně zajišťuje výkon trestu, popř. ochranného opatření a dále např.

¹⁰² PROF. JUDR. LADISLAV VOJÁČEK, CSC., DOC. JUDR. KAREL SCHELLE, CSC. a JUDR. VILÉM KNOLL, PH.D. České právní dějiny. 2016. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3. str. 639.

¹⁰³ SOUDNÍ ZÁPIS, v trestní věci vedení protistátního spikleneckého centra. Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským. 1953. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1953. str. 148.

¹⁰⁴ Ust. § 176 Zákona č. 87/1950 Sb., Trestního řádu

¹⁰⁵ Tamtéž ust. § 15.

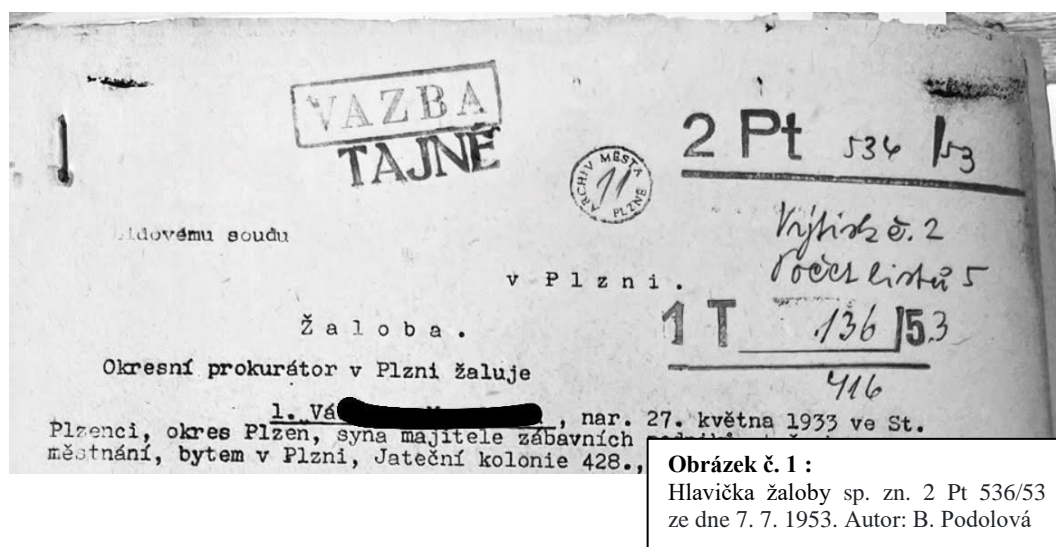
rozhoduje o vazbě obviněného.¹⁰⁶ Prokurátorovi dle ust. § 85 odst. 2 Zákona č. 1950/87 Sb., náleží pravomoc vzít před zahájením hlavního líčení žalobu zpět. Tímto krokem by se celá trestní věc přesunula zpět do fáze vyšetřovací. Náležitosti obžaloby byly poté vymezeny podle ust. § 86 shora zmíněného trestního řádu. Žaloba musela dle zákona obsahovat označení prokurátora, který žalobu vůči obviněnému podává včetně dne jejího sepsání. Podle ust. § 86 písm. b) musela být dostatečně specifikována osoba obviněného, tj. celé jméno obviněného, den a místo jeho narození, bydliště, a navíc také údaj o zaměstnání obviněného, pokud nějaké v době spáchání trestného činu bylo. V žalobě musel být v souladu se Zákonem č. 86/1950 Sb. označen trestný čin, k jehož spáchání došlo, a z jehož spáchání je obviněný prokurátorem žalován. Kromě označení trestného činu musely být podle Zákona č. 86/1950 Sb. uvedeny všechny zákonné znaky trestného činu, a dále místo, čas a všechny okolnosti, za kterých byl žalovaný trestný čin spáchán. Prokurátor byl podle ust. § 86 písm. d) povinen označit v žalobě všechny důkazy, které byly podle již zmíněného ust. § 78 Zákona č. 1950/87 Sb. v rámci vyšetřování vyhledány, a jejichž provedení navrhuje v rámci hlavního líčení. Prokurátor dále v žalobě uvedl všechny opodstatněné důvody, na základě kterých byla žaloba proti obviněnému podána.¹⁰⁷

Na každé žalobě musela být vyznačena spisová značka dané trestní věci, a to zpravidla v pravém horním rohu listu. V levém rohu žaloby vyznačil prokurátor soud, k němuž žaloba směřuje, v tomto případě se jednalo o soud, v jehož obvodě byl daný prokurátor činný. Rozhodnutí prokurátora dále pokračovalo v označení obviněného či skupiny obviněných, na což navazoval odstavec odůvodňující danou žalobu a detailní popis spáchaného trestného činu, popř. trestných činů. Finální žalobní text se zaměřoval na odkaz na příslušná zákonná ustanovení Zákona č. 86/1950 Sb., čímž byla splněna zákonná náležitost podle ust. § 86 písm. c) Zákona č. 87/1950 Sb, tedy označení trestného činu s uvedením zákonných znaků. Následoval návrh prokurátora, který se týkal zejména provedení důkazů během

¹⁰⁶ Ust. §§ 77 – 78 Zákona č. 87/1950 Sb., Trestního řádu

¹⁰⁷ Tamtéž ust. § 86

hlavního líčení. Žaloba byla zakončena označením místa a datem jejího sepsání včetně vlastnoručního podpisu prokurátora.¹⁰⁸

Dle platné právní úpravy zákon již nepoužívá označení prokurátor ani žaloba, nýbrž státní zástupce a obžaloba. Obžaloba, podle zákona č. 141/1961 Sb., Trestního řádu (dále jen jako „trestní řád“) je rozhodnutím svého druhu v rámci přípravného řízení, kterou na obviněného může podat a následně zastupovat v rámci soudního řízení pouze státní zástupce.¹⁰⁹ Státní zástupce může podat obžalobu za podmínek uvedených podle ust. § 176 trestního řádu, a to tehdy, je-li postavení obviněného před soud řádně odůvodněno a současně pokud je státní zástupce přesvědčen, že na základě provedeného vyšetřování byl trestný čin opravdu spáchán obviněným. Zákonné obsahové náležitosti jsou vymezeny v ust. § 177 trestního řádu, a to tak, že každá obžaloba musí obsahovat označení státního zástupce, který danou obžalobu sepsal, údaje o obviněném, zejména den a místo jeho narození, jeho zaměstnání, trvalý pobyt a státní příslušnost. Podle ust. § 177 písm. c) trestního řádu musí být státním zástupcem v každé obžalobě vymezen žalobní návrh, v němž je označený skutek, pro nějž se vede trestní stíhání, současně s uvedením místa a času jeho spáchání, dále je třeba uvést trestný čin, jež je státním zástupcem ve skutku spatřován s odkazem na konkrétní zákonné ustanovení platného trestního zákoníku.

¹⁰⁸ Spisy trestní věci 1 T 163/1953, Státní oblastní archiv Plzeň, Žaloba sp. zn. 2 Pt 536/53 ze dne 7. 7. 1953.

¹⁰⁹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 3. 2018, 2010-. Praha: Leges, 2010-. ISBN 978-80-7502-278-3. str. 531.

Státní zástupce je v obžalobě dále povinen uvést návrh trestu včetně jeho druhu a výše. Veřejný žalobce je rovněž povinen svá tvrzení uvedená v obžalobě podložit o důkazy, na jejichž základě rozhodoval a ty, které navrhuje, aby byly provedeny v hlavním líčení, a to v souladu s ust. § 177 písm. e) trestního řádu.¹¹⁰

Každá obžaloba je označena spisovou značkou trestního spisu, kterou opět státní zástupce značí do pravého horního rohu. V levém rohu státní zástupce uvádí, v rámci kterého státního zastupitelství se obžaloba podává a jakému soudu směřuje. Úvodem každé obžaloby je vymezena osoba obviněného, a to podle náležitostí uvedených v ust. § 177 písm. b) trestního řádu. Navazuje popis skutku s odkazem na příslušné ustanovení platného trestního zákoníku spolu s návrhem k hlavnímu líčení ve věci uložení trestu a provedení důkazů. Celá obžaloba je vždy v několika odstavcích státním zástupcem odůvodněna, označena datem a místem sepsání a podepsána.¹¹¹

Jak již bylo shora uvedeno, žaloby v 50. letech v Československu byly v dostatečném předstihu od hlavního líčení obsahově vytvářeny příslušníky strany, bez ohledu na to, zda byl trestný čin vůbec spáchán. Na základě obsahových koncepcí prokurátoři vypracovávali žaloby tak, aby obsahově odpovídaly navrženým požadavkům strany a celkově tak ucelily průběh politického procesu. Pokud se takto nestalo, byly žaloby prokurátorům vráceny zpět k jejich přepracování. Lze tedy říci, že pravomoci prokurátorů byly vymezené pouze zákonem, nikoliv však již uplatňovány v praxi. Dá se říci, že byl zákonem stanovený postup v podání žaloby obcházen. V současné době je zřejmé, že všechny pravomoci v rámci přípravného řízení, které trestní řád přenechává rukám státního zástupce, a to včetně možnosti podat obžalobu a samotného podání obžaloby, jsou také státním zástupcem opravdu vykonávané. Obžaloby jsou sepsovány na základě výsledků vyšetřování, v důsledku kterých je zřejmé a jisté, že byl daný skutek spáchán obviněným. Státní zástupce si tedy nemůže dovolit

¹¹⁰ Ust. § 177 Zákona č. 141/1961 Sb., Trestního řádu

¹¹¹ JELÍNEK, Jiří a ŘÍHA, Jiří. Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů. 5. aktualizované a doplněné vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-670-5. str. 407 – 418.

podat obžalobu na osobu, u níž není důvodné podezření, že daný skutek nespáchala, neboť by pravděpodobně nebylo zahájeno ani trestní stíhání.¹¹²

Při srovnání jednotlivých typů obžalob jsou kromě shora uvedeného patrné další odlišnosti, a to zejména v zákonných obsahových požadavcích. Právní úprava trestního řádu oproti Zákonu č. 87/1950 Sb., doplnila ustanovení, jehož výklad sděluje, že obžalobu lze podat pouze pro skutek, který byl vymezen již v usnesení o zahájení trestního stíhání podle ust. § 160 trestního řádu, v souladu s ust. § 176 odst. 2 trestního řádu.¹¹³ Dále je do obsahu obžaloby podle trestního řádu státním zástupcem navržen druh a výše trestu nebo návrh na upuštění od potrestání, což bylo v zákonných požadavcích žaloby dle předešlé právní úpravy zcela vypuštěno. Pokud prokurátor nesouhlasil s uloženým trestem, mohl jako osoba oprávněná podat proti odsuzujícímu rozsudku odvolání, a to pro nesprávnost kteréhokoliv z výroků, tedy včetně výroku o uložení trestu.¹¹⁴

3.2 Systém trestání

Hlavním kritériem při posuzování politických procesů a následného uložení trestů obviněným během jejich závěrečné fáze byla momentální politická potřeba a účel, neboť zákon stál pouze v pozadí a odkazovalo se na něj v rámci odsuzujících rozsudků. Komunisté měli velkou potřebu plnit nepřátele všemi možnými způsoby, k čemuž jim finálně pomohlo také uložení nepřiměřeného trestu. K finálnímu vznesení odsuzujících rozsudků byla zvána veřejnost, která podporovala soudní finále silným aplausem, který mnohdy vyvolával hesla typu „smrt, smrt“, čímž opět zesilovalo politické působení komunistů, neboť se podařilo zneškodnit dalšího nepřítele a díky účasti na politickém procesu také zastrašit veřejnost.¹¹⁵

Pro to, aby mohly být politické procesy řádně dokončeny, tedy dokončeny především se zamýšlenými tresty pro odsouzené osoby, musely být takto zamýšlené

¹¹² JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní: podle stavu k ... Student (Leges). 2010-. Praha: Leges, 2010-. ISBN 978-80-7502-278-3. str. 532.

¹¹³ Ust. § 176 odst. 2 Zákona č. 141/1961 Sb., Trestního řádu

¹¹⁴ Tamtéž Ust. §§ 172 a 173 písm. a)

¹¹⁵ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 203.

tresty zakotveny do právního řádu. Jak již bylo shora psáno, do československého právního řádu byl přijat Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky. Díky Zákonu č. 231/1948 Sb. mohly být ukládány přísnější tresty, výkony trestu odnětí svobody přísnější trestní sazbou nebo také trest smrti, který byl např. ukládán podle ust. § 1 odst. 3 Zákona č. 231/1948 Sb. za trestný čin velezrady.¹¹⁶ Základy a trestné činy obsažené Zákonem č. 231/1948 Sb., byly v roce 1950 inkorporovány do nového Trestního zákona ze dne 12. 7. 1950, Zákon č. 86/1950 Sb. Podle ust. § 17 Zákona č. 86/1950 Sb. byl vymezen účel uložení trestu jako zneškodnění nepřítele pracujícího lidu, zabránění pachateli v dalším páchání trestné činnosti, dodržování pravidel socialistického soužití nebo jako varování pro společnost.¹¹⁷ Podle ust. § 17 odst. 2 Zákona č. 86/1950 Sb. bylo stanoveno, že výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost. Skutečnost, že lidská důstojnost byla u osob obviněných neustále ponižována již během vyšetřovacích metod, které směřovaly k odsouzení a uložení trestu, již žádný ze zákonů neřešil.¹¹⁸

Díky jednání soudů, prokurátorů, zástupců ministerstva spravedlnosti a dalších komunistických zástupců, kteří svým jednáním přispívali k dokonávání politických procesů se ukázalo, že právo bylo ve státě až na posledním místě a neutrálnost justice téměř neexistovala. Ve vztahu k tomuto počínání bylo destruováno právní myšlení československých občanů.¹¹⁹ Během doby činnosti Státního soudu, tedy ode dne 25. 10. 1948 až do roku 1952, bylo v důsledku politických procesů odsouzeno, včetně uložení trestu, přibližně 27.000 osob.¹²⁰

3.3 Druhy trestů

3.3.1 Podle Zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky

Díky Zákonu č. 231/1948 Sb. si komunisté vytvořili prostředek k posílení vlastní politiky tak, že v něm zakotvili takové trestné činy, za jejichž spáchání mohli

¹¹⁶ Ust. § 1 odst. 3 Zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky

¹¹⁷ Ust. § 17 Zákona č. 86/1950 Sb., Trestní zákoník

¹¹⁸ Tamtéž ust. § 17 odst. 2

¹¹⁹ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 203.

¹²⁰ LIŠKA, Otakar. Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989. 2., opr. a rozš. vyd. Sešity (Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR). Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006. ISBN 80-86621-09-x. str. 22.

dle vlastní libosti soudit své potencionální nepřátele. Dá se říci, že prvotní nástroj hromadné perzekuce představoval právě Zákon č. 231/1948 Sb., který byl rozdělen do pěti hlav tak, že hlava první upravovala trestné činy proti státu, hlava druhá trestné činy proti vnější bezpečnosti státu, trestné činy proti vnitřní bezpečnosti státu byly zakotveny v hlavě třetí, hlava čtvrtá zmíněného zákona upravovala trestné činy proti mezinárodním vztahům a následovala ustanovení společná a závěrečná. Koncepce shora uvedeného zákona byla zaměřena tak, že konkrétním zákonným ustanovením byla vymezena základní skutková podstata daného trestného činu, a to nejčastěji prvním odstavcem určitého zákonného ustanovení. Na základní skutkové podstaty trestného činu navazovaly kvalifikované skutkové podstaty. Např. trestný čin hanobení republiky vymezený dle ust. § 4 odst. 1 Zákona č. 231/1948 Sb., stanoví, že ten, kdo hanobí republiku, kdo potupí jméno nebo symbol republiky, zejména její znak, vlajku, barvy nebo státní hymnu, nebo kdo zničí nebo poškodí symbol republiky, zejména její znak, vlajku nebo barvy, nebo vypodobení presidenta republiky..., bude potrestán vězením od osmi dnů do šesti měsíců. Trestní sazba za spáchání trestného činu podle odst. 2 zmíněného zákonného ustanovení se zvyšuje na potrestání vězením od tří měsíců do dvou let, pokud bude shora uvedený trestný čin spáchán veřejně anebo před více lidmi.¹²¹ Zákon č. 231/1948 Sb. vysloveně žádným jedním konkrétním zákonným ustanovením neupravoval konkrétní tresty, které by se za spáchané trestné činy dle tohoto zákona pachatelům ukládaly. Hlavním trestem byl trest odnětí svobody, který byl v délce trestní sazby od několika měsíců po několik let, doživotně, anebo byli pachatelé za svou trestnou činnost trestáni trestem smrti. Jako tresty vedlejší byly ukládány tresty vymezené v hlavě páté, a to dle zákonných ustanovení § 47–56 Zákona č. 231/1948 Sb. jako např. trest peněžitý, zabránění, ztráta živnostenského /oprávnění, ztráta čestných práv apod...¹²²

3.3.2 Podle Zákona č. 86/1950 Sb., Trestního zákoníku

Podle Zákona č. 86/1950 Sb., byly ukládané tresty vymezeny v ust. § 18. Oproti předešlému Zákonu č. 231/1948 Sb. byl do trestního práva zaveden institut nápravného opatření, který byl spolu s trestem smrti a odnětí svobody zmíněným

¹²¹ Ust. § 4 Zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky

¹²² Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky

zákonem klasifikován mezi tresty hlavní, a to podle ust. § 18 odst. 1 Zákona č. 86/1950 Sb. Mezi tresty vedlejší, vymezené dle zákonného ustanovení § 18 odst. 2 Zákona č. 86/1950 Sb. byly zařazeny tresty jako ztráta státního občanství, ztráta čestných práv občanských, vyloučení z vojska, ztráta vojenské hodnosti, propadnutí jmění, trest peněžítý, zákaz činnosti, vyhoštění, zákaz pobytu, uveřejnění rozsudku a propadnutí věci. Podle ust. § 18 odst. 3 bylo stanoveno, že trest vedlejší lze uložit pouze spolu s jedním z hlavních trestů.¹²³ Zákoník věnoval každému z výše nadepsaných trestů své zákonné ustanovení, kde se zabýval podmínkami jednotlivého uložení. Dříve zákonem neřešená nápravná opatření byla vymezena dle § 37, tak, že soud může pachateli uložit nápravné opatření namísto trestu odnětí svobody, který nepřevyšuje tři měsíce a dále pouze takovému pachateli, který jinak vede standardní život pracujícího člověka. Nápravné opatření bylo možné uložit pachateli na jeden až šest měsíců, má-li se za to, že uložení trestu není u pachatele k nápravě nutné, ale postačí pouze nápravné opatření. Uložení nápravného opatření bylo vyloučeno u pachatele, pokud se jednalo o takový trestný čin, za něj nelze uložit podmíněčné propuštění, odporovalo-li by uložení nápravného opatření dobrým mravům, pokud je pachatel v trvalé neschopnosti nebo pokud pachatel podléhá vojenské pravomoci, a to podle ust. § 37 odst. 2 Zákona č. 86/1950 Sb. Podle ust. § 38 zmíněného zákona se nápravné opatření vykonávalo na svobodě pachatele, za podmínek výkonu určitého typu prací, po jejichž vykonání se na pachatele hledělo, jako by nikdy nebyl odsouzen, a to podle ust. § 41 Zákona č. 86/1950 Sb.¹²⁴ Pro účely politických procesů byly ukládány především tresty smrti, jako samostatné hlavní tresty anebo trest odnětí svobody, které byly ukládány buďto samostatně, anebo spolu s některými z vedlejších trestů, a to například s trestem peněžítým nebo ztrátou čestných práv občanských.

Oproti předcházející právní úpravě upravoval Zákon č. 86/1950 Sb. také trestání mladistvých pachatelů. Zmíněný zákon odůvodnil trestání mladistvých tak, že hlavním účelem je vychovat z mladistvých řádného pracujícího člověka, a to podle ust. § 57 Zákona č. 86/1950 Sb. Oproti dospělému pachateli nebylo mladistvému možno uložit tresty vymezené dle ust. § 59 uvedeného zákona,

¹²³ Ust. § 18 Zákona č. 86/1950 Sb., Trestní zákoník

¹²⁴ Tamtéž ust. §§ 37, 38, 41

a to např. trest smrti, ztráta státního občanství nebo zákaz pobytu.¹²⁵ Ve věci politických procesů a mladistvých pachatelů měli mladiství takové postavení, kdy zřídka docházelo k tomu, že by byli jediným obviněným v rámci určitého politického procesu. Nejčastěji se mladiství „účastnili“ takových politických procesů, kde bylo souzeno více obviněných současně, a to například v situacích, kdy docházelo k různým protikomunistickým srocením.

Přijetím nového zákona současně vznikl dualismus trestních sankcí, tzn. že zákon rozeznával dva typy sankčních systému, které stály vedle sebe, a to tresty a ochranná opatření. Zákon dále nově vymezil ochranná opatření v ust. § 69 a násl. Zákona č. 86/1950 Sb. Zákon současně rozeznával tři typy ochranných opatření, a to ochranné léčení, ochrannou výchovu a zabránění. Zákon vymezil, nejen již zmíněný účel trestů, ale rovněž účel ochranných opatření, a to ochránit společnost před trestnými činy, k nimž by mohlo dojít a ochrana společnosti před osobou, která vzhledem ke své chorobě či zanedbané výchově může opakovaně páchat trestné činy. Podle ust. § 69 odst. 2 Zákona č. 86/1950 Sb., bylo stanoveno, že pokud se uložením ochranného opatření nenaplní účel uložení, lze takto uložené ochranné opatření uložit současně vedle trestu. Dle ust. § 70 bylo zákonem vymezeno uložení ochranného léčení pro pachatele, který pro svou nepřičetnost není schopen chápat smysl a podstatu svého jednání a jeho pobyt na svobodě by byl pro společnost nebezpečný. Takovýto pachatel by byl vydán léčebnému ústavu, a to na takovou dobu, jakou si žádá účel uložení ochranného opatření, přičemž o propuštění rozhoduje pouze soud, a to podle ust. § 70 odst. 2 Zákona č. 86/1950 Sb.¹²⁶

Trestní zákoník č. 86/1950 Sb. byl rozdělen do dvou částí, hlavní části a zvláštní části, kdy část zvláštní byla dále rozdělena do několika skupin, které se zaobíraly dílčími skutkovými podstatami trestných činů. Pro účely vedení politických procesů byly nejdůležitější trestné činy vymezené v hlavě první zvláštní části Trestního zákoníku. V prvním oddílu hlavy první byly vymezeny skutkové podstaty trestných činů proti republice. Do této skupiny se dále řadily trestné činy jako např. velezrada (vymezeno dle ust. § 78 zmíněného zákona), pobuřování proti republice (vymezeno dle ust. § 81 zmíněného zákona). Další důležitou skupinou

¹²⁵ Ust. § 57, 59, Zákona č. 86/1950 Sb., Trestní zákoník

¹²⁶ Tamtéž ust. §§ 69, 70

skutkových podstat trestných činů byly ty, které byly vymezeny v druhém oddílu, a to trestné činy proti bezpečnosti republiky, kde byla zařazena např. skutková podstata trestného činu vyzvědačství (vymezeno dle ust. § 86 zmíněného zákona) nebo ohrožení státního tajemství (vymezeno dle ust. § 88 zmíněného zákona).¹²⁷

3.3.4 Výkon trestu odnětí svobody

Pokud byl obviněnému odsuzujícím rozsudkem uložen výkon trestu odnětí svobody, postupovalo se podle ust. § 32 Zákona č. 86/1950 Sb., v němž byly stanoveny podmínky jeho výkonu. Trest odnětí svobody byl dle zmíněného ustanovení vykonáván v trestních ústavech, věznicích nebo v zařazení v rámci pracovních útvarů.¹²⁸ K uloženému trestu odnětí svobody byla započtena doba, kterou obviněný strávil ve vazební věznicí, pro tentýž skutek, o němž se vedlo trestní řízení, a to podle ust. § 23 Zákona č. 86/1950 Sb.¹²⁹ Během výkonu trestu odnětí svobody se odsouzení často shledávali s nelidským zacházením dozorců, neboť takto odsouzení byli nuceni k potupným pracím, které interpretovaly a dotvářely výklad ust. § 32 odst. 1 Zákona č. 86/1950 Sb. Dle zmíněného ustanovení měly práce během výkonu trestu odnětí svobody pomoci vězňům lépe se začlenit do společnosti, jakmile bude výkon trestu vykonán.¹³⁰ Všechny politické procesy, které byly bez potíží dokončeny, byly stranou a všemi zúčastněnými shledány za úspěšné. Na takto úspěšné zakončení navazovala fáze převýchovy, která, nebyl-li uložen trest absolutní, byla zahájena ve výkonu trestu, kde byli odsouzení za používání nejrůznějších metod vychovávání v řádné pracující osoby.¹³¹ Bohužel i po řádném vykonání soudem uloženého trestu bylo na tyto osoby stále hleděno jako na třídní nepřátele, o což se postarala státní bezpečnost, která usilovala o to, aby návrat do standardních kolejí nebyl možný a aby společnost tyto osoby odmítala. Státní bezpečnost např. navštěvovala pracoviště propuštěných osob, nechávala neustále propuštěné sledovat nebo kontaktovala příbuzenské kruhy, v nichž byly díky výkonu trestu narušeny vztahové vazby k odsouzenému, neboť návštěva rodiny odsouzeného byla během výkonu trestu odnětí svobody nemožná.

¹²⁷ Ust. § 78 a násled., Zákona č. 86/1950 Sb., Trestní zákoník

¹²⁸ Tamtéž ust. § 32

¹²⁹ Tamtéž ust. § 23

¹³⁰ Tamtéž ust. § 32

¹³¹ KAPLAN, Karel. Nebezpečná bezpečnost. 1999. Brno: DOPLNĚK, 1999. ISBN 80-7239-024-4. str. 184.

Výkon trestu odnětí svobody představoval pouze pracovní činnosti pod dohledem dozorců bez jakýchkoliv výhod, které by mohly odsouzenému výkon jeho trestu usnadnit.¹³²

Díky nelidské a kruté diktatuře komunistů během padesátých let v Československu byly v Československých věznicích vězněny tisíce nevinných, mezi kterými byli obyčejní lidé, ale také československé přednosti. Jednalo se především o věznice na Pankráci, v Ruzyni, Bory v Plzni, Valdice, Mírov či Brno.¹³³

3.3.5 Trest absolutní

Absolutní trest, zákonem označovaný a jinak známý jako trest smrti byl definován zákonným ustanovením § 29 Zákona č. 86/1950 Sb. tak, že se vykonává oběšením odsouzeného anebo zastřelením v případě ohrožení státu. Zákon umožnil uložení trestu odnětí svobody v celkové délce doživotního trvání namísto uložení trestu smrti v těch případech, kdy by se trest smrti zdál vzhledem k osobě pachatele nepřiměřený. Dále bylo ve věci trestu smrti dle ust. § 29 odst. 3 Zákona č. 86/1950 Sb. stanoveno, že trest smrti nelze odsuzujícím rozsudkem uložit těhotným ženám.¹³⁴

U osob, které byly rozsudkem soudu odsouzeny k trestu smrti, a nebyla u nich dána prezidentská milost, končili na popravčích místech, kde byla následně vykonána poprava oprátkou. Takovýchto poprav se účastnil příslušný prokurátor, soudce, příslušník věznice a lékař, který zde figuroval především kvůli stanovení data smrti.¹³⁵ Před vykonáním samotné popravy byl odsouzenému přečten rozsudek spolu se sdělením uloženého trestu a pokud odsouzený žádal o milost, bylo mu také sděleno prezidentské stanovisko. Odsouzený se před vykonáním trestu umístil do speciální vězeňské cely, kde byl pod dohledem čtyř dozorců. V den výkonu popravy byl odsouzenému půl hodiny před vykonáním oznámen čas jeho

¹³² KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 211.

¹³³ ROKOVSKÝ Jaroslav, PhDr. Ph.D., VĚZEŇSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH 1938-1989, In: [online], [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/projekty/vezenstvi-v-ceskych-zemich-1938-1989/>

¹³⁴ Ust. § 29 Zákona č. 86/1950 Sb., Trestní zákoník

¹³⁵ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 63 – 64.

popravy. Na popravu čekal odsouzený ve zvláštní místnosti, která se nacházela před nádvořím příslušné věznice či ústavu. Popravu jako takovou vykonával jeden popravčí a dva pomocníci z lidu. Většina z odsouzených nezemřela v důsledku zlomení vazy ale udušením.¹³⁶

Ani po vykonání trestu smrti se odsouzeným nedostalo řádného zacházení, neboť bylo zakázáno vydat ostatky pozůstalým rodinným příslušníkům, a to vzhledem k panující domněnce, že díky ostatkům odsouzených zařídí pozůstalí během pohřbů protikomunistickou demonstraci. Pohřby odsouzených byly tedy prováděny bez jejich ostatků. Tyto ostatky, nejčastěji urny s popelem, byly uschovány v zařízení či věznici, kde proběhla poprava. Urny byly vydávány pozůstalým rodinám až na počátku 60. let. Vydávány byly však pouze urny jako takové. Zprávy o proběhlé kremaci pozůstalí nikdy nedostali, neboť se v 50. letech v Československu kremační zápisy neprováděly.¹³⁷

Díky hromadnému porušování zákonů a nemožnosti spravedlnosti ze strany institucí a činitelů, kteří mají zákony a spravedlnost prosazovat a hájit, došlo k tomu, že celkový počet poprav odpůrců komunistického režimu překonal počet poprav pachatelů nejtěžší kriminální činnosti, kterou v té době představovaly především vraždy, zabití, znásilnění a jiné sexuálně motivované trestné činy. V padesátých letech se jedná o literaturou uváděný poměr 53 ku 3. Je děsivé vědět, že v době popravy Dr. Milady Horákové, které nebyla prezidentská milost udělena, podepsal např. dne 31. října roku 1950 prezident Klement Gottwald milost Františku Souhradovi, který ve čtvrtek 2. února roku 1950 zavraždil svou manželku Annu Soudrahovou utopením ve vaně v jejich obydlí. Prezident tedy upustil od trestu smrti té nejtěžší kriminální činnosti. Tuto milost sám Gottwald odůvodnil tak, že se v případě Františka Soudraha nejedná o osobu s povahou nebezpečné lidské škodlivosti. Trest smrti byl Soudrahovi přeměněn z trestu smrti na výkon trestu odnětí svobody v doživotní délce trvání.¹³⁸

¹³⁶ LIŠKA, Otakar. Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989. 2., opr. a rozš. vyd. Sešity (Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR). Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006. ISBN 80-86621-09-x. str. 22-24.

¹³⁷ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 206-207.

¹³⁸ PEJČOCH, Ivo. Gottwaldovy milosti: tresty smrti, změněné milosti prezidenta republiky Klementa Gottwalda 1948-1953. Cheb: Svět křídlel, 2017. ISBN 978-80-7573-008-4. str. 81, 111 – 113

4. Situace na Plzeňsku

4.1 Politické procesy

Ačkoliv většina tehdy „významných“ politických procesů probíhala územně v hlavním městě Praze a činný byl zejména Státní soud, nedá se říci, že by na území okresů Československa žádné politické procesy neprobíhaly, a že by žádný z okresních soudů nevydal odsuzující rozsudek, kterým by byl politický proces završen. Ve velké škále trestních věcí, které z hlediska místní působnosti spadaly pod okresy a okresní soudy, byli obžalovaní uznáni vinnými „pouze“ za přečiny, za něž byly ukládány v nejvyšší míře peněžité tresty spolu s tresty tuhého vězení v řádu několika měsíčního trvání. Ty trestní věci, které projednával Krajský soud v Plzni byly ve většině případů přikázány Krajskému soudu v Praze, což probíhalo zejména na základě žádosti předsedy Krajského soudu v Plzni, která nesla označení jako „tajná“, a která směřovala k Nejvyššímu soudu. Obsahem této žádosti bylo zejména sdělení, že povaha předkládaných případů vyžaduje urychlené vyřízení, které by při lokálním poměrně nedostatečném personálním obsazení nebylo možné. K žádosti byly připojeny všechny potřebné podklady spolu se spisem dané trestní věci. Nejvyšší soud na tyto žádosti reagoval tak, že usnesením rozhodl o přikázání trestní věci Krajskému soudu v Praze. Tato usnesení byla Nejvyšším soudem vydávána cca do 10 dní ode dne sepsání žádosti předsedou Krajského soudu v Plzni. Usnesení byla dále doručována Krajskému soudu v Praze, který převzal celou složku spisu trestní věci.

Na základě písemné žádosti směřované Státnímu oblastnímu archivu v Plzni mi bylo, pro účely této rigorózní práce, dovoleno vybrat několik spisů trestní věci, které se zaměřují na různé přečiny, a které mají různý průběh. Byla vybrána tematika týkající se obyčejných obyvatel, kteří se dopustili například přečinů potupení vlajky SSSR, pobuřování proti republice, pobuřování proti zřízení, hanobení KSČ a představitelů státu, šíření protistátních letáků nebo nepravdivých zpráv. Tyto zmíněné politické procesy se od sebe lišily svým průběhem, a to například v návaznosti na podání odvolání proti odsuzujícímu rozsudku ze strany odsouzeného či veřejného žalobce. Jedno však měly tyto procesy společné, a to že byly zahájeny na podnět a oznámení osoby, která později sehrála roli svědka daného případu, a dále zejména usnesení Okresního soudu Plzeň – město z roku 1990, které

představovalo nejmladší list spisu trestní věci, na základě kterého bylo jednou pro vždy zastaveno trestní stíhání pro zmíněné přečiny odsouzených osob a zrušeny všechny odsuzující rozsudky, a to k datu jejich vyhlášení.

V účtě k odsouzeným osobám, jejich rodinám a blízkým, budou pro účely této rigorózní práce používány pouze iniciálová písmena důležitých figurantů daných trestních věcí.

4.1.1 1 T I 573/1949 – Potupení vlajky SSSR

Dne 1. 9. 1949 doručilo Krajské velitelství státní bezpečnosti v Plzni Okresní prokuratuře v Plzni trestní oznámení směřované proti J. N. narozenému v roce 1906 v Plzni, trvalý pobyt Sedláčkova ulice Plzeň, povoláním prodavač v živnosti, a to na základě úředního záznamu ze dne 29. 8. 1949, protokolu o výslechu oznamovatele a protokolu o výslechu podezřelého, které tvořily přílohy trestního oznámení.¹³⁹

Úřední záznam ze dne 29. 8. 1949 sepsalo Krajské velitelství státní bezpečnosti v Plzni poté, co J. L. nar. v roce 1924, pobyt Čechova ulice Plzeň, oznámil, že se domnívá, že se J. N. dne 21. 8. 1949 v Kladrubech a následně znovu dne 29. 8. 1949 v Plzni, dopustil hanobení spojeneckého státu podle ust. § 42 Zákona č. 231/1948 Sb.¹⁴⁰

Výklad samotného ustanovení § 42 zákona č. 231/1948 se zaobírá především „*Hanobením spojeneckého státu*“, a to tak, že ten, kdo před více lidmi hanobí buď spojenecký stát jako takový, hlavu takového spojeneckého státu či jeho zástupce, nebo potupuje symboly takového spojeneckého státu, míněno zejména vlajka spojeneckého státu nebo jeho znak apod...bude pro přečin potrestán tuhým vězením v délce trvání od tří měsíců do dvou let.¹⁴¹

Spolu s úředním záznamem, který obsahoval seznamovací informaci o podezření ze spáchání přečinu provedlo Krajské velitelství státní bezpečnosti o několik dní později, konkrétně dne 1. 9. 1949 výslech J. L., který byl zaznamenán

¹³⁹ Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Ust. § 42 Zákona č. 231/1948 Sb., Zákon na ochranu lidově demokratické republiky.

do protokolu, který byl náležitě přečten, schválen a podepsán vyslychajícím a vyslychaným J. L. V protokolu o výslechu J. L. bylo popsáno vše, co se mělo odehrát v Kladrubech dne 21. 8. 1949. „Dne 21. 8. 1949 jsem jel s manželkou do Kladrub, okres Stříbro, navštívit své příbuzné a při této příležitosti se také podívat na pouť, která se tam v uvedený den konala. Měl jsem v úmyslu zakoupit si jednu sovětskou vlaječku...“¹⁴² Dále předvolaný J. L. sdělil, že si všiml, jak zhruba 40 – letý muž má ve svém stánku vystaveno více než 30 ks amerických vlaječek a naproti tomu pouze 4 ks sovětských vlaječek. Všiml si, že na stánku bylo vyvěšeno jméno vlastníka a provozovatele onoho stánku, což si předvolaný J. L. zapamatoval. „V pondělí dne 29. 8. 1949 jsem se s manželkou rozhodl podívat se na výroční trhy na Náměstí republiky v Plzni. Volně jsme procházeli kolem stánků, když jsem najednou opět spatřil stejného prodáváče. Opět jsem si všiml, že má vystaveno 9 ks amerických vlaječek, ale žádnou sovětskou. Na můj dotaz, zda si mohu zakoupit sovětskou vlaječku mi bylo odpovězeno, že takovou vlaječku mi píchne do prdele, což slyšela a může dosvědčit také moje manželka.“¹⁴³

O dva dny dříve, dne 30. 8. 1949, vyslechlo Krajské velitelství státní bezpečnosti podezřelého J. N., o čemž byl sepsán protokol, který se u podezřelého rozděloval do několika skupin, v nichž byl podezřelý dotazován na různé otázky, které byly konkrétně o osobních datech, o všeobecných datech (týkajících se národnosti, vzdělání, zaměstnání...), o majetkových datech, kde podezřelý J. N. uvedl, že je majitelem osobního vozu, který užívá k převážení zboží na různé trhy, které se konají na území Česka, čímž se Krajskému velitelství státní bezpečnosti částečně potvrdilo tvrzení uvedené v úředním záznamu oznamovatele J. L. ze dne 29. 8. 1949 a o datech politických. Před tím, než vyslychající přistoupil k finální možnosti vyjádřit se ke skutku, musel zodpovědět, na tehdejší dobu zřejmě nejdůležitější a nejpodstatnější otázku, která se týkala jeho politických poměrů. Na tuto otázku podezřelý odpověděl, že od doby osvobození státu v roce 1945 do žádné politické strany nevstoupil do budoucna rovněž nemá v plánu do žádné politické strany vstoupit.¹⁴⁴ „Prodávám americké, československé, anglické i sovětské

¹⁴² Protokol sepsaný u KV-Stb v Plzni s předvolaným J. L., dne 1. 9. 1949, Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Protokol sepsaný u KV-Stb v Plzni s podezřelým J. N., dne 30. 8. 1949, Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

*vlaječky...Rozhodně popírám, že bych kdy mladíkovi řekl, že mu sovětské vlaječky zapáchnu do prdele. Pokud vím, není žádný zákaz prodeje amerických nebo jiných vlajek. Podotýkám, že jsem prodejem amerických vlaječek nezamýšlel žádnou provokaci, protože jsem toho názoru, že si může každý koupit a vybrat, co se mu líbí a dáti tak najevo svoje sympatie k některému státu.“*¹⁴⁵ Poté, co podezřelý J. N. dostal možnost vyjádřit se ke skutku, byl protokol o výsledku přečten, schválen, vyslychajícím a vyslychaným řádně podepsán.¹⁴⁶

Bezprostředně poté, co proběhly oba klíčové výslechy, vydalo Krajské velitelství státní bezpečnosti závěrečnou zprávu, kde bylo uvedeno, že J. N. narozený v roce 1906, ženatý, české národnosti, pobyt Sedláčkova ulice v Plzni je důvodně podezřelý z přečinu podle ust. § 42 zákona č. 231/1948 Sb., kterého se dopustil dne 29. 8. 1949, když na Náměstí republiky v Plzni na dotaz mladíka J. L., zda si může zakoupit sovětskou vlajku odpověděl slovy „*tu tě zapáchnu do prdele*“.¹⁴⁷ Poté bylo odesláno trestní oznámení Okresní prokuratuře v Plzni.¹⁴⁸

Dne 8. 10. 1949 byl Okresnímu soudu v Plzni doručen obžalovací spis ze dne 5. 10. 1949, v němž Okresní prokuratura v Plzni žaluje J. N., z veřejného potupení vlajky spojeneckého státu, čímž dle ust. § 42 zákona č. 231/1948 Sb., spáchal přečin hanobení spojeneckého státu, kdy dále Okresní prokuratura v Plzni postupovala podle ust. § 110 odst. 1 písm. f) Zákona č. 319/1948, O zlidovění soudnictví který stanoví, že v případech řízení o přečinech nahrazuje obžalovací spis návrh na potrestání, který obsahuje jméno obviněného a stručný popis trestného činu. Návrh na potrestání je následně sdělen obviněnému spolu s obsílkou k hlavnímu přelíčení.¹⁴⁹ Současně Okresní prokuratura v Plzni v několika bodech navrhla Okresnímu soudu v Plzni, aby byl k hlavnímu přelíčení znovu předvolán jako svědek J. L., a dále aby během hlavního přelíčení bylo přečteno trestní oznámení a oba protokoly s výpověďmi. Současně Okresní prokuratura v Plzni

¹⁴⁵ Protokol sepsaný u KV-Sřb v Plzni s podezřelým J. N., dne 30. 8. 1949, Spisy trestní věci I T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Spisy trestní věci I T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Ust. § 110 odst. 1 písm. f) Zákona č. 319/1948, O zlidovění soudnictví.

navrhla, aby byl obviněný J. N. vzat do vyšetřovací vazby. V závěru Okresní prokuratura dále uvedla, že podává obžalobu na J. N. pouze pro uvedený přečin.¹⁵⁰

Hlavní přelíčení bylo nařízeno na den 25. 10. 1949, a to Okresním soudem v Plzni v trestní věci proti J. N. pro přečin podle ust. § 42 zákona č. 231/1948 Sb. Přítomni hlavnímu přelíčení byli předseda okresního soudu a dva soudci za Okresní soud Plzeň, dále zapisovatelka, veřejný žalobce, obžalovaný J. N., který byl k hlavnímu přelíčení předveden z vazby a dále obhájce obžalovaného, JUDr. J. D., se sídlem Rooseveltova 8, Plzeň, na základě plné moci ze dne 20. 10. 1949.¹⁵¹

Okresní soud v Plzni uznal po hlavním přelíčení rozsudkem ze dne 25. 10. 1949 obžalovaného J. N., nar. 1906 v Plzni, pobyt Sedláčkova ulice Plzeň, předvedeného z řádné vyšetřovací vazby Okresního soudu v Plzni, za vinného, když dne 29. 8. 1949 na Náměstí republiky v Plzni veřejně potupil vlajku spojeneckého státu, čímž spáchal přečin hanobení spojeneckého státu podle ust. § 42 zákona č. 231/1948 Sb. J. N. byl odsuzujícím rozsudkem Okresního soudu v Plzni odsouzen k trestu tuhého vězení v délce trvání tří měsíců, do čehož se započel čas, který již J. N. strávil ve vyšetřovací vazbě Okresního soudu v Plzni. Výkon trestu se podle ust. § 1 a § 3 zákona č. 562/1919 Sb., O podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění (dále jen jako „zákon č. 562/1919 Sb.“) obžalovanému odložil na zkušební dobu dvou let. Současně byla rozsudkem Okresního soudu Plzeň obžalovanému J. N. uložena náhrada nákladů trestního řízení.¹⁵²

Výklad zmíněných zákonných ustanovení, kterými byl odsouzenému J. N. odložen trest na zkušební dobu dvou let ve svém obsahu stanoví, za jakých podmínek může soud trest odložit, a to podle ust. § 1 zákona č. 562/1919, a to tehdy nepřesahuje-li trest odnětí svobody dobu jednoho roku a má-li soud za to, že odsouzený na svobodě povede řádný život. Osvědčí-li se odsouzený během zkušební doby na svobodě, má se za to, že odsouzen nebyl, a to

¹⁵⁰ Obžalovací spis Okresní prokuratury v Plzni ze dne 5. 10. 1949, Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Rozsudek Okresního soudu Plzeň sp. zn. 1 T I 573/49 ze dne 25. 10. 1949, Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

podle ust. § 1 odst. 2 zákona č. 562/1919 Sb. Počátek zkušební doby byl vymezen podle ust. § 3 odst. 1 zákona č. 562/1919 Sb., a to momentem, kdy rozhodnutí o odkladu trestu nabylo právní moci.¹⁵³

V důvodové části rozsudku č. j. 1 T I 573/49-16 ze dne 25. 10. 1949 uvedl Okresní soud v Plzni, že nalézací soud zjistil, a na základě obou zaprotokolovaných výpovědí včetně částečného doznání tehdy podezřelého J. N. prokázal skutkový děj, který se odehrál dne 21. 8. 1949 v Kladrubech, okres Stříbro a dále dne 29. 9. 1949 na Náměstí republiky v Plzni. Okresní soud v Plzni v části odůvodnění zopakoval průběh hlavního líčení, zejména tu část, kde obžalovaný J. N. popřel, že by se byl, kdy vyjádřil, tak jako popsalo Krajské velitelství státní bezpečnosti a dále Okresní prokuratura v Plzni. V odůvodnění rozsudku č. j. 1 T I 573/49-16 ze dne 25. 10. 1949 soud dále vytyčil, že byl obžalovaný uznán vinným za přečin hanobení spojeneckého státu především na základě předloženého důkazu veřejného žalobce, a to sice zaprotokolované výpovědi J. L., kterou sepsalo Krajské velitelství státní bezpečnosti dne 1. 8. 1949, v níž vyslýchaný uvedl, že to, jak se obžalovaný J. N. skutečně vyjádřil, může potvrdit nejen on, ale také jeho manželka M. L. Okresní soud v Plzni, s odkazem na ust. § 42 zákona č. 231/1948 Sb., uvedl, jakým způsobem byl obžalovanému vyměřen trest, a jaké zde byly polehčující okolnosti. Za polehčující okolnosti shledal soud zejména částečné doznání obžalovaného, prudké hnutí mysli a dále to, že rodina J. N. nikdy nebyla odsouzena pro žádný přečin či zločin s politickým podtextem. Okresní soud v Plzni dále vysvětluje, proč současně nebyl uložen také peněžitý trest, a to tak, že vzhledem k celé situaci, během které došlo ke spáchání trestného činu, nebyl u obžalovaného spatřen úmysl poškodit republiku.¹⁵⁴

Rozsudek Okresního soudu v Plzni byl dne 15. 11. 1949 doručen Okresní prokuratuře v Plzni, která dne 26. 11. 1949 reagovala tak, že do výroku o trestu a povolení podmíněného odkladu výkonu trestu podala odvolání, jehož podání bylo odůvodněno tak, že podmíněně uložený trest za přečin hanobení spojeneckého státu je nepřiměřeně nízký a neodpovídá tak vině obžalovaného. Okresní prokuratura

¹⁵³ Ust. §§ 1, 3 Zákona č. 562/1919 Sb., O podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění.

¹⁵⁴ Rozsudek Okresního soudu Plzeň sp. zn. 1 T I 1573/49 ze dne 25. 10. 1949, Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

ve svém odvolání dále uvedla, že soud při výměře tohoto trestu soud nesprávně uvážil na straně jedné okolnosti polehčující, ale zároveň na straně druhé také ty přitěžující, které dohromady vytvářejí okolnosti, za nichž byl trestný čin obžalovaným spáchán. V odvolání Okresní prokuratura v Plzni vytkla Okresnímu soudu v Plzni, že v důsledku chování obžalovaného došlo po dvakráte k veřejnému pohoršení, čímž obžalovaný jasně ukázal svůj postoj vůči státu, lidově demokratickému zřízení a vůči samotnému Sovětskému svazu, a že při výměře trestu soud k tomuto nepřihlédl, a to i přes to, že tyto události vyžadují okamžitý výkon trestu. V závěru odvolání Okresní Prokuratura navrhuje, aby Krajský soud jakožto soud odvolací, odvolání rozhodnutím vyhověl, zvýšil obžalovanému trest odnětí svobody a vyslovil jej nepodmíněně a současně aby také vyměřil peněžitý trest. „*Obžalovaný jednal nepochybně v úmyslu poškodit republiku.*“^{155 156}

Vzhledem ke skutečnosti, kdy odsouzený J. N. prostřednictvím svého právního zástupce nepodal proti rozsudku Okresního soudu v Plzni č. j. 1 T I 573/49-16 ze dne 25. 9. 1949 odvolání, postupovalo se s ohledem na odvolání Okresní prokuratury v Plzni podle ust. § 92 odst. 3 zákona č. 319/1948 Sb., který stanovil, že pokud do rozsudku, do něhož podal odvolání veřejný žalobce, nepodal odvolání nikdo jiný, musí zaslat příslušný soud spisy krajské prokuratury, a bude-li krajská prokuratura s ohledem na dosavadní průběh řízení na odvolání trvat, musí zaslat spisy krajskému soudu, v opačném případě navrátí spisy okresnímu soudu, který spisy zaslal a poskytl.¹⁵⁷

Dne 7. 2. 1950 vydal Krajský soud v Plzni, jako soud odvolací, rozsudek č. j. 1 T I 573/49-19, v němž rozhodl, že se odvolání veřejného žalobce pro výrok o trestu na svobodě, směřovanému proti rozsudku Okresního soudu v Plzni č. j. 1 T I 573/49-16 ze dne 25. 10. 1949 jako neodůvodněné zamítá. Současně však rozsudkem vyhověl odvolání veřejného žalobce pro uložení peněžitého trestu a přiznání podmíněného odsouzení a podle ust. § 102 odst. 3 zákona č. 319/1948 Sb., zrušil rozsudek soudu I. stupně.¹⁵⁸Hlavní změna pro obžalovaného J. N.

¹⁵⁵ Odvolání Okresní prokuratury v Plzni ze dne 26. 11. 1949 proti Rozsudku sp. zn. 1 T I 573/49 ze dne 25. 10. 1949, Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Ust. § 92 odst. 3 Zákona č. 319/1948 Sb., O zlidovění soudnictví.

¹⁵⁸ Rozsudek Krajského soudu v Plzni č. j. 573/49-19 ze dne 7. 2. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

spočívala v tom, že se oproti rozsudku Okresního soudu v Plzni změnil výrok o trestu tak, že trest odnětí svobody v délce trvání tří měsíců byl vysloven jako nepodmíněný a současně mu byl uložen také trest peněžitý.

Obsahový výklad ust. § 102 odst. 3 zákona č. 319/1948 se zaobírá tím, že v případě, shledá-li krajský soud jako odvolací soud odvolání jako odůvodněné, zruší rozsudek okresního soudu a sám rozhodne ve věci samé. Pokud krajský soud dospěje k názoru, že je odvolání odůvodněné, avšak nelze se obejít bez nového hlavního přelíčení, vrátí krajský soud věc zpět okresnímu soudu k novému projednání. Dále je stanovena možnost krajského soudu zrušit pouze vadnou část rozsudku okresního soudu, lze-li ji oddělit od ostatních částí daného rozsudku (tj. tento případ).¹⁵⁹

Krajský soud v části odůvodnění rozsudku č. j. 1 T I 573/49-19 ze dne 7. 2. 1950 uvádí, jakým způsobem rozhodoval Okresní soud v Plzni o výměře trestu pro obžalovaného J. N., a uvádí, že s ohledem na dobré vztahy k Sovětskému svazu a veřejnému zájmu rozhoduje tak, jak uvádí ve výrokové části. Okresnímu soudu v Plzni bylo předmětné doručeno dne 21. 2. 1950.¹⁶⁰

Odsouzený J. N. podal prostřednictvím svého obhájce žádost, která se týkala odkladu trestu na svobodě a dále o možnosti uhradit soudem uložený peněžitý trest v několika splátkách, nejprve první měsíc ve výši 1.000,-- Kč a poté již vždy 500,-- Kčs měsíčně. Odsouzený J. N. odůvodnil svou žádost o odklad výkonu trestu s ohledem na jeho zdravotní stav, konkrétně s ohledem na srdeční chorobu. V návaznosti na lékařskou prohlídku provedenou soudním znalcem, byl J. N. shledán jako zdravý člověk, který je schopen nastoupit do výkonu trestu. Žádost J. N. byla tedy v tomto bodě usnesením Okresního soudu v Plzni ze dne 27. 6. 1950 zamítnuta. Naproti tomu bylo zjištěno, že se odsouzený J. N. stará o celkem tři nezletilé děti a výdělek jeho manželky k uspokojení potřeb celé rodiny nestačí. S ohledem na uvedené vyhověl Okresní soud v Plzni usnesením ze dne 27. 6. 1950 žádosti odsouzeného a svolil k vykonání peněžitého trestu v několika měsíčních

¹⁵⁹ Ust. § 102 odst. 3 Zákona č. 319/1948 Sb., O zlidovění soudnictví.

¹⁶⁰ Rozsudek Krajského soudu v Plzni č. j. 1 T I 573/49-19 ze dne 7. 2. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

splátkách. Okresní soud v Plzni závěrem uvedl poučení, že proti rozhodnutí ze dne 27. 6. 1950 je přípustná stížnost, a to ve lhůtě tří dnů ke Krajskému soudu v Plzni. Stížnost bylo možné učinit písemně, anebo ústně do protokolu u příslušného soudu.

161

Odsouzený J. N. prostřednictvím svého obhájce podal ve stanovené lhůtě stížnost proti usnesení Okresního soudu č. j. 1 T I 573/49-27 ze dne 27. 6. 1950, v níž popisoval dosavadní průběh procesu s odsouzeným a dále uvedl, že výrok o vině byl v případě rozsudků Okresního soudu i Krajského soudu v Plzni založen pouze na svědecké výpovědi svědka J. L., narozeného v roce 1924, pobyt Čechova ulice v Plzni, který dne 29. 8. 1949 učinil u Krajského velitelství státní bezpečnosti udání. Odsouzený J. N. ve stížnosti uvedl, že se sám dozvěděl, že byl J. L. odsouzen vojenským soudem pro těžké služební přehmaty, za což mu byl vyměřen trest odnětí svobody v délce několika let. Odsouzení tohoto svědka, dle odsouzeného, pro účely trestního řízení zakládalo skutečnost či důkaz soudu dosud neznámý. Odsouzený dále ve stížnosti poukazyval na nesprávnost lékařského vyšetření, který provedl soudní znalec, když se jeho zdravotní stav od oné prohlídky značně zhoršil, znovu poté podtrhl své předchozí tvrzení, že není schopen do trestu odnětí svobody nastoupit.¹⁶² Krajský soud v Plzni dne 15. 9. 1950 rozhodl usnesením o stížnosti odsouzeného tak, že se zamítá. Stížnost odsouzeného byla zamítnuta jako nepřípustná.¹⁶³

Dne 14. 3. 1951 zaslal odsouzený, prostřednictvím svého obhájce, Okresní prokuratuře v Plzni návrh k povolení obnovy trestního řízení v jeho prospěch. Jako důvody, proč povolit obnovu trestního řízení J. N. znovu uvedl odsouzení jediného svědka J. L. vojenským soudem k trestu odnětí svobody v délce trvání několika let. Odsouzený uvedl, že vzhledem k odsouzení tohoto svědka nelze objektivně vyhodnotit jeho svědeckou výpověď za správnou.¹⁶⁴ Obnova trestního řízení

¹⁶¹ Usnesení Okresního soudu v Plzni, č. j. 1 T I 573/49-27 ze dne 27. 6. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

¹⁶² Stížnost odsouzeného J. N. proti usnesení č. j. 1 T I 573/49-27, Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

¹⁶³ Usnesení Krajského soudu sp. zn. 1 T I 573/49 ze dne 15. 9. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

¹⁶⁴ Návrh odsouzeného J. N. na obnovu trestního řízení ze dne 14. 3. 1951, Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

nebyla povolena a odsouzený J. N. musel vykonat oba uložené tresty, a to uhradit peněžité trest ve výši 7.000, -- Kčs a vykonat trest odnětí svobody v délce trvání tři měsíců.¹⁶⁵

V momentě, kdy odsouzený zaplatil peněžité trest a z vyměřeného trestu odnětí svobody odpykal více než ½, podal prostřednictvím svého obhájce žádost o podmíněčné propuštění. O této žádosti na návrh Krajského prokurátora rozhodla Komise pro podmíněčné propuštění u Krajského soudu v Plzni v neveřejném zasedání dne 7. 5. 1952. Komise nabyla stejného názoru, který vyjádřil Krajský prokurátor, a to tak, že navrhuje, aby odsouzený z výkonu trestu odnětí svobody nebyl podmíněčně propuštěn, neboť zbytek jeho trestu v délce trvání jednoho měsíce a čtyř dní má být ještě vykonán.¹⁶⁶ V odůvodnění tohoto usnesení Komise pro podmíněčné propuštění Krajského soudu v Plzni uvedla, že u odsouzeného nejsou dány důvody pro podmíněčné propuštění, a to zejména důvody, které závisí na politické nestrannosti odsouzeného, kterou během výkonu trestu odnětí svobody prokázal a nenastala tak tedy politická převýchova.¹⁶⁷

J. N. byl na základě usnesení Okresního soudu Plzeň – město sp. zn. 56/90 ze dne 30. 7. 1990 podle ust. § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 119/1990 Sb., O soudní rehabilitaci (dále jen jako „zákon č. 119/1990 Sb.“), účasten soudní rehabilitace, kdy se všechna rozhodnutí Okresního a Krajského soudu v Plzni považují za zrušená, a to k datu jejich vydání. Současně bylo zastaveno trestní stíhání J. N. v celém rozsahu. V odůvodnění usnesení je popsáno, že soud na základě původního spisu Okresního soudu v Plzni zjistil, že jsou splněny všechny podmínky k tomu, aby mohl být použit zákon o soudní rehabilitaci č. 119/1990 Sb.¹⁶⁸

Z hlediska výkladového se podle ust. § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 119/1990 Sb., se zrušují všechna rozhodnutí v téže trestní věci, a to k datu, kdy byla vydána, a to za trestné činy spáchané podle zákona č. 231/1948 Sb., kam spadá i případ

¹⁶⁵ Spisy trestní věci I T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

¹⁶⁶ Usnesení Komise pro podmíněčné propuštění u Krajského soudu v Plzni sp. zn. I T I 573/49 ze dne 7. 5. 1952, Spisy trestní věci I T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Usnesení Okresního soudu Plzeň – město sp. zn. 56/90 ze dne 30. 7. 1990, Spisy trestní věci I T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.

odsouzeného J. N., a to za hanobení spojeneckého státu podle § 42 zmíněného zákona.¹⁶⁹

4.1.2 1 T I 22/1950 – Pobuřování proti republice

Dne 5. 12. roku 1949 bylo Okresní prokuratuře v Plzni doručeno trestní oznámení, jehož adresátem byl Sbor národní bezpečnosti, Velitelství stanice Houškova ulice v Plzni. Obviněnou ze spáchání trestného činu pobuřování byla v této trestní věci A. B. narozená 24. 5. 1899, pobyt Kaštanová ulice Plzeň, která se svým jednáním dne 22. 10. 1949 měla dopustit spáchání trestného činu pobuřování, když svým jednáním ukazovala jasné náznaky poukazující na brzkou změnu tehdejšího státního zřízení.¹⁷⁰

Dne 22. 10. 1949 byly v Plzni prováděny kontroly bytových jednotek nadměrných velikostí. Výjimkou nebyla ani bytová jednotka nacházející se v Kaštanové ulici, jejíž obyvateli byla obviněná A. B. spolu s jejím manželem J. B. Když dorazila kontrola také do bytové jednotky zmíněného manželského páru, přítomna byla pouze obviněná A. B. Podle hlášení policejních příslušníků veřejné bezpečnosti se A. B. dopustila trestného činu pobuřování zejména prostořekou odpovědí na jimi položenou otázku. Na dotaz, zdali má manžel obviněné státní a národní spolehlivost, měla obviněná odpovědět: „*On se ani státní a národní spolehlivosti nenamáhá, jelikož to všechno vezme brzy konec.*“¹⁷¹

Součástí trestního oznámení také tvořil zápis o výpovědi A. B. ze dne 19. 11. 1949, který sepsal Sbor národní bezpečnosti, Velitelství stanice Plzeň, Houškova ulice. Výslechu obviněné A. B. se účastnila osoba vyslychající a dále svědek, kterým byl příslušník veřejné bezpečnosti, a který měl být přítomen v obydlí A. B. tehdy, když došlo ke spáchání trestného činu.¹⁷² Obviněná A. B. ve výpovědi uvedla, že popírá, že by kdy v přítomnosti příslušníků veřejné bezpečnosti prohlásila výrok v kontextu brzkého konce státního režimu. Více obviněná A. B.

¹⁶⁹ Ust. § 2 odst. 1 písm. b) Zákona č. 119/1990 Sb., O soudní rehabilitaci.

¹⁷⁰ Spisy trestní věci 1 T I 22/1950, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 49.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Zápis o výpovědi obviněné A.B. ze dne 19.11.1949, Spisy trestní věci 1 T I 22/1950, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 49.

neměla, co by příslušníkům veřejné bezpečnosti sdělila. Protokol o výpovědi obviněné byl přečten, schválen a podepsán.¹⁷³

Dne 17. 1. 1950 byl Okresnímu soudu v Plzni doručen obžalovací spis, v němž byla A. B. žalována Okresní prokuraturou v Plzni pro spáchání přečinu pobuřování podle ust. § 3 odst. 1 zákona č. 231/1948 Sb. a pro spáchání přečinu šíření poplašných zpráv podle ust. § 32 zákona č. 231/1948 Sb.¹⁷⁴ Okresní prokuratura dále znovu uvedla rozhodné skutečnosti, které spáchání přečinů utvrzovaly, a to sice situaci, která se odehrála v obydlí obžalované A. B. a jejího manžela. Současně Okresní prokuratura v Plzni v druhém bodě klasifikuje trestný čin.¹⁷⁵

Přečinu pobuřování proti republice se podle ust. § 3 odst. 1 zákona č. 231/1948 Sb., dopustí ten, kdo veřejně nebo před více lidmi nebo více lidí pobuřuje proti republice, její samostatnosti, ústavní jednotnosti, územní celistvosti republiky nebo jejímu lidově demokratickému zřízení, společenské či hospodářské soustavě nebo národní povaze. Podle stejného ustanovení byl také stanoven trest za tento typ přečinu, a to tuhé vězení v délce trvání od tří měsíců do tří let.¹⁷⁶ Pokud někdo rozšiřoval poplašnou zprávu, ačkoliv si mohl uvědomit, že jejím šířením může vyvést z míry skupinu obyvatel, dopustil se svým jednáním podle ust. § 32 zákona č. 231/1948 Sb. přečinu šíření poplašné zprávy a pokud dotýčný takto konal vědomě, tedy byl-li mu znám fakt, že zpráva, kterou vědomě šíří nemá pravdivé jádro, byl potrestán trestem tuhé vězení.¹⁷⁷

Dne 7. 2. 1950 bylo Okresním soudem v Plzni nařízeno hlavní přelíčení v trestní věci proti obžalované A. B. pro přečiny podle ust. § 3 odst. 1 a ust. § 32 zákona č. 231/1948 Sb. Hlavnímu líčení byli přítomni předseda Okresního soudu v Plzni JUDr. Jaromír F., dva soudci, zapisovatelka, za Okresní prokuraturu v Plzni

¹⁷³ Zápis o výpovědi obviněné A.B. ze dne 19.11.1949, Spisy trestní věci I T I 22/1950, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 49.

¹⁷⁴ Spis obžalovací I T I 22/50, Spisy trestní věci I T I 22/1950, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 49.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Ust. § 3 Zákona č. 231/1948 Sb., Zákona na ochranu lidově demokratické republiky.

¹⁷⁷ Tamtéž ust. § 32.

veřejný žalobce a obžalovaná A. B., zastoupená svým obhájcem JUDr. Josefem H. advokátem se sídlem v Plzni, a to na základě procesní plné moci.¹⁷⁸

Ačkoliv kladla veřejná žaloba obžalované A. B. za vinu, že se dne 22. 10. 1949 ve svém obydlí v Plzni při kontrole příslušníky veřejné bezpečnosti dopustila zmiňovaných přečinů, když svým projevem mínila konec dosavadního režimu, byla rozsudkem Okresního soudu Plzeň ze dne 7. 2. 1950 zproštěna obvinění, a to z důvodu, kdy během hlavního přelíčení připustila, že se vyjádřila způsobem veřejnou žalobou jí kladený za vinou a na svou obhajobu mimo jiné uvedla, že při příchoďu příslušníků veřejné bezpečnosti nabyla dojmu, že společně se svým manželem o jejich obydlí přijdou a její stanovisko sdělila pouze na základě vnitřního rozčílení. Obžalovaná A. B. dále k výpovědi během hlavního přelíčení u Okresního soudu Plzeň uvedla, že svým verbálním projevem neměla v úmyslu pobuřovat proti republice a šířit poplašné až nepravdivé zprávy. Dalším důvodem, který vedl ke zproštění obvinění obžalované A. B. bylo také to, že během výslechu příslušníků veřejné bezpečnosti, kteří osobně prováděli prohlídku bytu obžalované a jejího manžela, uvedli, že byla obžalovaná během prohlídky značně rozčílena, čímž potvrdili tvrzení obžalované A. B. Soud do důvodové části rozsudku uvedl, že obžalovaná pronesla svůj výrok způsobem zakládajícím pojmové znaky veřejnou žalobou žalujících přečinů pobuřování proti republice a šíření poplašné zprávy, čímž byla prokázána skutková podstata zmíněných trestných činů a tedy rovněž prokázána také objektivní stránka trestného činu. Soud měl však vzhledem k uvedenému zároveň za prokázané, že obžalovaná během svého projevu jednala bez absolutního úmyslu, neboť jednala ve značném rozčílení a nemohla si tedy plně uvědomit, že jedná protiprávně. Důvodová část rozsudku Okresního soudu Plzeň byla závěrem popsána tak, že obžalovaná neměla úmysl, který vyžaduje po subjektivní stránce skutkové podstaty žalovaných trestných činů. Soud dále uvedl další faktory, v důsledku kterých rozhodl, že obžalovanou A. B. zproští obžaloby, a to např. dobrou pověst či dobré chování během okupace. Rozsudek Okresního soudu Plzeň byl dne 18. 2. 1950 doručen Okresní prokuratuře v Plzni.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Spisy trestní věci I T I 22/1950, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 49.

¹⁷⁹ Rozsudek Okresního soudu Plzeň sp. zn. I T I 22/50, Spisy trestní věci I T I 22/1950, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 49.

Dne 16. 3. 1950 bylo Krajskému soudu v Plzni, prostřednictvím Okresního soudu v Plzni doručeno odvolání Okresní prokuratury v Plzni ze dne 23. 2. 1950, směřované proti rozsudku Okresního soudu Plzeň sp. zn. 1 T I 22/50 ze dne 7. 2. 1950. Okresní prokuratura ve svém odvolání namítla zejména to, že by jednání obžalované A. B. postrádalo úmysl a své odvolání odůvodňuje tím, že obžalovaná svým výrokem své jednání potvrdila, čímž mimo jiné dokázala, že její jednání bylo úmyslné. Prokuratura současně navrhla, aby Krajský soud v Plzni zrušil rozsudek Okresního soudu Plzeň sp. zn. 1 T I 22/50 ze dne 7. 2. 1950, a aby byla obžalovaná A. B. uznána vinou ze spáchání trestných činů podle ust. § 3 odst. 1 a ust. § 32 zákona č. 231/1948 Sb.¹⁸⁰

A. B. prostřednictvím svého obhájce JUDr. Josefa H. podala Okresnímu soudu Plzeň dne 21. 3. 1950 písemné vyjádření k odvolání Okresní prokuratury v Plzni proti rozsudku Okresního soudu Plzeň sp. zn. 1 T I 22/50 ze dne 7. 2. 1950, a to takové, že Okresní soud v Plzni po právu uznal, že ve vztahu k subjektivní stránce není ve výroku A. B. založena skutková podstata přečinu pobuřování proti republice ve smyslu ust. § 3 odst. 1 zákona č. 231/1948 Sb. a šíření poplašné zprávy ve smyslu ust. § 32 zákona č. 231/1948 Sb., a že soud při svém rozhodnutí vzal plně v úvahu její rozčílení, které značně ovlivnilo její jednání před příslušníky veřejné bezpečnosti, neboť se obávala, že jí bude odebráno obydlí. A. B. dále prostřednictvím svého obhájce uvedla, že soud I. instance správně posoudil její postavení ve společnosti a dobré chování. Závěr vyjádření A. B. k odvolání Okresní prokuratury tvořil návrh, aby bylo odvolání Okresní prokuratury v Plzni zamítnuto a rozsudek soudu I. instance byl potvrzen.¹⁸¹

Rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 3. 5. 1950 bylo částečně vyhověno odvolání veřejného žalobce, Okresní prokuratury v Plzni ze dne 23. 2. 1950. Obžalovaná A. B. byla zcela zproštěna viny ze spáchání trestného činu pobuřování proti republice podle ust. § 3 odst. 1 zákona č. 231/1948 Sb., v tomto ohledu tedy bylo odvolání Okresní prokuratury v Plzni zamítnuto, a dále byla obžalovaná A. B. uznána vinnou ze spáchání trestného činu podle ust. § 32 odst. 2

¹⁸⁰ Odvolání Okresní prokuratury v Plzni do rozsudku sp. zn. 1 T I. 22/50 ze dne 23. 2. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 22/1950, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 49.

¹⁸¹ Vyjádření obžalované A. B. k odvolání Okresní prokuratury v Plzni ze dne 7. 2. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 22/1950, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 49.

zákona č. 231/1948 Sb. Obžalovaná A. B. byla uznána vinnou, že dne 22. 10. 1949 ve svém obydlí v Plzni rozšiřovala poplašnou zprávu, i přes to, že si mohla uvědomit, že její rozšiřování může ohrozit veřejnou moc nebo veřejný pořádek. Soud dále konstatoval, že si obžalovaná A. B. musela být vědoma toho, že její počínání je nepravdivé, a že se svým jednáním dopustila spáchání trestného činu. Krajský soud v Plzni uložil obžalované trest tuhého vězení v celkové době trvání 6 týdnů a současně uložil obžalované nahradit náklady vzniklé v důsledku odvolacího řízení. Krajský soud podle zákona č. 319/48 Sb. přezkoumal řízení u soudu I. instance, jakož i rozsudek samotný, který byl Okresní prokuraturou v Plzni napaden. Během odvolacího řízení byly provedeny všechny důkazy, které byly provedeny v původním trestním řízení u Okresního soudu v Plzni. Na základě takto provedených důkazů odvolací soud shledal, že byla prokázána skutková podstata obou žalovaných trestných činů, ale pro nedostatky subjektivní stránky přečinu pobuřování proti republice zprostil obžalovanou A. B. viny.¹⁸²

Krajský soud v Plzni při výměře trestu zohlednil zejména polehčující okolnosti spočívající v rozčilení obžalované, které soud popisuje jako prudké hnutí mysli, jejím dosavadním způsobu života ve společnosti, majetkové poměry a dosavadní bezúhonnost. Zmíněné bylo Krajskému soudu v Plzni předloženo na základě osobní karty obžalované, v níž byly sepsány informace osobní a majetkové, a to nejen ohledně osoby obžalované, ale také o jejím manželovi a rodičích. Krajský soud vyměřil trest tuhého vězení v celkové délce trvání 6 týdnů, a to pod dolní hranici trestní sazby podle ust. § 32 odst. 2 zákona č. 231/1948 Sb., ale zároveň vyměřil trest tak, aby odpovídal stupni viny obžalované A. B. Současně za použití výkladu zmíněného zákonného ustanovení soud využil při výměře trestu mimořádného zmiřujícího práva, a to vzhledem k okolnostem, za jakých ke spáchání trestného činu došlo.¹⁸³

Výklad ust. § 32 odst. 2 zákona č. 231/1948 Sb. stanoví, že ten, kdo rozšiřuje poplašnou zprávu, ač si mohl uvědomiti, že její rozšiřování je způsobilé ohrozit bezpečnost státu, brannost obyvatelstva, československou měnu, vážnost veřejné

¹⁸² Rozsudek Krajského soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 22/50 ze dne 3. 5. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 22/1950, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 49.

¹⁸³ Tamtéž.

moci, veřejnou bezpečnost nebo veřejný pořádek, bude potrestán pro přečin tuhým vězením od jednoho měsíce do jednoho roku, bylo-li však patrné, že dotyčný věděl, že zpráva jím rozšiřovaná je nepravdivá, bude potrestán tuhým vězením od tří měsíců do tří let.¹⁸⁴

Krajský soud dále v části odůvodňující stanovil, z jakých důvodů neuložil obžalované současně peněžitý trest, a to z důvodu chybějícího přímého úmyslu poškodit republiku, a to v souladu s ust. § 47 zákona č. 231/1948 Sb.¹⁸⁵

Ust. § 47 zákona č. 231/1948 Sb. stanoví podmínky uložení peněžitého trestu a dále jeho rozsah. Podle obsahu zmíněného zákonného ustanovení lze uložit peněžitý trest pouze tomu, kdo jedná v přímém úmyslu nebo tomu, kdo je ve své vlastní povaze zistný. Pokud však v jednání pachatele chybí buď přímý úmysl či zistnost, nemůže příslušný soud peněžitý trest uložit ani samostatně ani vedle jiného soudem uloženého trestu.¹⁸⁶

Na neveřejném zasedání, které se konalo dne 26. 9. 1990 rozhodl Okresní soud Plzeň – město usnesením sp. zn. Rt 294/90 ze dne 26. 9. 1990 a s právní mocí ze dne 24. 1. 1991 v souladu s ust. § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 119/1990 Sb. tak, že A. B., která byla odsouzena rozsudkem bývalého Okresního soudu v Plzni ze dne 7. 2. 1950 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 3. 5. 1950 pro přečin šíření poplašné zprávy, je účastna na soudní rehabilitaci, a to tak, že uvedené rozsudky jsou k datu jejich vydání zrušeny. Okresní soud Plzeň – město současně usnesením v souladu s ust. § 2 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. zastavil v plném rozsahu trestní stíhání A. B. Okresní soud Plzeň – město odůvodnil své rozhodnutí tak, že ve spisu trestní věci odsouzené A. B. byly splněny všechny podmínky pro to, aby mohlo být postupováno za použití zákona č. 119/1990 Sb. V závěru usnesení Okresního soudu Plzeň – město bylo uvedeno také procesní poučení tak, že proti zmíněnému usnesení lze do dvou dnů od oznámení podat

¹⁸⁴ Ust. § 32 odst. 2 zákona č. 231/1948 Sb., Zákona na ochranu lidově demokratické republiky.

¹⁸⁵ Rozsudek Krajského soudu v Plzni sp. zn. I T I 22/50 ze dne 3. 5. 1950, Spisy trestní věci I T I 22/1950, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 49.

¹⁸⁶ Ust. § 47 zákona č. 231/1948 Sb., Zákona na ochranu lidově demokratické republiky.

stížnost ke Krajskému soudu v Plzni, a to prostřednictvím Okresního soudu Plzeň – město.¹⁸⁷

4.1.3 1 T I 34/1950 – Pobuřování proti zřízení

Krajské velitelství státní bezpečnosti v Plzni podalo dne 13. 12. 1949 trestní oznámení proti obviněnému O. M. narozenému dne 23. 11. 1907, trvalý pobyt Plzeň, Letná 28, Rokycanská třída. Trestní oznámení proti obviněnému O. M. bylo podáno na podnět svědka události, pana R. H., trvalý pobyt Dobřany. Přílohy trestního oznámení, které bylo doručováno Okresní prokuratuře v Plzni tvořily výpovědní protokoly, a to obviněného O. M. a dále protokol o výpovědi svědka spáchaného trestného činu, pana R. H. Hlavičku trestního oznámení podaného Krajským velitelstvím státní bezpečnosti v Plzni tvořily především informace o obviněném, kdy a na jakém místě došlo ke spáchání trestného činu a dále kvalifikaci trestného činu z jehož spáchání byl O. M. obviněný.¹⁸⁸

Dne 21. 11. 1949 proběhl u Sboru národní bezpečnosti – velitelství v Dobřanech u Plzně výslech svědka R. H., který skutečnost, že došlo ke spáchání trestného činu sdělil příslušnému policejnímu orgánu. Výsledek výslechu svědka R. H. představoval zápis o výpovědi, který byl přiložen k trestnímu oznámení, které dne 13. 12. 1949 podalo Krajské velitelství státní bezpečnosti v Plzni.¹⁸⁹ „Dne 14. září 1949 v poledních hodinách, když jsem čekal na Charkovském nábřeží proti budově KV – NB v Plzni, přicházel ke mně lakýrnický mistr O. M. z Plzně. Ihned po jeho příchodu jsem si všiml, že oči O. M. se při našem setkání soustředily na odznáček KSČ, který nosím neustále připíchnutý na svém kabátě. Poté, co mě O. M. pozdravil, neboť se známe již dlouhou dobu, řekl mi, že nechápe, proč ten svůj odznáček nosím, a že mi za to brzy někdo rozbije hubu.“¹⁹⁰ Dále vyslýchaný R. H. popisoval své reakce na slova podezřelého O. M., a to tak, že na sobě nenechal ničeho znát a snažil se chovat zcela přirozeně tak, aby O. M. nepoznal žádné rozčilení. Ke konci výslechu vyslýchaný R. H. dodal, že jej obviněný O. M. označil

¹⁸⁷ Usnesení Okresního soudu Plzeň – město zn. Rt 294/90 ze dne 26. 9. 1990, Spisy trestní věci 1 T I 22/1950, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 49.

¹⁸⁸ Spisy trestní věci 1 T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

¹⁸⁹ Zápis o výpovědi svědka ze dne 21. 11. 1949, Spisy trestní věci 1 T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

¹⁹⁰ Tamtéž.

jako „vola“. Před tím, než byl protokol o výpovědi svědka přečten, schválen a všemi přítomnými podepsán, sdělil R. H., že během loučení O. M. dodal: *„Neboj se kamaráde, bude zas dobře, bude zas jak bývávalo.“*¹⁹¹

Krajské velitelství státní bezpečnosti v Plzni provedlo dne 8. 12. 1949 výslech podezřelého O. M. Krajské velitelství státní bezpečnosti do protokolu o výpovědi shromáždilo mimo jiné osobní data podezřelého, kde byly zaznamenány informace o rodičích, pracovním životě a o majetku rodiny. Zejména bylo tučně zvýrazněno, že podezřelý O. M. pracuje na svou vlastní živnost a má svou lakýrnickou firmu. Uvedeny byly také informace ohledně politické příslušnosti podezřelého, kde bylo zejména uvedeno, že v roce 1945 se stal členem strany KSČ a v roce 1947 ze strany vystoupil a vzhledem k událostem, které se odehrály v únoru roku, byl do strany KSČ opět přijat.¹⁹² *„Bylo to asi v polovici září 1949 a vyšel jsem z budovy KV – NB v Plzni, kde jsem měl rozdělanou práci, když jsem uviděl, jak venku před budovou postává můj známý R. H., za kterým jsem přišel a poté, co jsem uviděl jeho odznak KSČ, v žertu jsem pronesl, z jakého důvodu to ještě nosí a zda se nebojí, že mu někdo rozbije hubu. Ohledně mých slov, kde jsem řekl, že bude lépe, nemyslel jsem tím naši republiku, ale zákazníky, kterých nyní není mnoho.“*¹⁹³ Uvedl podezřelý O. M. na dotaz vyslyšajícího, zda se může vyjádřit k událostem, které se odehrály dne 14. 9. 1949. *„...na svou omluvu bych chtěl říci, že vše, co jsem řekl, nebylo míněno urazit tím stranu nebo stát. Svého jednání lituji a více nemám, co bych k této věci podotkl.“* Poté byl protokol o výpovědi předvolaného O. M. přečten, schválen a všemi přítomnými podepsán.¹⁹⁴

Krajské velitelství státní bezpečnosti v Plzni doplnilo spis trestní věci o závěrečnou zprávu, kde tučně zvýraznilo, že byl svědek události R. H. značně znepokojen, pobouřen a zneklidněn výroky, které vůči němu směřoval podezřelý O. M. Dále bylo uvedeno, že tyto výroky byly šířeny hlasitým tónem, a to tak, že je mohlo zaslechnout i blízké okolí. Krajské velitelství státní bezpečnosti Plzeň dále uvedlo, že svědek R. H. nechtěl na situaci nikterak reagovat, neboť je mírné povahy

¹⁹¹ Zápis o výpovědi svědka ze dne 21. 11. 1949, Spisy trestní věci I T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

¹⁹² Protokol o výpovědi předvolaného O. M. KV – STB Plzeň, ze dne 8. 12. 1949, Spisy trestní věci I T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Tamtéž.

a z toho důvodu raději ohlásil celý incident písemně.¹⁹⁵ Osoba protokolující dále uvedla, že na základě výpovědi svědka R. H. a podezřelého O. M. se potvrdilo, že dne 14. 9. 1949 došlo ke spáchání trestného činu, a že jest třeba postoupit trestní spis Okresní prokuratury v Plzni k dalšímu postupu. V závěru zprávy sdělil seržant Státní národní bezpečnosti, že „*O. M. jest velmi chytrý a opatrný člověk, který se snaží ve svém okolí vzbudit dojem člověka, který je oddaný režimu, ale nemá však kladný poměr k lidově demokratickému zřízení.*“¹⁹⁶

Okresnímu soudu v Plzni byl dne 26. 1. 1950 doručen obžalovací spis Okresní prokuratury v Plzni ze dne 10. 1. 1950, v němž Okresní prokuratura v Plzni žaluje O. M., narozeného dne 21. 11. 1907, trvalý pobyt Plzeň, Rokycanská třída ze spáchání přečinu popuzování podle ust. § 26 odst. 2 zákona č. 231/1948 Sb., kterého se dopustil tím, že veřejně popuzoval proti jednotlivým skupinám obyvatel, a to proto, že jsou stoupenci lidově demokratického řádu republiky, dále ze spáchání přečinu pobuřování proti republice podle ust. § 3 odst. 2 zákona č. 231/1948 Sb., kterého se dopustil tak, že veřejně pobuřoval proti republice, proti jejímu lidově demokratickému zřízení, společnosti a hospodářské soustavě, a dále ze spáchání přečinu šíření poplašné zprávy podle ust. § 32 odst. 1 zákona č. 231/1948 Sb., když vědomě šířil poplašnou zprávu, ačkoliv si mohl uvědomit, že rozšiřování takové zprávy je způsobilé ohrozit veřejnou bezpečnost, když věděl, že jádro takové zprávy není pravdivé.¹⁹⁷ Okresní prokuratura zároveň navrhla, aby během hlavního přelíčení bylo přečteno trestní oznámení, byl předvolán svědek R. H., a aby byly předloženy osobní výkazy obžalovaného O. M., které již Okresní prokuratura v Plzni vyžádala.¹⁹⁸

Dle výkladu ust. § 26 zákona č. 231/1948 Sb., se přečinu popuzování dopustí ten, kdo veřejně nebo před více lidmi nebo více lidí popuzuje k násilnému nebo jinému nepřátelskému činu proti jednotlivým skupinám obyvatelů pro jejich národnost, rasu nebo náboženství nebo proto, že jsou bez vyznání nebo že jsou

¹⁹⁵ Závěrečná zpráva KV-STB v Plzni ze dne 13. 12. 1949, Spisy trestní věci I T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Obžalovací spis Okresní prokuratury v Plzni I T I 34/50 ze dne 10. 1. 1950, Spisy trestní věci I T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

¹⁹⁸ Tamtéž.

stoupenci lidově demokratického řádu republiky.¹⁹⁹ Obžalovaný O. M. podle slov Okresní prokuratury v Plzni naplnil skutkovou podstatu tohoto trestného činu zejména tím, když popuzoval svědka spáchání trestného činu R. H. k tomu, že je stoupenec lidově demokratického řádu republiky.²⁰⁰

Dne 14. 2. 1950 rozhodl Okresní soud v Plzni ve věci obžalovaného O. M. tak, že uznal po předvedení důkazních prostředků obžalovaného vinným ze všech přečinů navrhovaných obžalovacím spisem Okresní prokuratury v Plzni, a to přečin popuzování, pobuřování proti republice a přečin šíření poplašné zprávy.²⁰¹ Okresní soud v Plzni podle zákona č. 231/1948 Sb. uložil obžalovanému O. M. trest tuhého vězení v celkové délce trvání 9 měsíců a současně uložil také vedlejší trest, a to trest peněžitý v celkové výši 5.000 Kčs, který by byl v případě nedobytnosti přeměněn na trest náhradní, a to sice trest tuhého vězení v délce trvání 6 týdnů. Soud dále stanovil, že takto obžalovanému uložené tresty jsou vysloveny nepodmíněně.²⁰²

Odsouzený O. M. podal prostřednictvím svého obhájce, JUDr. Bohuslava B., dne 15. 2. 1950 žádost Okresnímu soudu v Plzni o zaslání kopie odsuzujícího rozsudku Okresního soudu Plzeň ze dne 14. 2. 1950, a to za účelem podat odvolání do výroků o vině i trestu.²⁰³ Proti rozsudku Okresního soudu Plzeň sp. zn. 1 T I 34/50 ze dne 14. 2. 1950 podala odvolání také Okresní prokuratura v Plzni, které bylo prostřednictvím Okresního soudu v Plzni podáno ke Krajskému soudu. Okresní prokuratura ve svém odvolání zmiňuje především to, že soud I. instance nepřihlédl zejména k přitěžující okolnostem spáchání trestných činů a vůbec veškeré okolnosti, za nich byl čin vykonán, a proto zřejmě uložil pouze mírný trest. Okresní prokuratura v Plzni se domnívala, že když obžalovaný spáchal více trestných činů, na základě kterých vyvolal veřejné pobouření a pohoršení společnosti, neměl brát Okresní soud v Plzni při výměře trestu zřetel na polehčující okolnost spočívající v přiznání obžalovaného O. M. Okresní prokuratura navrhla

¹⁹⁹ Ust. § 26 zákona č. 231/1948 Sb., Zákona na ochranu lidově demokratické republiky.

²⁰⁰ Obžalovací spis Okresní prokuratury v Plzni 1 T I 34/50 ze dne 10. 1. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²⁰¹ Rozsudek Okresního soudu v Plzni 1 T I 34/50 ze dne 14. 2. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Žádost odsouzeného O. M. do rozsudku Okresního soudu Plzeň ze dne 15. 2. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

soudu II. instance, aby jako soud odvolací zrušil rozsudek Okresního soudu v Plzni a trest obžalovanému O. M. přiměřeně zvýšil.²⁰⁴ Dne 2. 3. 1950 bylo Okresnímu soudu v Plzni doručeno odvolání obžalovaného O. M., které bylo podáno prostřednictvím obhájce obžalovaného dne 28. 2. 1950. Obžalovaný uvedl, že odvolání směřuje jak do výroku o vině, tak i do výroku o trestu. V odvolání bylo zmíněno, že soud spatřuje přečin popuzování zejména v tom, když obžalovaný řekl svému příteli R. H. své mínění ohledně jeho odznáčku KSČ, což obžalovaný nepopřel a v odvolání mimo jiné uvedl, že byla tato slova řečena v důsledku situace, která se odehrála ve Třech Sekerách okres Mariánské Lázně, a to sice, že došlo k reálnému střetu, kterému předcházela stejná situace. „*Poněvadž je R. H. můj přítel, pouze jsem jej upozorňoval, že musí být zvláště riskantní v tak nebezpečném působišti otevřeně se hlásit ke KSČ k níž se mimo jiné také já sám hlásím,*“²⁰⁵ uvedl obžalovaný prostřednictvím svého obhájce ve svém odvolání, což podpořil také důkazem, který spočíval v dotazu u bezpečnostního referátu v Mariánských lázních. Ohledně veřejného pobouření, které měly vyvolat trestné činy, obžalovaný prostřednictvím svého obhájce uvedl, že se v tomto případě jednalo pouze o tichý rozhovor dvou přátel na prázdné ulici a není tedy dána podmínka veřejnosti nebo nebezpečí, že by se veřejnost o tomto rozhovoru měla dozvědět. „*Nejsem si vědom, že bych mluvil tak hlasitě, aby to mohla zaslechnout veřejnost, když jsem si případně musel být vědom toho, že tyto výroky jsou přísně trestné.*“²⁰⁶ Dodal obžalovaný O. M. v odvolání směřující proti výroku o vině. Ohledně výroku o uloženém trestu obžalovaný prostřednictvím svého obhájce uvedl, že je uložený trest nepřiměřeně přísný, neboť sebou ukládá další následky, které spočívají zejména v ušlém zisku či postižení rodiny. Obžalovaný navrhl Krajskému soudu, aby rozsudek Okresního soudu v Plzni ze dne 14. 2. 1950 zrušil, či jej změnil tak, že bude uložený trest podstatně zmírněn a bude zcela upuštěno od trestu peněžitého a bude uloženo podmíněné odsouzení.²⁰⁷

²⁰⁴ Odvolání Okresní prokuratury v Plzni do rozsudku Okresního soudu v Plzni ze dne 14. 2. 1950, Spisy trestní věci I T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²⁰⁵ Odvolání obžalovaného O. M. do rozsudku Okresního soudu Plzeň ze dne 14. 2. 1950, Spisy trestní věci I T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Tamtéž.

Krajský soud v Plzni svým rozsudkem ze dne 2. 6. 1950 ve věci obžalovaného O. M. po provedeném odvolacím řízení o odvolání, které podal obžalovaný i veřejný žalobce rozhodl tak, že odvolání obžalovaného O. M. pro výrok o vině a nepřiznání podmíněného odkladu trestu zamítl, a odvolání veřejného žalobce, Okresní prokuratury v Plzni, částečně vyhověl, neboť ponechal původně vyměřený trest tuhého vězení, ale s ohledem na ust. § 47 zákona č. 231/1948 Sb., zvýšil peněžitý trest z původních Okresním soudem v Plzni uložených 5.000 Kčs. na 20.000 Kčs., kde v případě neplnění připustil přeměnu na výkon trestu odnětí svobody v celkové délce 6 týdnů, v ostatním odvolání Okresní prokuratury v Plzni Krajský soud rozsudkem zamítl.²⁰⁸

Spis trestní věci 1 T I 34/50 obsahoval také záznam z peněžní knihy, která byla vedena Okresním soudem v Plzni pod značkou P 155/50 a sloužila jako záznam o uloženém peněžitém trestu a osobě, která jej má vykonat. O. M. byly povoleny měsíční splátky ve výši 5.000 Kčs. První splátka byla odsouzeným O. M. uhrazena dne 26. 7. 1950.²⁰⁹

Odsouzený O. M. podal oficiální žádost o odklad výkonu trestu odnětí svobody, tuhého vězení, v celkové délce trvání 6 měsíců, a žádostí o upuštění od peněžitého trestu z důvodu tísnivé situace. Na tuto žádost rozhodla Okresní prokuratura v Plzni usnesením ze dne 13. 6. 1951 tak, že žádosti nevyhovuje a současně vyzývá odsouzeného O. M., aby do 15-ti dnů ode dne doručené tohoto rozhodnutí nastoupil do výkonu trestu. Své rozhodnutí Okresní prokuratura v Plzni odůvodnila tím, že rozsudkem Okresního soudu v Plzni ze dne 14. 2. 1950 spolu ve znění rozsudku Krajského soudu, jakožto soudu odvolacího, ze dne 2. 6. 1950 byl O. M. uznán vinným ze spáchání trestných činů, za což mu byl vyměřen trest odnětí svobody v celkové délce trvání 6 měsíců a trest peněžitý v celkové výši 20.000 Kčs., který lze v případě neplnění přeměnit na trest odnětí svobody v celkové délce trvání 6 týdnů, od doby právní moci posledního rozsudku tedy uplynulo několik měsíců a nebyl tedy shledán důvod, proč by měl být odklad povolen. Proti tomuto

²⁰⁸ Rozsudek Krajského soudu v Plzni To 377/50 ze dne 2. 6. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²⁰⁹ Záznam z peněžní knihy č. P 155/50, spis trestní věci 1 T I 34/50, Spisy trestní věci 1 T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

rozhodnutí nebylo možné podat opravný prostředek.²¹⁰ Stejnou žádost podal odsouzený O. M. prostřednictvím svého právního zástupce Okresnímu soudu v Plzni, který dne 1. 4. 1952 na neveřejném zasedání usnesením rozhodl, že žádost odsouzeného O. M. se jako neodůvodněná zamítá, neboť nebyly zjištěny takové okolnosti, na základě kterých by mohl soud rozhodnout ku prospěchu odsouzeného, a to i přes všechna doporučení, která odsouzený O. M. ke své žádosti připojil, a to zejména sdělení rodiny nebo sdělení spolupracovníků odsouzeného.²¹¹

Usnesením Okresní prokuratury v Plzni se dne 26. 11. 1952 se odsouzenému O. M. nařídil výkon náhradního trestu odnětí svobody v celkové délce trvání 4,5 měsíce, a to z důvodu neplnění soudem uloženého peněžitého trestu v celkové výši 20.000 Kčs. Peněžítý trest byl uložen na základě rozsudku Okresního soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 34/50 ze dne 14. 2. 1950, který byl poté změněn rozsudkem Krajského soudu v Plzni sp. zn. To 377/50 ze dne 2. 6. 1950. První a zároveň poslední částka byla odsouzeným uhrazena dne 26. 7. 1950. Odsouzenému O. M. byla dána možnost odvrácení výkonu náhradního trestu odnětí svobody tak, že celý zbytek uloženého peněžitého trestu zaplatí.²¹²

Odsouzený O. M. byl podle ust. § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 1189/1990 Sb., účasten soudní rehabilitace, a to tak, že rozsudky Okresního soudu v Plzni ze dne 14. 2. 1950 a rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 2. 6. 1950 byly k datu jejich vydání zrušeny. Okresní soud Plzeň – město usnesením sp. zn. Rt 260/90 ze dne 26. 9. 1990 odůvodnil účast odsouzeného O. M. na soudní rehabilitaci tak, že jsou splněny všechny podmínky pro užití zákona č. 119/1990 Sb.²¹³

4.1.4 1 T I 196/50 – Hanobení KSČ

Dne 24. 4. 1950 sepsalo Krajské velitelství národní bezpečnosti v Plzni trestní oznámení proti podezřelému J. H. nar. 30. 4. 1914, trvalý pobyt Plzeň, Tichá č. p 15, který se měl dopustit spáchání trestných činů podle zákona č. 231/1948 Sb.

²¹⁰ Usnesení Okresní prokuratury v Plzni sp. zn. 2 Pnt 169/51 ze dne 13. 6. 1951, Spisy trestní věci 1 T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²¹¹ Usnesení Okresního soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 34/50 ze dne 7. 4. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²¹² Usnesení Okresní prokuratury v Plzni sp. zn. Snt 114/50 ze dne 26. 11. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²¹³ Usnesení Okresního soudu Plzeň – město sp. zn. Rt 260/90 ze dne 26. 9. 1990 - Spisy trestní věci 1 T I 34/50, Spisy trestní věci 1 T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

v Tiché ulici v Plzni za přítomnosti 3 svědků.²¹⁴ J. H. byl důvodně podezřelý z ublížení na cti tehdejšího prezidenta republiky Klementa Gottwalda, z hanobení předsedy vlády Antonína Zápotockého a popuzování proti stoupencům lidově demokratického zřízení. Trestných činů se měl podezřelý J. H. dopustit v ulici svého trvalého pobytu, když v podnapilém stavu za přítomnosti několika svědků vykřikoval vulgární výrazy o shora uvedených státních představitelích.²¹⁵

Trestní oznámení, které bylo dne 2. 5. 1950 doručeno Okresní prokuratuře v Plzni obsahovalo také vyšetřovací zprávu, která byla vypracována především na základě provedených svědeckých výpovědí, a jejíž obsahem bylo také sdělení, ze dne 3. 4. 1950, zaslané krajským sekretariátem Komunistické strany Československa v Plzni, stížnost na J. H., který hanobil představitele státu.²¹⁶ Na základě provedeného vyšetřování a výslechy svědků bylo zjištěno o osobě podezřelého zejména to, že po únoru roku 1948 podával značný odpor k lidově demokratickému zřízení a svým chováním dával jasně najevo, že se postavil do řad těch, které jsou tvořeny odpůrci státního zřízení. Dne 18. 3. 1950 po návratu podezřelého J. H. z Plzeňského pivovaru se po cestě domů zastavil i v restauraci u Höfnerů, kde se však vzhledem ke svému podnapilému stavu příliš nezdržel. Když se dostavil do městské části Plzeň – Skvrňany, již obýval, vykřikoval tyto výroky: „*Gottwald, ten se ani neuživí, Zápotocký nám dělá ostudu. Komunisti by chtěli dělat ředitele, a kam to máme pak dotáhnout my.*“²¹⁷ Na základě svědeckých výpovědí bylo potvrzeno, že těmito vykřikovanými výroky podezřelého byli značně pobouřeni obyvatelé Tiché ulice v Plzni – Skvrňany, kteří šli kolem podezřelého, a také ti, kteří incident sledovali z oken svých obydlí. Svědci uvedli zejména to, že byl podezřelý J. H. v podnapilém stavu, ale nikoliv v takovém, aby mu nebylo jasné, čeho se svým jednáním dopouští, zejména pak to, že svým jednáním naplňuje znaky několika trestných činů. Ve výpovědi podezřelého nebylo z jeho strany uvedeno, kde se dozvěděl o skutečnostech, jež šířil dne 18. 3. 1950, což Krajské velitelství národní bezpečnosti v Plzni pokládalo za přitěžující okolnost. Naopak jako okolnost lehce polehčující byl pokládán jeho podnapilý stav. U podezřelého

²¹⁴ Spisy trestní věci I T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Trestní oznámení KV-STB v Plzni č.j. K-1138/50-IV. ze dne 24. 4. 1950, Spisy trestní věci I T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²¹⁷ Tamtéž.

J. H. byla dne 21. 4. 1950 provedena také domovní prohlídka, při které však nebyly nalezeny žádné podpůrné důkazy. Kvůli obavám svědků, i samotného Krajského velitelství národní bezpečnosti v Plzni byl podezřelý J. H. stejného dne zatčen, a to z důvodů možného ovlivňování svědků, které by mohlo vést k maření celého vyšetřování. Podezřelý J. H. byl dne 24. 4. 1950 předán Krajské soudní věznicí v Plzni. Závěrem trestního oznámení Krajské velitelství národní bezpečnosti v Plzni žádá zaslat opis rozsudku, a to bezprostředně poté, co skončí trestní řízení.

218

Sdělení ze dne 3. 4. 1950, které bylo zaslané krajským sekretariátem Komunistické strany Československa v Plzni obsahovalo „naléhavou“ žádost, jejíž obsahem bylo: *„Dne 18. 3. 1950 v Tiché ulici v Plzni J. H. hanobil představitele našeho státu. Místní Komunistická strana Československa 138 MO Plzeň – Skvrňany, projednávající tento případ se cítí právem dotčena a uražena nad tímto hanebným případem napadení našich nejlepších synů národa. Jmenované orgány KSC proto žádají o přísné potrestání J. H., tohoto nenapravitelného odpůrce lidově demokratického režimu. Pravdivost těchto výroků potvrzují tito svědkové, tj. A.N., J. H. a A. H., všichni trvalým pobytem Plzeň, Tichá ulice. Všem by velmi pomohlo okamžité provedení zákroku, a proto prosíme o rychlé vyšetření.“*²¹⁹

Dne 21. 4. 1950 byl k výslechu, vedeném Krajským velitelstvím národní bezpečnosti v Plzni, předveden J. H., u něhož byly zkoumány osobní a společenské poměry, kde byly uvedeny zejména informace o jeho rodičích, jejich vzdělání a povolání, a dále to stejné ohledně osoby podezřelého. Posuzovány byly také poměry politické, kde bylo uvedeno zejména to, že podezřelý J. H. v roce 1945 vstoupil do politické strany KSC ve městě Stříbro u Plzně, neboť zde podezřelý v tuto dobu vykonával vojenskou službu. Poté působil za tuto politickou stranu také v Plzni – Skvrňany. Podtrženo bylo zejména to zjištění, že byl podezřelý J. H. z působení v této politické straně v roce 1948 vyloučen, a to z důvodů, kdy dával jasně najevo, že nesouhlasí s tzv. „nabádáním“, kterého se měla strana dopouštět

²¹⁸ Trestní oznámení KV-STB v Plzni č.j. K-1138/50-IV. ze dne 24. 4. 1950, Spisy trestní věci I T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²¹⁹ Sdělení krajského sekretariátu Komunistické strany Československa v Plzni – Skvrňany č. j. 245-50-T, Spisy trestní věci I T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

na pravidelně konaných schůzích.²²⁰ K situaci, která se odehrála dne 18. 3. 1950 podezřelý během výslechu uvedl, že se tohoto dne dostavil do svého zaměstnání, kde odpracoval požadované a následně zavítal s kolegy do Plzeňského prazdroje, kde společně popíjeli pivo. Jelikož měl podezřelý v oblíbené restauraci u Höfnerů, zamířil do tohoto podniku bezprostředně poté, co se s kolegy rozešli v budovách prazdroje. „*Hostinský mě vyvedl dveřmi ven, jelikož jsem byl opilý. Nejsem Vám schopen uvést svědka, který by tyto skutečnosti plně potvrdil, ale já sám za sebe Vám mohu tímto potvrdit, že jsem byl ve stavu velké opilosti. K ospravedlnění svých činů mohu uvést pouze to, že jich velmi lituji a více nemám, co bych k tomuto dodal.*“²²¹ Uvedl závěrem výslechu vedeného Krajským velitelstvím národní bezpečnosti v Plzni předvedený podezřelý J. H.²²²

Součástí trestního oznámení, které sepsalo Krajské velitelství národní bezpečnosti v Plzni byly také protokoly o výpovědi svědků, kteří potvrdili jednání podezřelého J. H., a měli také za to, že toto jednání naplnilo skutkové podstaty několika trestných činů. První vyslychanou byla A. H. narozená 20. 10. 1918, trvalý pobyt Plzeň, Tichá ulice, která ve své výpovědi ze dne 12. 4. 1950 uvedla, že dne 18. 3. 1950 v odpoledních hodinách zaslechla ze svého obydlí hlasitý křik a poté, co vyhlédla ze svého okna, spatřila souseda, podezřelého J. H., který vykřikoval již zmíněné výroky, směřované proti představitelům státu. Dne 13. 4. 1950 se do budovy Krajského velitelství národní bezpečnosti v Plzni dostavil další svědek, J. H., který byl manželem svědkyně A. H., která u plzeňského velitelství podala výpověď k situaci ve věci podezřelého o den dříve. J. H. zopakoval a sdělil osobě vyslyšající stejné informace jako jeho manželka, dodal pouze, že „*mně i jiným občanům, kteří žijí v Plzni – Skvrňany, je známo, že zde nelze zastihnout orgán státní národní bezpečnosti ve službě, ani zde není telefonní hovorna, a proto jsme z popudu některých uvědomělých občanů přednesli stížnost na chování našeho souseda J. H., a to přímo užšímu výboru strany KSČ, aby provedla rychlý zákrok.*“²²³ Na tuto „občanskou stížnost“ reagoval sekretariát Komunistické strany

²²⁰ Výpověď podezřelého J. H. ze dne 21. 4. 1950, KV NB Plzeň, Spisy trestní věci 1 T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²²¹ Tamtéž.

²²² Tamtéž.

²²³ Výpovědi svědků A. H. a J. H. ze dnů 12. a 13. 4. 1950, KV NB Plzeň, Spisy trestní věci 1 T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

Československa svým sdělením ze dne 3. 4. 1950, popsáno výše, které tvořilo též přílohu trestního oznámení.

Usnesením Okresního soudu v Plzni sp. zn. N 990/50 ze dne 18. 5. 1950 zmíněný soud rozhodl proti předvedenému, již s označením jako obviněný, J. H., tak že na návrh Okresní prokuratury v Plzni se proti obviněnému zahájilo přípravné vyšetřování a byla uvalena řádná vyšetřovací vazba, a to z důvodu možného nebezpečí, např. v případě útěku, kdy by obviněný mohl svým jednáním cíleně působit na svědky a celkově mařit vyšetřování.²²⁴

Dne 20. 5. 1950 byl Okresnímu soudu v Plzni doručen obžalovací spis Okresní prokuratury v Plzni, v němž žaluje J. H., že dne 18. 3. 1950 při návratu ze zaměstnání vykřikoval hanebné výrazy v blízkosti svého obydlí, v Plzni – Svrňany, Tichá ulice, čímž dle Okresní prokuratury v Plzni naplnil skutkové podstaty několika trestných činů podle zákona č. 231/1948 Sb., a to sice veřejného pobuřování proti republice, jejímu lidově demokratickému zřízení, veřejného hanobení prezidenta republiky, veřejného hanobení členů vlády, veřejného pobuřování k zášti proti jednotlivým skupinám obyvatel a rozšiřování poplašných a nepravdivých zpráv. Okresní prokuratura v Plzni současně soudu I. instance navrhla, aby k účasti na hlavním přelíčení byli předvedeni svědci, jejichž svědecké výpovědi tvoří přílohy trestního oznámení sepsaného dne 24. 4. 1950 Krajským velitelstvím národní bezpečnosti v Plzni.²²⁵

Rozsudkem Okresního soudu Plzeň sp. zn. 1 T I 196/50 ze dne 30. 5. 1950 byl obžalovaný J. H. uznán vinným, že dne 18. 3. 1950 spáchal trestné činy, a to podle ust. § 3 odst. 1 zákona č. 231/1948 Sb., přečin pobuřování proti republice, podle ust. § 23 odst. 2 stejného zákona přečin ublížení na cti prezidenta republiky, podle ust. § 24 téhož zákona přečin hanobení některých ústavních činitelů, podle ust. § 26 odst. 2 stejného zákona přečin popuzování a podle ust. § 32 odst. 2 téhož zákona přečinu šíření poplašné zprávy. Rozsudkem soudu I. instance odsoudil soud obžalovaného J. H. podle ust. § 3 odst. 1 zákona č. 231/1948 Sb. k trestu odnětí

²²⁴ Usnesení Okresního soudu v Plzni sp. zn. N 990/50 ze dne 18. 5. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²²⁵ Obžalovací spis Okresní prokuratury v Plzni sp. zn. St. 1316/50, Spisy trestní věci 1 T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

svobody v celkové délce trvání 1 roku, do něhož byla započata doba, kterou obžalovaný strávil v zajišťovací a vyšetřovací vazbě, a to ode dne 21. 4. 1950 do 30. 5. 1950. Podle ust. § 47 zákona č. 231/1948 Sb. byl obžalovanému uložen také vedlejší trest, a to trest peněžitý ve výši 10.000 Kčs, který mohl být v případě neplnění přeměněn na trest odnětí svobody v délce trvání 6 týdnů. Dále byla obžalovanému uložena povinnost uhradit náklady trestního řízení. Trest, který Okresní soud v rozsudku sp. zn. 1 T I 196/50 ze dne 30. 5. 1950 uložil obžalovanému J. H. byl uložen jako nepodmíněný. V části odůvodnění zmíněného rozsudku se Okresní soud opíral především o důvody, které byly dány Okresní prokuraturou, která sehrála roli veřejného žalobce. Dále soud odůvodnil, že byla v souladu se zákonem č. 231/1948 Sb. naplněna skutková podstata několika trestných činů. Ve věci subjektivní stránky trestných činů, za jejichž spáchání byl J. H. podle rozsudku Okresního soudu uznán vinným zejména z důvodu, kdy si byl plně vědom svého počínání a zejména poté svých výroků. Okresní soud v Plzni dále uvedl a tučně označil, že během svého rozhodování přihlédl také k tomu, že byl, nyní již odsouzený, J. H. vyloučen z KSČ Plzeň – Skvrňany, a to za šíření obdobných výroků. Ve věci vyměření trestu Okresní soud v Plzni uvedl, že byl trest vyměřen podle ust. § 3 odst. 1 zákona č. 231/1948 Sb. Soud při výměře uloženého trestu shledal jako polehčující okolnost ve prospěch pachatele jeho doznání a lítost, nicméně zde figurovalo více přitěžujících okolností, které soud musel vzít v potaz. Zde při rozhodování soudu hrálo nejvyšší roli to, že odsouzený J. H. svým jednáním spáchal více trestných činů, které jsou závažné a v lidově demokratickém státu zcela nepřipustné. Peněžitý trest soud vyslovil z důvodu cílených útoků odsouzeného proti lidově demokratickému státnímu zřízení. Tyto útoky shledal soud jako zvláště hrubé a nepřipustné. Z tohoto důvodu byl tedy uložen také trest peněžitý jako trest vedlejší. Ve věci podmíněného odkladu výkonu trestu, který odsouzenému soud nepřiznal, argumentoval Okresní soud zejména tím, že byl několikrát porušen právní řád a několikrát ohrožen veřejný zájem.²²⁶

Výklad ust. § 23 zákona č. 231/1948 Sb. vymezuje skutkovou podstatu trestného činu „*Ublížení na cti prezidentu republiky*“. Spáchání takového trestného

²²⁶ Rozsudek Okresního soudu Plzeň, sp. zn. 1 T I 196/50, ze dne 30. 5. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

činu se dopustí ten, kdo před více lidmi, tedy na veřejnosti, ublíží na cti prezidentu republiky nebo jeho náměstkovi. Podle ust. § 23 odst. 2 zákona č. 231/1948 Sb. bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody v délce trvání od tří měsíců do tří let, a to dopustí-li se uvedeného trestného činu veřejně nebo tváří v tvář přímo prezidentu republiky, či jeho náměstkovi, nebo bude-li se takových činů dopouštět opakovaně. Zmíněné ustanovení poté nepřipouští jako důkaz pravdu nebo omluvu.
227

Skutková podstata trestného činu definovaného zákonem č. 231/1948 Sb. jako „*Hanobení některých ústavních činitelů*“ je vymezena tímž zákonem dle ust. § 24, a to tak že ten, kdo na veřejnosti nebo před vícero lidmi svými výroky hanobí zákonodárny sbor nebo jeho předsednictvo, vládu nebo jejího člena z důvodu výkonu jeho pravomoci, nebo pro jeho působení v politickém životě, bude potrestán pro přečin tuhým vězením od tří měsíců do dvou let.²²⁸

Odsouzený J. H. podal prostřednictvím svého obhájce JUDr. B. B. dne 14. 6. 1950 odvolání proti rozsudku Okresního soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 196/50 ze dne 30. 5. 1950, které bylo podáno Krajskému soudu v Plzni, jako soudu II. stupně, prostřednictvím Okresního soudu v Plzni. Odsouzený J. H. svým odvoláním napadl odsuzující rozsudek v plném rozsahu a obsahu. Jako hlavní důvody uvedl nesprávné skutkové zjištění a nesprávné právní posouzení. Odsouzený prostřednictvím svého obhájce uvedl, že mu není známo, že by se na veřejnosti dopustil takto hanlivých výroků, pro něž byl shledán vinným ze spáchání několika trestných činů, a pokud tomu tak opravdu bylo, stalo se to pouze z důvodu úplného opilství, do něhož se připravil neúmyslně a nemohl si tedy být vědom činů, kterých se dopustil. Odsouzený závěrem odvolání navrhl Krajskému soudu v Plzni, aby bylo jeho odvolání vyhověno, a aby byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 196/50 ze dne 30. 5. 1950, v důsledku čehož by byl zproštěn viny.²²⁹

Proti rozsudku Okresního soudu Plzeň sp. zn. 1 T I 196/50 ze dne 30. 5. 1950 podala dne 14. 6. 1950 odvolání také Okresní prokuratura v Plzni. Ve svém

²²⁷ Ust. § 23 Zákona č. 231/1948 Sb., Zákona na ochranu lidově demokratické republiky.

²²⁸ Tamtéž ust. § 24.

²²⁹ Odvolání odsouzeného J. H. proti rozsudku Okresního soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 196/50 ze dne 30. 5. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

odvolání, směřovanému prostřednictvím Okresního soudu v Plzni soudu krajskému, má Okresní prokuratura v Plzni za to, že trest, který byl obžalovanému vyměřen, byl podle polehčujících a přitěžujících okolností a celkovému stavu vyměřen příliš nízký, a proto bylo Krajskému soudu v Plzni tímto odvoláním sp. zn. ST 1316/50 ze dne 14. 6. 1950 navrhnuo, aby byl rozsudek okresního soudu ve výroku o trestu zrušen, a aby byl vyměřen trest vyšší, a to tak, aby byla zohledněna přímá úměra mezi vinou a několika trestnými činy, kterých se svým jednáním J. H. dopustil. Okresní prokuratura v Plzni zmínila a zvýraznila zejména trestný čin podle ust. § 23 zákona č. 231/1948 Sb., Ublížení na cti prezidentu republiky.²³⁰

Krajský soud v Plzni rozsudkem sp. zn. To 985/20 ze dne 22. 8. 1950 ve věci rozhodl tak, že odvolání odsouzeného J. H. proti rozsudku Okresního soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 196/50 ze dne 30. 5. 1950 se zamítá jako neodůvodněné, naproti tomu odvolání Okresní prokuratury v Plzni sp. zn. St 1316/50 ze dne 14. 6. 1950 proti rozsudku Okresního soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 196/50 ze dne 30. 5. 1950 se pro výrok o trestu vyhovuje. Rozsudkem Krajského soudu v Plzni byl obžalovaný J. H. uznán vinným ze spáchání již zmíněných trestných činů a byl podle ust. § 3 odst. 1 Zákona č. 231/1948 Sb. odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody v celkové délce trvání 2 let, do čehož se započítala doba, kterou odsouzený strávil v zajišťovací a vyšetřovací vazbě, a to období počínaje dnem 21. 4. 1950 a končící dnem 30. 5. 1950. Peněžitý trest v celkové výši 10.000 Kčs byl odsouzenému ponechán, stejně tak i možnost, že v případě neplnění je možnost přeměny tohoto trestu v trest odnětí svobody v délce trvání 6 týdnů. V ostatním ponechal soud II. instance rozsudek okresního soudu v jeho původním znění.²³¹

Odsouzený J. H. nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody dne 22. 8. 1950 v 9.00 hod, což bylo zaznamenáno v Nařízení, aby byl trest vykonán sp. zn. Snt 269/50, v němž bylo zapsáno datum a čas nástupu odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody, a dále sdělení, že do trestu se započítává zajišťovací a vyšetřovací

²³⁰ Odvolání Okresní prokuratury v Plzni sp. zn. St 1316/50 ze dne 14. 6. 1950 proti rozsudku Okresního soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 196/50 ze dne 30. 5. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²³¹ Rozsudek Krajského soudu v Plzni sp. zn. To 985/20 ze dne 22. 8. 1950, Spisy trestní věci 1 T I 169/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

vazba. Toto nařízení bylo zasláno Okresnímu soudu v Plzni a Krajskému velitelství národní bezpečnosti v Plzni.²³²

Krajský prokurátor v Karlových Varech podal návrh, aby byl odsouzený J. H. podmíněně propuštěn, neboť byly splněny všechny zákonné podmínky. Usnesením sp. zn. PP 821/51 ze dne 27. 6. 1951 Komise pro podmíněně propuštění z trestu při neveřejném zasedání v soudu v Karlových Varech bylo v trestní věci odsouzeného J. H. rozhodnuto tak, že odsouzený J. H. narozený dne 30. 4. 1913 se podmíněně propouští z výkonu trestu odnětí svobody se stanovenou zkušební dobou 3 let. Komise pro podmíněčné propuštění zjistila, že se odsouzený J. H. během výkonu trestu řádně choval, pracoval jako pomocný dělník a příležitostně pomáhal i při jiných pracovních činnostech. Na základě těchto zjištění Komise pro podmíněčné propuštění shledala, že trest, který odsouzený J. H. doposud vykonal splnil svůj účel a odsouzený prokázal své polepšení a naději, že v budoucnu povede řádný život odpovídající lidově demokratické společnosti.²³³

Velitelská stanice státní národní bezpečnosti Ostrov u Karlových Varů sepsala dne 4. 7. 1951 protokol s vyslychaným. Předmětem protokolu bylo podmíněčné propuštění J. H. z výkonu trestu odnětí svobody. Zkušební doba byla J. H. stanovena na dobu 3 let a končila tedy dne 4. 7. 1954.²³⁴ „*Beru na vědomí usnesení Komise pro podmíněčné propuštění při Krajském soudu v Karlových Varech ze dne 27. 6. 1951, sp. zn. PP 821/51. Po mém propuštění budu bydlet v Plzni – Skvrňany, Tichá ulice ve svém vlastním obydlí, a kdybych náhodou adresu pobytu změnil, ihned ohlásím Velitelské stanici státní národní bezpečnosti Ostrov u Karlových Varů tuto adresu. Tomuto velitelství se poté budu každé 3 měsíce hlásit.*“

²³⁵ Uvedl J. H. na závěr výsledku Velitelské stanice státní národní bezpečnosti Ostrov u Karlových Varů. Poté byl protokol přečten, schválen a všemi přítomnými podepsán.²³⁶

²³² Nařízení, aby byl trest vykonán sp. zn. Snt 269/50, Spisy trestní věci I T I 169/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²³³ Usnesení Komise pro podmíněčné propuštění Karlovy Vary sp. zn. PP 821/51 ze dne 27. 6. 1951, Spisy trestní věci I T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²³⁴ Protokol Velitelské stanice SNB Ostrov u Karlových Varů ze dne 4. 7. 1951, Spisy trestní věci I T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ Tamtéž.

Okresní soud Plzeň – město rozhodl usnesením sp. zn. Rt 324/90 ze dne 1. 10. 1990 tak, že J. H. je podle ust. § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 119/90 Sb. je účasten soudní rehabilitace, v důsledku čehož bylo zastaveno trestní stíhání pro zmíněné trestné činy a k datu vydání byly zrušeny rozsudky Okresního soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 196/50 ze dne 30. 5. 1950 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 196/50 ze dne 22. 8. 1950.²³⁷

4.1.5 1 T I 316/1950 – Šíření protistátních letáků

F. M., narozená dne 27. 3. 1901, trvalý pobyt Plzeň, Dlouhá ulice, obdržela dne 26. 5. 1949 prostřednictvím poštovních a doručovatelských služeb od svého příbuzného C. M. trvalý pobyt Dnešice, dopis, jež obsahoval leták s politickým obsahem, a který měla F. M. dále doručit americkému velvyslanectví se sídlem v Praze. Tento politický leták měl hrubě urážet lidově demokratické zřízení a současně měl také svým obsahem žádat zmíněné velvyslanectví o pomoc ve věci provedení řádných a svobodných voleb. F. M. tento dopis včetně jeho obsahu pražskému americkému velvyslanectví nedoručila. Dopis v obydlí F. M. našla její sestra M. K., která v tomto obydlí též žila, a uschovala jej do kuchyňské zásuvky.²³⁸ Vyšetřování trestného činu, kterého se svým jednáním dopustila F. M. započalo bezprostředně v návaznosti na již započaté vyšetřování jejího příbuzného C. M., proti němuž již bylo podáno Krajským velitelstvím státní bezpečnosti v Plzni trestní oznámení. C. M. ve své výpovědi během výslechu u Velitelství oddílu státní bezpečnosti v Dnešicích uvedl: „*Jelikož uznávám jen lidovou demokracii a nevykořisťování lidstva, jak se stává dnes v naší diktátorské republice Československo, žádám proto o provedení řádných a svobodných voleb pod patronací spojených národů. Dopis jsem odeslal své švagrové F. M.*“²³⁹ Na základě výslechu C. M. byla u podezřelé příslušnými orgány provedena domovní prohlídka a dopis s letáčkem politického obsahu byl nalezen a zajištěn jako důkazní prostředek pro účely dalšího trestního vyšetřování.²⁴⁰

²³⁷ Usnesení Okresního soudu Plzeň – město sp. zn. Rt 324/90 ze dne 1. 10. 1990, Spisy trestní věci 1 T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.

²³⁸ Spisy trestní věci T 316/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 60.

²³⁹ Výpověď podezřelého C. M., Velitelství oddílu státní bezpečnosti Dnešice, součástí spisu trestní věci 1 T I 316/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 60.

²⁴⁰ Spisy trestní věci 1 T I 316/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 60.

Krajské velitelství státní bezpečnosti v Plzni odeslalo dne 12. 7. 1950 Okresní prokuratuře v Plzni trestní oznámení proti F. M., jelikož byla důvodně podezřelá ze spáchání trestného činu kvalifikovaného jako „*Šíření protistátních letáků*“. V podstatě obvinění uvedlo Krajské velitelství státní bezpečnosti v Plzni shora zmíněné vyšetřování, které bylo vedeno proti příbuznému F. M, kdy do přílohy trestního oznámení připojilo opis výsledku pana C. M., který provedlo Velitelství oddílu státní bezpečnosti Dnešice. Trestní oznámení bylo Okresní prokuratuře v Plzni doručeno dne 14. 7. 1950.²⁴¹

Dne 23. 10. 1950 byla Okresnímu soudu v Plzni doručena žaloba Okresní prokuratury v Plzni sp. zn. St 1394/50 ze dne 17. 10. 1950, v němž Okresní prokuratura v Plzni žaluje F. M., že dne 26. 5. 1949 úmyslně umožnila šíření projevu, který pobuřuje proti lidově demokratickému zřízení, které je ústavně zaručeno, a spáchala tedy přečin pobuřování podle ust. § 3 odst. 1 zákona č. 231/1948 Sb. Okresní prokuratura v Plzni navrhla, aby během hlavního přelíčení byly přečten obsah spisu trestní věci proti obviněnému C. M. a trestní oznámení Krajského velitelství státní bezpečnosti v Plzni. V důvodové části žaloby prokuratura uvedla, že v jednání F. M. byla naplněna skutková podstata žalovaného trestného činu, a to jak po stránce subjektivní, tak i po té objektivní.²⁴²

K hlavnímu přelíčení, které se konalo dne 21. 11. 1950 u Okresního soudu v Plzni byla předvolána sestra obviněné, paní M. K., která poté, co byla vyzvána, k trestní věci uvedla: „*Se sestrou společně žijeme v bytě v Dlouhé ulici. Za sestřiny nepřítomnosti jsem uviděla ležet na stole dopis, do něhož jsem letmo nahlédla, neboť se sestra zrovna vracela domů. Nepamatuji si přesný obsah dopisu, pouze zmínku o něčem americkém. Sestra mi sdělila, že chce dopis spálit, v tom jsem ji zabránila a uložila jej do zásuvky v kuchyni, kde ho také našly orgány státní bezpečnosti. Sestře jsem zabránila ve spálení a dopis jsem uschovala jen z toho důvodu, že kdyby došlo k vyšetřování, aby nebyl leták zničen a nevzniklo žádné podezření, že jsme s letákem něco dělaly.*“²⁴³ F. M. byla rozsudkem Okresního

²⁴¹ Trestní oznámení Krajského velitelství státní bezpečnosti v Plzni sp. zn. 1394/50 ze dne 12. 7. 1950, Spisy trestní věci T 316/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 60.

²⁴² Žaloba Okresní prokuratury v Plzni sp. zn. St 1394/50 ze dne 17. 10. 1950, Spisy trestní věci T 316/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 60.

²⁴³ Hlavní přelíčení trestní věci ze dne 21. 11. 1950, Spisy trestní věci T 316/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 60.

soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 316/50 ze dne 21. 11. 1950 zproštěna ze žaloby Okresní prokuratury v Plzni pro přečin pobuřování podle ust. § 3 odst. 2 zákona č. 231/1948 Sb., jehož spáchání se měla dopustit tím, že dne 26. 5. 1950 úmyslně umožnila šíření pobuřujícího projevu směřujícího proti republice, proti její samostatnosti a proti jejímu lidově demokratickému zřízení. Okresní soud v Plzni v odůvodnění zprošťujícího rozsudku uvedl, že má za prokázané, že obviněná F. M. nedala předmětný dopis s letákem politického obsahu ke čtení své sestře, s níž sdílí obydlí v Plzni v Dlouhé ulici a také o něm nikterak nehovořila, čímž nejsou prokázány pojmové znaky žalovaného trestného činu. Soud dále dospěl k názoru, že nebylo zjištěno, že by obviněná jednala úmyslně nebo z hrubé nedbalosti umožnila šíření obsahu zmíněného dopisu.²⁴⁴

Dne 12. 2. 1951 podala Okresní prokuratura v Plzni prostřednictvím Okresního soudu v Plzni odvolání proti rozsudku Okresního soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 316/50 ze dne 21. 11. 1950 ke Krajskému soudu v Plzni. Odvolání prokurátora bylo podáno zejména pro shledanou nesprávnost výroku o vině F. M. Okresní prokuratura v Plzni uvedla, že Okresní soud v Plzni jako soud nalézací dospěl k názoru, že skutková podstata žalovaného trestného činu není dána a natolik prokázána, aby mohla být obviněná zproštěna své viny a názor nalézacího soudu je tedy nesprávný a neodpovídá celkovému obsahu trestního spisu. V odvolání směřovanému Krajskému soudu v Plzni bylo dále uvedeno, že byla obviněná usvědčena zejména na základě výslechu pana C. M., který provedlo Velitelství oddílu státní bezpečnosti Dnešice, a že k tomuto nebylo během rozhodování nikterak přihlédnuto. Okresní prokuratura v Plzni dále uvedla, že byla naplněna skutková podstata žalovaného trestného činu podle ust. § 3 odst. 2 zákona č. 231/1948 Sb., neboť bezprostředně poté, co obviněná F. M. přečetla obsah dopisu a letáku, bylo její první občanskou povinností odevzdat jej příslušnému orgánu, což nebylo učiněno a obviněná nechala dopis ležet ve svém bytě na stole, čímž byla naplněna objektivní stránka trestného činu a z hrubé nedbalosti obviněná umožnila šíření jeho obsahu, což si mohla uvědomit. Z výše uvedených důvodů Okresní prokuratura v Plzni navrhla Krajskému soudu, aby byl napadený rozsudek

²⁴⁴ Rozsudek Okresního soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 316/50 ze dne 21. 11. 1950, Spisy trestní věci T 316/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 60.

Okresního soudu v Plzni zrušen a obviněná byla uznána vinou podle žaloby, a dále aby byl obviněný vyměřen odpovídající trest.²⁴⁵

Rozsudkem Krajského soudu v Plzni sp. zn. Tk 36/51 ze dne 30. 3. 1951, jako soudu odvolacího, soud rozhodl, že se odvolání Okresní prokuratury v Plzni pro nesprávnost výroku o vině proti rozsudku Okresního soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 316/50 zamítá. Po provedeném odvolacím řízení se Krajský soud v Plzni zcela ztotožnil s názorem soudu I. instance a jeho rozhodnutí tak podpořil, a dále své rozhodnutí odůvodnil zejména tím, že proti obviněnému F. M. nebylo vedeno žádné jiné trestní řízení a nebyla odsouzena pro spáchání trestného činu.²⁴⁶

4.2 Politické procesy vzniklé v důsledku měnové reformy na Plzeňsku

4.2.1 Měnové reformy v Československu

Od doby, kdy skončila První světová válka, a bylo dne 28. 10. 1918 vyhlášeno samostatné Československo, až do roku 1953, došlo na našem území k uskutečnění celkem tří peněžních reforem, které byly označovány jako reformy měnové. Ačkoliv během zmíněného časového úseku došlo k uskutečnění celkem tří měnových reforem, jejich podoby i situace, v důsledku kterých došlo k jejich realizaci, byly značně odlišné. Odlišnosti se odvíjely zejména od toho, jak v danou dobu fungovala státní ekonomika, jakou roli měl v ekonomice stát a především, jaký byl v daném období stávající režim.²⁴⁷

K první reformě došlo bezprostředně po vzniku samostatného Československého státu a nesla se také v tomto duchu. Nově vzniklý stát si žádal vytvoření a nápravu ekonomických a peněžních poměrů, které nebyly jednotné, proto bylo nutné vytvořit takovou měnu, která by se rovnala standardním měnám, a která by postupem času nabývala na své síle. Tehdejší ministr financí Alois Rašín na základě takto provedené měnové reformy dosáhl vytvoření dispozic, které

²⁴⁵ Odvolání Okresní prokuratury v Plzni sp. zn. St 1394/50 ze dne 12. 2. 1951 proti rozsudku Okresního soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 316/50 ze dne 21. 11. 1950, Spisy trestní věci T 316/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 60.

²⁴⁶ Rozsudek Krajského soudu v Plzni sp. zn. Tk 36/51 ze dne 30. 3. 1951, Spisy trestní věci T 316/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 60.

²⁴⁷ VENCOSKÝ, František. Měnová politika v české historii. Praha: Česká národní banka, 2001., str. 29–31.

splňovaly zmíněné standardy a československá ekonomika tak byla ustálena a upevněna, což ji umožnilo zdravý růst pro nadcházející období.²⁴⁸

Do klidného a stabilizovaného období, označovaného jako První republika však vstoupila Druhá světová válka, která zamíchala kartami ve všech odvětvích, a to včetně státní ekonomiky, proto k v pořadí druhé měnové reformě došlo bezprostředně po skončení Druhé světové války, neb bylo pro vládu Československa nutné a prioritní postupně odstranit chaoticky neuspořádané hospodářství a s tím i související ekonomickou situaci, kterou po sobě válka ve státu zanechala. Tím se druhá měnová reforma odlišovala od první měnové reformy.²⁴⁹ Druhá měnová reforma tak vyvrcholila Dekretem č. 91/1945 Sb., Dekretem presidenta republiky o obnovení československé měny, (dále jen jako „*Dekret presidenta republiky o obnovení československé měny*“) který vstoupil v platnost dne 20. 10. 1945. Podle ust. § 2 Dekretu presidenta o obnovení československé měny bylo stanoveno, že ode dne 1. 11. 1945 jsou na území Československé republiky považována za zákonná platidla bankovky a státovky, které budou vyhlášeny ministrem financí, dále také poukazy z roku 1944 a doposud platné mince z území Čech, Moravy, Slezska a Slovenska.²⁵⁰ Dle Dekretu presidenta republiky o obnovení československé měny byly dále stanoveny podmínky pro skládání starých platidel, a to do dne 15. 11. 1945, dále výměra starých platidel a ustanovení trestní.²⁵¹ Ekonomicky – reformní podzim roku 1945 s sebou přinesl kladné výsledky shledané zejména v obnově průmyslu i ekonomiky. Rok 1946 přinesl druhé měnové reformě značný pokles, který se především týkal rozdělení Evropy ku obrazu dvou světových velmocí, a to sice USA a SSSR, což se Československa nejvíce dotklo neúčastí na Plánu evropské obnovy, jinak známého jako „Marsahllův plán“, když celé SSSR a další východní země odmítly nabídku Spojených států na zabezpečení poválečné Evropy.²⁵²

²⁴⁸ VENCOVSKÝ, František. Měnová politika v české historii. Praha: Česká národní banka, 2001., str. 29–31.

²⁴⁹ Tamtéž str. 65.

²⁵⁰ Ust. § 2 Dekretu č. 91/1945 Sb., Dekret presidenta republiky o obnovení československé měny.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² VENCOVSKÝ, František, Měnová politika v české historii, Praha 2001, str. 65.

Druhá měnová reforma z roku 1945 byla následně označována jako nedostačující či neuspokojivá, a právě z těchto důvodů na ni často odkazovala třetí měnová reforma. V tehdejší společnosti stále existovaly vazby na odkaz západu, a právě tyto myšlenky se velmi odrážely i v roce 1953. ²⁵³ „*Stávalo se více a více neúnosným, aby naše hodnotná měna byla připoutána k americkému dolaru. Jevilo se nutným osamostatnit ji a vytvořit pevné svazky se stále silícím SSSR...*“ ²⁵⁴ Dalším důvodem pro zahájení třetí měnové reformy byla nutnost zbavit se přidělového hospodářství. Počátky příprav další měnové reformy se jevily velice tajně, ale v důsledku stanovení platů na zálohy a dobírky, tak že doplatek měl být vyplácen v nové měně, vyvolalo ve společnosti myšlenky o přípravě či plánování nové měnové reformy. ²⁵⁵ Třetí měnová reforma vyvrcholila v květnu roku 1953, a to z důvodu vnímání státu jako pevné a silné základny, které se odráželo především v mínění, že je již obyvatelstvo většinově závislé na „socialistickém“ státu, a to především svým příjmem, ²⁵⁶ proto byl vydán zákon č. 41/1953 Sb., Zákon o peněžní reformě ze dne 30. 5. 1953. (dále jen jako „*Zákon o peněžní reformě*“). Zákon o peněžní reformě se stal účinným ode dne 1. 6. 1953, a stanovil v ust. § 1, že rozvoj národního hospodářství státu dovedl Národní shromáždění Československé republiky usnést se na nutnosti provedení měnové reformy tak, že budou vydány nové peníze a ty staré budou staženy s tím cílem, kdy se zvýší kupní síla koruny a upevní se tak její kurs. ²⁵⁷ Ust. § 4 Zákona o peněžní reformě stanovilo přepočítání mezd, platů a cen tak, že mzda, služné a další v úvahu přicházející odměny za provedené práce a služby, přídatky, starobní penzi, školní stipendia či podpory se ke dni 1. 6. 1953 přepočítají v poměru 5 Kčs starých peněz za 1 Kčs peněz nových. ²⁵⁸ Ode dne 1. 6. 1953 se dostaly do oběhu nové peníze, označující se jako československé koruny, s tím, že vláda stanovila, v jakém poměru budou vyměňovány staré peníze. Ke stejnému dni se podle ust. § 7 Zákona o peněžní

²⁵³ Naše měna je pevná: Plzeň a měnová reforma 1953. Plzeň: Pro katedru historie Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni vydalo viaCentrum, 2013. ISBN 978-80-87646-02-1. str. 10.

²⁵⁴ BLÁHOVÁ, Ivana. Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3. str. 83.

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ Naše měna je pevná: Plzeň a měnová reforma 1953. Plzeň: Pro katedru historie Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni vydalo viaCentrum, 2013. ISBN 978-80-87646-02-1. str. 5.

²⁵⁷ Ust. § 1 zákona č. 41/1953 Sb., Zákona o peněžní reformě ze dne 30. 5. 1953.

²⁵⁸ Tamtéž ust. § 4.

reformě zrušily veškeré pohledávky a závazky, jakožto práva a povinnosti vyplývající, a to k vázaným vkladům, tuzemským cenným papírům a životních pojištění, pokud u nich byla dána podmínka plnění poukazem na vázaný vklad. Podle ust. § 10 Zákona o peněžní reformě byla ministru financí dána povinnost učinit všechna opatření tak, aby byla měnová reforma řádně provedena. Současně se Zákonem o peněžní reformě zrušil původní zákon o československé měně.²⁵⁹

Provedení třetí měnové reformy v roce 1953 pochopitelně pobouřilo velkou škálu československého obyvatelstva. Tato pobouření vyvrcholila dne 1. 6. 1953, a to zejména tehdy, když se pověření zaměstnanci, především dělníci, odpoutali od výkonu svých prací a ve věci začali společně ve skupinách rozvíjet na předemné téma hluboko myšlené debaty. Debaty z úzkých pracovních kruhů nabraly na síle zejména tím, že převýšily do velkých shromáždění, která začala protestovat, s tím, že protesty nejvyššího rozsahu se uskutečnily právě v Plzni. Dělníci těmito protesty chtěli dosáhnout zejména svým důrazným požadavkům, a to nastolení demokracie a právního státu, který byl symbolizován prezidentem T. G. Masarykem.²⁶⁰ Pověření zaměstnanci Škodových závodů řídili téměř celé město Plzeň, a to včetně radnice a Plzeňské rozhlasové stanice. Okna radnice byla demonstrujícím obyvatelstvem vysklena a Plzeň se šířila zvolání „Na Masaryka!“.²⁶¹ „*Demonstranti mluvili asi 10 minut do rozhlasu a poté z budovy vyházeli busty Gottwalda, Zápotockého, Lenina a Stalina, pošlapali sovětský prapor a vyvěsili na radnici velký obraz Beneše.*“²⁶² Odbornou literaturou uváděno, že na situace, které dne 1. 6. 1953 otráslly Plzeň, si musela ostatní města Československa počkat bezmála 37 let.²⁶³ Demonstrace byly rozeznány složkami Státní národní bezpečnosti či armádou a následné dny zůstaly v povědomí Komunistické strany Československa, která vrcholné protesty v důsledku třetí měnové reformy nenechala stranou. Po dni 1. 6. 1953 proběhlo na území Československa celoplošné zatýkání osob, které se účastnily protestů proti měnové reformě. Nejvíce osob bylo

²⁵⁹ Zákon č. 41/1953 Sb., Zákon o peněžní reformě ze dne 30. 5. 1953.

²⁶⁰ Naše měna je pevná: Plzeň a měnová reforma 1953. Plzeň: Pro katedru historie Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni vydalo viaCentrum, 2013. ISBN 978-80-87646-02-1. str. 13

²⁶¹ ŠTĚPÁNEK, Zdeněk. Utajené povstání 1953. Praha: Michael, 1993. str. 47

²⁶² BLÁHOVÁ, Ivana. Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3. str. 87.

²⁶³ ŠTĚPÁNEK, Zdeněk. Utajené povstání 1953. Praha: Michael, 1993. str. 25

v důsledku protestů zatčeno v Plzni, a to v počtu více než 600 osob. Tyto osoby sehrály roli spoluobviněných během politických procesů, které se odehrály v důsledku masivních protestů. Výsledkem soudních procesů bylo odsouzení celkem 331 osob.²⁶⁴

4.2.2 Konkrétní politické procesy vzniklé v důsledku měnové reformy na Plzeňsku

Události, které se odehrály v Plzni vyústily v demokratické požadavky občanů a představovaly pro režimní komunistické představitele velké varování, neboť měli za to, že tyto plzeňské události budou ku příkladu i pro jiné občany pracující v jiných podnicích v rámci dalších měst, proto bylo žádoucí již v prvopočátku podniknout razantní kroky a tyto protestanty náležitě potrestat.²⁶⁵ Státní bezpečnost v Plzni začala s přípravou politických procesů, vzniklých v důsledku protestů proti měnové reformě, které se odehrály dne 1. 6. 1953, a to již v polovině června téhož roku. V přípravě byly celkem tři stupně soudních procesů, a to tak, že do prvního stupně byli zařazeni ti, kteří byli dle plzeňské Státní bezpečnosti shledáni za ty nejvíce činné během protestů, druhý stupeň představovali ti méně aktivní protestanti a do posledního stupně zařadila státní bezpečnost ty osoby, které protestům pouze nečinně přihlíželi ba dokonce byli zcela nevinní. Státní bezpečnost v Plzni se zároveň snažila v rámci trestních oznámení docílit toho, aby bylo patrné, že se protestanti vzájemně znají a měly mezi nimi být prokazatelné vazby, s cílem vyvolat dojem toho, že byly protesty dlouhodobě připravovány, a to právě na den 1. 6. 1953. „*Soudní líčení měla tedy všechny rysy politických procesů přelomu 40. a 50. let 20. století.*“²⁶⁶ Během období jednoho a půl měsíce se podařilo plzeňské Státní bezpečnosti od zadržených protestantů vymoci adekvátní přiznání, která sloužila jako důkazní prostředky, jež byly následně prokurátorem navrženy do obžalovacích spisů, které se doručovaly lidovému soudu. Lidový soud následně začal s přípravou soudních procesů, které ve svém počtu ku danému období neměly úměru. Pro tyto procesy, vzniklé

²⁶⁴ BLÁHOVÁ, Ivana. Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3.str. 87.

²⁶⁵ Naše měna je pevná: Plzeň a měnová reforma 1953. Plzeň: Pro katedru historie Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni vydalo viaCentrum, 2013. ISBN 978-80-87646-02-1. str. 17.

²⁶⁶ BLÁHOVÁ, Ivana. Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3.str. 89.

v důsledku měnové reformy v Plzni, bylo typické to, že bylo současně v rámci jedné trestní věci souzeno několik osob, a to až 20. Tyto politické procesy byly neveřejné a spisy trestní věci nesly označení jako „tajné“, každému souzenému byl v rámci hlavního přelíčení povolen maximálně jeden rodinný příslušník. Soudní procesy měly velice rychlý postup, což byla zásluha spolupráce státní bezpečnosti, lidového soudu a prokuratury. Do rychlého průběhu těchto politických procesů se angažovali také advokáti, nikoliv však plzeňští, ale pražští. Účast plzeňských advokátů byla zakázána v důsledku účasti na plzeňském povstání. Bezprostředně po skončení daného politického procesu odeslala Plzeňská státní bezpečnost zprávu o jeho průběhu Pražské státní bezpečnosti.²⁶⁷ Odsouzeni byli především mladí lidé, dělníci, ve věku od 18 do 25 let, a to v celkovém počtu 331 osob, a to i včetně žen. Tresty, které byly odsuzujícím rozsudkem uloženy byly především tresty odnětí svobody v celkové délce trvání od 6 týdnů do 14 let.²⁶⁸ Osoby, u nichž byla prokázána nepřičetnost byli označeny za osoby s demencí a bylo jim uloženo psychiatrické léčení. Trest odnětí svobody v celkové délce trvání 6 týdnů uložil soud muži s právním vzděláním, který byl spatřen v protestanském průvodu a následně udán. Tomuto právníkovi bylo kladeno za vinu především to, že na základě jím dosaženého vzdělání měl a vědět mohl, že za situace, kdy pouze doprovází protestantský průvod, se dopustil trestného činu. Nejvyšší trest, který byl v rámci plzeňských politických procesů uložen byl trest odnětí svobody v celkové délce trvání 14 let, a to protestantovi, u něhož byla nalezena zbraň, která byt' nebyla během procesů použita, státní bezpečnost tuto situaci vyhodnotila jako trestný čin nedovoleného ozbrojování.²⁶⁹ Mezi další uložené tresty se řadila např. ztráta čestných práv občanských, propadnutí majetku nebo také zákaz pobytu v rámci Plzeňského kraje.²⁷⁰ Velká škála informací ohledně plzeňského povstání a následných politických procesů s ním spojených byly až na dochované spisy trestní věci zničeny. Ve věci vymožení informací o červnovém povstání v Plzni

²⁶⁷ BLÁHOVÁ, Ivana. Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3.str. 89.

²⁶⁸ Naše měna je pevná: Plzeň a měnová reforma 1953. Plzeň: Pro katedru historie Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni vydalo viaCentrum, 2013. ISBN 978-80-87646-02-1. str. 18 - 19.

²⁶⁹ Tamtéž.

²⁷⁰ BLÁHOVÁ, Ivana. Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3.str. 88-92.

bylo kontaktováno např. Britské BBC, které v roce 1990 poskytlo archivní články.

271

4.2.2.1 1 T 136/1953 – V. M. a spol.

Politický proces označovaný jako „V. M. a spol.“ byl prvním z velkých Plzeňských politických procesů, který odstartoval v důsledku měnové reformy.²⁷² Dne 7. 7. 1953 sepsala Okresní prokuratura v Plzni žalobu sp. zn. 2 Pt 536/53, směřovanou Lidovému soudu. Okresní prokurátor žaloval současně 19 obviněných, především zástupce dělnické třídy. Malá skupina z obviněných byli lidé, kteří byli např. úředníky, jeden z obviněných dokonce získal vysokoškolský titul. Byli to tito obvinění:²⁷³ (Označení symbolu * značí, že obviněnou byla žena).

- 1) V. M. nar. 27. 5. 1933, trvalý pobyt Plzeň, Jateční Kolonie 428, nezaměstnaný.
- 2) J. M. nar. 11. 8. 1896, trvalý pobyt Plzeň, Koterov 69, zámečnick.
- 3) J. D. nar. 7. 12. 1905, trvalý pobyt Plzeň, Kollárova 8, zámečnick – montér.
- 4) B. CH. nar. 5. 8. 1913, trvalý pobyt Touškov 29, dělník.
- 5) V. Č. nar. 14. 12. 1936, trvalý pobyt Plzeň, Čechova ulice, učeň elektromechaniky.
- 6) *M. D., nar. 6. 3. 1935, trvalý pobyt Presslova 11, dělnice.
- 7) *M. C., nar. 26. 12. 1933, trvalý pobyt Plzeň, V Šipce 14, jeřábnice.
- 8) *M. K., nar. 28. 7. 1924, trvalý pobyt Stod, Stříbrská 239, krmička na statku.
- 9) J. Š., nar. 4. 1. 1924, trvalý pobyt Lišice 7, dělník.
- 10) V. J., nar. 14. 9. 1936, trvalý pobyt Rochlov 21, zámečnický učeň.
- 11) J. H., nar. 8. 8. 1934, trvalý pobyt Plzeň, Emingerova 8, soustružnick.
- 12) J. B., nar. 24. 11. 1921, trvalý pobyt Plzeňská 15, technik.
- 13) Ing. J. B., nar. 2. 4. 1919, trvalý pobyt Plzeň, Stalinova 6, výzkumný referent.
- 14) *E. M., nar. 7. 9. 1930, trvalý pobyt Plzeň, Čechova 77, úřednice.
- 15) J. L., nar. 20. 2. 1933, trvalý pobyt Plzeň, Barrandova 12, soustružnick.
- 16) S. B., nar. 8. 4. 1935, trvalý pobyt Žákava 49, horník.
- 17) K. G., nar. 4. 10. 1934, trvalý pobyt Plzeň, 17. listopadu, soustružnick.
- 18) M. B., nar. 11. 11. 1934, trvalý pobyt Plzeň, 17. listopadu, frézař.
- 19) *R. Č., nar. 13. 9. 1931, trvalý pobyt Plzeň, V Šipce 14, dělnice.

²⁷¹ ŠTĚPÁNEK, Zdeněk. Utajené povstání 1953. Praha: Michael, 1993. str. 77.

²⁷² Naše měna je pevná: Plzeň a měnová reforma 1953. Plzeň: Pro katedru historie Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni vydalo viaCentrum, 2013. ISBN 978-80-87646-02-1. str. 18.

²⁷³ Spisy trestní věci 1 T 163/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

Okresní prokurátor žaloval shora uvedené zejména z důvodů, kdy se dělnická třída pokusila bránit měnové reformě vyvoláním anarchie, jež spočívala zejména v protestech, které se odehrály dne 1. 6. 1953. Dle Okresní prokuratury v Plzni bylo dále obviněným vytýkáno to, že se pomocí lži a anarchického chování snažili vyvolat v ostatních pracujících občanech nedůvěru v nastolené měnové reformě a rovněž novému účinnému a platnému Zákonu o peněžní reformě. Prokurátor dále žalobou poukazoval na charaktery obviněných, které shledal zejména jako deklasované živly, alkoholiky, vícekrát trestané jednotlivce či zahaleče a označoval je jako „elementy“, které se shromáždily na Náměstí republiky před Plzeňskou radnicí a dalších místech v Plzni, kde povoláním pobuřujících hesel, výhrůžkami a demolicí majetku rušily veřejný pořádek nastolený ve společnosti lidově demokratické republiky, čímž se dopouštěly trestných činů.²⁷⁴

V. M., nar. 27. 5. 1933 byl žalobou popsán jako občan, který nevedl řádný život, a který již dlouhodobě nevykonává žádné povolání a byl také trestán za pokus o spáchání trestného činu, a to ilegálního přechodu hranic do západního Německa. V. M. se měl dopustit trestných činů svým zaviněným jednáním, když se na Náměstí Republiky v Plzni připojil ke skupině protestantů, s nimiž zvolával pobuřující hesla, vyzýval kolemjdoucí občany k zapojení se do demonstrace, snažil se ublížit příslušníkovi Státní národní bezpečnosti a zmocnil se zbraně, jež následně vyhodil do oken Plzeňské radnice. Prokurátor dále konstatoval, že se obviněný V. M. ke všem svým činům doznal.²⁷⁵

V. M. byl žalobou Okresní prokuratury v Plzni obviněn ze spáchání nejvíce trestných činů z celé shora uvedené skupiny obviněných. Jednáním, které prokurátor v žalobě ve věci V. M. zdůraznil, se měl V. M. dopustit spáchání trestných činů podle ust. § 154 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 86/1950 Sb., Trestního zákona, (dále jen jako „Zákon č. 86/1950“), a to násilí na veřejných sborech, dále podle ust. § 177 odst. 1 a odst. 2 Zákona č. 86/1950 násilí na veřejném činiteli, podle ust. § 254 odst. 2 téhož zákona rozkrádání majetku v socialistickém

²⁷⁴ Žaloba Okresní prokuratury v Plzni, sp. zn. 2 Pt 536/53 ze dne 7. 7. 1953, Spisy trestní věci I T 163/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

²⁷⁵ Tamtéž.

vlastnictví a v poslední řadě trestného činu ublížení na zdraví podle ust. § 219 odst. 2 citovaného zákona.²⁷⁶

Skutková podstata trestného činu podle ust. § 154 odst. 1 Zákona č. 86/1950, definovaného zákonem jako „Násilí na veřejných sborech“ byla stanovena tak, že se zmíněného trestného činu dopustí ten, kdo úmyslně užije násilí nebo pohrůžku k tomu, aby působil na výkon pravomoci národního výboru nebo soudu. Současně byla stejným ustanovením stanovena dolní hranice trestní sazby jednoho roku a horní hranice pěti let odnětí svobody, a to za předpokladu, pokud jednal pachatel samostatně.²⁷⁷ Pokud se však pachatel dopustil zmíněného trestného činu tak, že se současně účastnil srocení osob v minimálním počtu 3 osob, naplnil skutkovou podstatu trestného činu stanovenou podle ust. § 154 odst. 2 Zákona č. 86/1950, což byl případ obviněného V. M. Dolní a horní hranice trestní sazby byly dle tohoto ustanovení stejné jako v případě odst. 1 téhož zákonného ustanovení, tedy dolní hranice trestní sazby jednoho roku a horní hranice pěti let odnětí svobody.²⁷⁸

Trestného činu definovaného podle ust. § 177 odst. 1 Zákona č. 86/1950 jako „Násilí na veřejném činiteli“ se dopustí ten, kdo úmyslně užije násilí či pohrůžku a působí tak na výkon pravomoci veřejného činitele, proti výkonu pravomoci veřejného činitele nebo úmyslně využije pohrůžky či násilí proti třetí osobě, která hleděla na ochranu veřejného činitele. Trestní sazba v tomto případě stanovena na dobu pěti let odnětí svobody.²⁷⁹ Stejná trestní sazba byla stanovena pro pachatele, který se dopustil spáchání trestného činu ve shromáždění min. 3 osob, a to dle ust. § 177 odst. 2 Zákona č. 86/1950., kdy se opět jednalo o případ obviněného V. M.²⁸⁰

Skutková podstata trestného činu „Rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví“ byla stanovena podle ust. § 245 Zákona č. 86/1950 tak, že se takového trestného činu dopustí ten, kdo se úmyslně zmocní věci, která je součástí takového majetku a současně má v úmyslu s takovouto věcí nakládat jako s věcí jemu vlastní,

²⁷⁶ Žaloba Okresní prokuratury v Plzni, sp. zn. 2 Pt 536/53 ze dne 7. 7. 1953, Spisy trestní věci 1 T 163/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

²⁷⁷ Ust. § 154 odst. 1 Zákona č. 86/1950 Sb., Trestní zákoník.

²⁷⁸ Tamtéž ust. § 154 odst. 2.

²⁷⁹ Tamtéž ust. 177 odst. 1.

²⁸⁰ Tamtéž ust. § 177 odst. 2.

nebo kdo úmyslně nakládá s takovou věcí, která mu byla svěřena, jako s jemu věcí vlastní a dále ten, kdo se úmyslně ke škodě takové věci věci neoprávněně obohatí. Dolní a horní hranice trestní sazby byla v tomto případě stanovena trestem odnětí svobody v celkové délce trvání od 3 měsíců do 5 let.²⁸¹ Dolní hranice trestní sazby tří let a horní hranice deseti let odnětí svobody byly stanoveny podle ust. § 245 odst. 2 písm. b) pro pachatele, který se dopustí spáchání trestného činu ve srocní, opět případ obviněného V. M.²⁸²

Trestného činu ublížení na zdraví se podle ust. § 219 odst. 1 Zákona č. 86/1950 dopustí ten, kdo úmyslně jiné osobě ublíží na zdraví. Za použití ust. § 219 odst. 2 téhož zákona stanovena trestní sazba od 6 měsíců do 3 let odnětí svobody.²⁸³

Trestný čin násilí na veřejných sborech podle ust. § 154 odst. 1 a 2 Zákona č. 86/1950 dle prokurátora spáchali V. M., J. M., J. D., B. CH., V. Č., M. D., M. C., M. K., J. Š., V. J., J. H., J. R. a K. G. Trestného činu násilí na veřejném činiteli podle ust. § 177 odst. 1 a 2 téhož zákona se dále dopustili spoluobvinění V. M., V. Č. a M. D. Spoluobvinění V. M. a J. M. se dle prokurátora dopustili trestného činu poškozování národního majetku podle ust. § 245 odst. 2 stejného zákona. Trestného činu ublížení na zdraví podle ust. § 219 odst. 2 Zákona č. 86/1950 dle prokurátora dopustil pouze obviněný V. M. Konstatováno, že se obviněný V. M. svým jednáním dopustil spáchání všech shora uvedených trestných činů, což byl zřejmě jeden z důvodů, proč celá trestní věc sp. zn. 1 T 136/53 nese označení jako „Melka a spol“.²⁸⁴

V Žalobě Okresní prokuratury v Plzni sp. zn. 2 Pt 536/53 ze dne 7. 7. 1953 bylo ve věci každého obviněného konstatováno, že se daný obviněný k prokuraturou žalovanému či žalovaným trestným činům doznal.²⁸⁵ Jak již bylo výše popsáno, cílem Státní národní bezpečnosti bylo získat od zadržených osob

²⁸¹ Ust. § 245 odst. 1 Zákona č. 86/1950 Sb., Trestní zákoník.

²⁸² Tamtéž ust. § 245 odst. 2 písm. b).

²⁸³ Tamtéž ust. § 219 odst. 1, 2.

²⁸⁴ Spisy trestní věci 1 T 163/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

²⁸⁵ Žaloba Okresní prokuratury v Plzni, sp. zn. 2 Pt 536/53 ze dne 7. 7. 1953, Spisy trestní věci 1 T 163/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

pro účely politických procesů dostatečná přiznání tak, aby mohl být proces řádně proveden. Podle výpovědi obviněného z řad dělníků, mimo tento politický proces sp. zn. 1 T I 136/1950 – V. M. a spol., byli obvinění příslušníky Státní národní bezpečnosti mláceni, a to do doby, než se jim dostalo přiznání, které bylo následně zaznamenáno, obviněnými podepsáno a dále odesláno prokuratuře. Vzhledem k událostem a všem okolnostem, které se dne 1. 6. 1953 v Plzni odehrály, mohla mít tato přiznání z několika procent i pravdivé jádro, ale ve zbývajících procentech se tyto osoby ke spáchání trestných činů doznaly kvůli tělesnému násilí, kterému byli ze strany příslušníků Státní národní bezpečnosti podrobeni.²⁸⁶

Dne 8. 7. 1953 byl Lidovým soudem v Plzni sepsán protokol o jednání, které bylo zahájeno téhož dne ve 14.00 hod v budově soudu. Z vazby Okresní prokuratury v Plzni byl k tomuto jednání předvedeno všech 19 spoluobviněných, kterým byl současně sdělen a přečten obsah žaloby Okresní prokuratury v Plzni sp. zn. 2 Pt 534/53 ze dne 7. 7. 1953 a dále bylo spoluobviněným oznámeno, že dne 13. 7. 1953 proběhne u Lidového soudu hlavní líčení o této žalobě, s tím, že zahájení bude od 7.30 hod. Obvinění byli během jednání soudem vyrozuměni o skutečnostech, že mohou soudu navrhnout důkazy, jejichž provedení během hlavního líčení požadují a dále, že musí předsedovi senátu bez odkladu oznámit, jakého obhájce si z řad vybraných advokátů vybírají, a pokud nemají dostačující finanční prostředky, aby si obhájce hradili z vlastních zdrojů, bude jim obhájce ustanoven.²⁸⁷ Obviněný V. M. dodává: „*Doznávám, že vše, co v žalobě je uvedeno, je správné a pravdivé až na fakta týkající se případu s druhou puškou, kterou jsem na nikoho nenapřáhl nýbrž jsem ji pak hodil do okna radnice. Příslušníka Státní národní bezpečnosti jsem rovněž netloukl. Rovněž jsem nebyl v první řadě demonstrantů, ale asi v řadě páté. Provedení dalších důkazů nežádám a další návrhy v tomto směru nemám. Jako svého obhájce si k hlavnímu líčení volím Dr. M. Kočku z AP 6 Praha.*“²⁸⁸ Nikdo ze spoluobviněných nežádal u hlavního líčení provedení nových dalších důkazů a do protokolu sdělili, že doznávají vše, co je v žalobě k jejich osobě ve věci činů spáchaných během demonstrace dne

²⁸⁶ BLÁHOVÁ, Ivana. Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3.str. 90.

²⁸⁷ Protokol o jednání u Lidového soudu v Plzni ze dne 7. 7. 1953, spisy trestní věci 1 T I 136/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

²⁸⁸ Tamtéž.

1. 6. 1953 uvedeno, a to např. dle slov obviněného S. B., který v protokolu uvedl: „Doznávám, že vše, co v žalobě je uvedeno a mně kladeno za vinu je správné, provedení nějakých nových důkazů nežádám a nemám jiné návrhy.“²⁸⁹ Celý protokol byl následně nahlas přečten, schválen a všemi přítomnými podepsán.²⁹⁰ V návaznosti na shora specifikovaný protokol bylo Lidovým soudem v Plzni vydáno usnesení č. j. 1 T I 136/53-429 ze dne 10. 7. 1953, o ustanovení obhájců k hlavnímu líčení obviněným.²⁹¹

Dne 13. 7. 1953 proběhlo u Lidového soudu v Plzni hlavní líčení, o jehož průběhu byl řádně sepsán protokol. Přítomni hlavního líčení bylo předseda senátu Dr. A. Pittner, dva soudci, prokurátorka Dr. L. Brožová, zapisovatel, obvinění a jejich obhájci, zákonná zástupkyně obviněného mladistvého V. Č. a zástupce orgánu veřejné péče o mládež za mladistvého V. J. Poté, co bylo hlavní líčení zahájeno, vyzval předseda senátu prokurátorku, aby přednesla žalobu. Bezprostředně po přečtení žaloby byli předsedou senátu vyzváni všichni obvinění, aby se k žalobě vyjádřili, souvisle vylíčili veškeré skutečnosti, které jsou předmětem žaloby, a to i takové, které mají charakter žalovaná tvrzení podpořit či zeslabit. Současně byli obvinění poučeni a napomenuti, aby během hlavního líčení sdělovali pouze pravdivá a podpůrná tvrzení. Jako první se k žalobě vyjádřil V. M., který uvedl, že se cítí být vinen, a že se dne 1. 6. 1953 opravdu zúčastnil plzeňské demonstrace spolu s ostatními výtržníky. Poté, co se k žalobě vyjádřili všichni obvinění, odebral se trestní senát k závěrečné poradě, po níž byl předsedou senátu vyhlášen rozsudek. Ve vyhlášeném rozsudku byli všichni obžalovaní odsouzeni dle již uvedených zákonných ustanovení ve spojení s ust. § 17 a ust. § 19 Zákona č. 86/1950.²⁹²

Podle ust. § 17 Zákona č. 86/1950 byl stanoven účel trestu tak, že účelem uloženého trestu je zneškodnění nepřátel pracujícího lidu, zabránění pachatelů

²⁸⁹ Protokol o jednání u Lidového soudu v Plzni ze dne 7. 7. 1953, spisy trestní věci 1 T I 136/1953. Státní oblastní archiv Plzeň.

²⁹⁰ Protokol o jednání u Lidového soudu v Plzni ze dne 7. 7. 1953, spisy trestní věci 1 T I 136/1953. Státní oblastní archiv Plzeň.

²⁹¹ Usnesení Lidového soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 136/53 ze dne 10. 7. 1953, spisy trestní věci 1 T I 136/1953. Státní oblastní archiv Plzeň.

²⁹² Protokol o hlavním líčení ze dne 13. 7. 1953, Spisy trestní věci T I 136/1953. Státní oblastní archiv Plzeň.

v další trestné činnosti a následné převýchově ve věci dodržování pravidel socialistického soužití, dále výchovné působení na další občany společnosti. Současně bylo stanoveno, že v souvislosti s výkonem trestu nesmí být občan dotčen na jeho lidské důstojnosti.²⁹³ Zákonným ustanovením § 19 Zákona č. 86/1950 byla stanovena výměra trestu tak, že soud při výměře vždy přihlédne k míře nebezpečnosti trestného činu vůči společnosti, k jeho provedení, následkům, míře zavinění, osobě pachatele a jeho následné možné nápravě, dále k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem spáchání trestného činu.²⁹⁴

Soudem byly obžalovaným vyměřeny tresty odnětí svobody v celkové délce trvání takto:

- 1) V. M. nar. 27. 5. 1933, celková délka trvání 8 let.
- 2) J. M. nar. 11. 8. 1896, celková délka trvání 5 let.
- 3) J. D. nar. 7. 12. 1905, celková délka trvání 2,5 roku.
- 4) B. CH. nar. 5. 8. 1913, celková délka trvání 1 roku.
- 5) V. Č. nar. 14. 12. 1936, celková délka trvání 6 měsíců.
- 6) *M. D., nar. 6. 3. 1935, celková délka trvání 15 měsíců.
- 7) *M. C., nar. 26. 12. 1933, celková délka trvání 15 měsíců.
- 8) *M. K., nar. 28. 7. 1924, 2 roky.
- 9) J. Š., nar. 4. 1. 1924, celková délka trvání 7 měsíců.
- 10) V. J., nar. 14. 9. 1936, celková délka trvání 6 měsíců.
- 11) J. H., nar. 8. 8. 1934, celková délka trvání 18 měsíců.
- 12) J. B., nar. 24. 11. 1921, celková délka trvání 1 roku.
- 13) Ing. J. B., nar. 2. 4. 1919, celková délka trvání 2 let.
- 14) *E. M., nar. 7. 9. 1930, celková délka trvání 1 roku.
- 15) J. L., nar. 20. 2. 1933, celková délka trvání 1 roku.
- 16) S. B., nar. 8. 4. 1935, celková délka trvání 3 měsíců.
- 17) K. G., nar. 4. 10. 1934, celková délka trvání 6 měsíců.
- 18) M. B., nar. 11. 11. 1934, celková délka trvání 3 měsíců.
- 19) *R. Č., nar. 13. 9. 1931, celková délka trvání 3 měsíců.

²⁹³ Ust. § 17 odst. 1 a 2 Zákona č. 86/1950 Sb., Trestní zákoník.

²⁹⁴ Tamtéž ust. § 19.

Současně byl uložen vedlejší trest ztráty čestných práv občanských podle ust. § 44 Zákona č. 86/1950, a to u obžalovaných V. M., J. M., J. D. a J. B.²⁹⁵ Podle zmíněného zákonného ustanovení se tímto trestem, tedy ztrátou čestných práv občanských rozumí práva volební, právo zastávat soudce a soudce z lidu, ztráta vědecké či umělecké hodnosti nebo ztráta československých vyznamenání. Soud rozsudkem ze dne 13. 7. 1953 rovněž stanovil v souladu se zmíněným zákonným ustanovením dobu, po jejímž uplynutí mohou obžalovaní znovunabýt tato práva zpět.²⁹⁶

Rozsudkem sp. zn. 1 T I 136/53 ze dne 13. 7. 1953 prohlásil Lidový soud za propadlé veškeré věci, které byly u obviněných nalezeny, a které byly užity ke spáchání žalovaných trestných činů, a to v souladu s ust. § 55 odst. 1 písm. a) Zákona č. 86/1950.²⁹⁷ Zákonné ust. § 55 Zákona č. 86/1950 Sb. stanoví, jaké věci může soud určit jako propadlé, a to věci, které byly použity nebo určeny ke spáchání trestného činu a ty, které byly pachatelem získány v souvislosti s jeho trestnou činností.²⁹⁸

Ve věci obžalovaného V. M. soud rozhodl o zproštění ze žaloby, kdy se měl dne 1. 6. 1953 při sročení v Plzni dopustit ublížení na zdraví podle ust. § 219 odst. 2 Zákona č. 86/1950.²⁹⁹

V části odůvodnění předmětného rozsudku soud vysvětlil svá rozhodnutí ve věci obviněných. Sdělil, že rozhodl na základě prokázaných skutkových dějů, k nimž došlo poté, co byla uveřejněna opatření strany a vlády o měnové reformě, a tito obvinění se úmyslně pokusili mařit tato opatření a snažili se ve společnosti vyvolat nedůvěru v celé měnové reformě, zejména pak u dalších pracujících obyvatel. Toto úmyslné maření opatření vlády a strany dle soudu zavinilo shromáždění dělnické třídy před Plzeňskou radnicí, rozhlasem a dalších místech

²⁹⁵ Rozsudek Lidového soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 136/53 ze dne 13. 7. 1953. Státní oblastní archiv Plzeň.

²⁹⁶ Ust. § 44 Zákona č. 86/1950 Sb., Trestní zákoník.

²⁹⁷ Rozsudek Lidového soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 136/53 ze dne 13. 7. 1953. Spisy trestní věci 1 T 163/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

²⁹⁸ Ust. § 55 Zákona č. 86/1950 Sb., Trestní zákoník.

²⁹⁹ Rozsudek Lidového soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 136/53 ze dne 13. 7. 1953. Spisy trestní věci 1 T 163/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

v Plzni, kde se zvoláváním pobuřujících hesel, vyhrožováním, prováděním násilí či ničením majetku socialistického vlastnictví pokoušela tato třída vyvolat odpor proti reformním opatřením. Tento skutkový děj měl soud za prokázaný, a to především na základě dílčích přiznání každého ze spoluobviněných. Soud dále v jednotlivých jednáních každého z obviněných shledal skutečnosti naplňující skutkové podstaty prokurátorem žalovaných trestných činů, a to sice trestného činu násilí na veřejných sborech, trestného činu násilí na veřejném činiteli a trestného činu poškozování národního majetku. Ve věci výměr jednotlivých trestů argumentoval soud tak, že byl každému obviněnému vyměřen trest v souladu s příslušným zákonným ustanovením, kdy soud při uložení trestů bral v potaz doznání, které u každého z obviněných představovalo polehčující okolnost, přitěžující okolnosti byly shledány pouze u obviněných V. M., J. M., V. Č., M. D. a M. C., a to z důvodu jejich předchozí trestné činnosti. Nejvyšší trest v celkové délce 8 let odnětí svobody byl uložen V. M., kterého soud shledal jako pro společnost zvláště nebezpečného, neboť se dle soudu jedná o osobu prudkého a násilnického charakteru, který svou běsnící povahou vyvinul během demonstrace vysokou aktivitu a pobízel k násilným jednáním i další občany. Současně soud ve vztahu k V. M. odůvodnil jeho zproštění ze žalovaného trestného činu ublížení na zdraví podle ust. § 219 odst. 2 Zákona č. 86/1950, tak, že během hlavního líčení při provádění důkazů nebylo prokázáno, že by obviněný V. M. ublížil konkrétní osobě na jejím zdraví, bylo však prokázáno, že V. M. bil příslušníka dělnické třídy, avšak toto jednání bylo podřazeno pod ust. § 177 Zákona č. 86/1950, jako násilí na veřejném činiteli. V poslední řadě byla splněna další náležitost rozsudku, a to poučení, kdy bylo možné proti rozsudku Lidového soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 136/1953 podat odvolání ke Krajskému soudu v Plzni, a to ve lhůtě 3 dnů ode dne jeho oznámení, s tím, že toto právo se vztahuje kromě obhájců obviněných také na zákonné zástupce mladistvých obžalovaných.³⁰⁰

V následujících dnech byly podány žádosti o milost nebo žádosti o snížení trestů. Žádost o snížení trestu byla například podána dne 4. 8. 1953 zákonnou zástupkyní odsouzeného V. J., která žádost odůvodňovala zejména tím, že její syn V. J. neměl z důvodu úmrtí otce snadné dětství, dokonce celá rodina nebyla v dobré

³⁰⁰ Rozsudek Lidového soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 136/53 ze dne 13. 7. 1953. Spisy trestní věci I T 163/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

životní situaci, neboť matka odsouzeného živí sama 6 dětí a výdělek, který jí její syn V. J. poskytoval nyní celé rodině chybí. Matka dále uvedla, že vzhledem ke svým zdravotním potížím není schopna řádného finančního výdělků.³⁰¹ Žádost o milost byla dne 26. 8. 1953 podána Lidovému soudu v Plzni také příbuzným dvacetiletého J. L. Tato žádost o milost svým obsahem odkazovala zejména na nízký věk odsouzeného J. L.³⁰²

Odvolání proti rozsudku Lidového soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 136/1953 ze dne 13. 7. 1953 podala prostřednictvím svého obhájce např. M. K., která se nacházela ve výkonu trestu v Ústavu národního zdraví. Do odvolání směřovanému Krajskému soudu v Plzni M. K., prostřednictvím svého obhájce uvedla následující: *„Byla jsem odsouzena pro trestný čin násilí na veřejných sborech podle ust. § 154 odst. 1, 2 a 3 tr.z. Jsem politický analfabet, téměř negramotná a v myšlení primitivní, jediným důvodem mé účasti na demonstraci byla zvědavost, neuvědomila jsem si účel demonstrací, tím méně to, že svojí účastí před radnicí přispívám k výsledku, jaký má za význam ustanovení § 154 tr.z.“*³⁰³ Odsouzená dále prostřednictvím svého obhájce uvedla, že z jejího doznání, které bylo učiněno a zaprotokolováno před příslušníky Státní národní bezpečnosti v Plzni, nevyplývá, že by svými výroky, které pronášela dne 1. 6. 1953, pobízela k demonstraci ba dokonce pobízela k násilí na příslušnicích Státní národní bezpečnosti. V odvolání byl dále odsouzenou zmíněn fakt, že její účast na demonstraci byla prokázána na základě fotografie, která ji údajně zachycuje, a která byla provedena jako důkaz během hlavního líčení u Lidového soudu v Plzni dne 13. 7. 1953. Dle odsouzené nerozhodl v její věci soud správně, neboť byla obžalována pouze na základě této fotografie, na níž se zdá být identifikace její osoby značně nespolehlivá a nemůže tak představovat rozhodný důkaz pro to, aby trestní senát Lidového soudu v Plzni rozhodl o její vině a jejím odsouzení. Dále bylo v odvolání odkazováno zejména na duševní zaostalost odsouzené M. K., kterou se dle slov M. K., zastoupené svým obhájcem, soud nikterak nezaobíral a během závěrečné porady ji

³⁰¹ Žádost o snížení trestu matky odsouzeného V. J., Rochlov dne 4. 8. 1953, Spisy trestní věci 1 T 163/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

³⁰² Žádost o milost příbuzného odsouzeného J. L., Šťáhlavy dne 26. 8. 1953. Spisy trestní věci 1 T 163/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

³⁰³ Odvolání odsouzené M. K. Proti rozsudku Lidového soudu sp. zn. 1 T I 136/1950 ze dne 13. 7. 1953. Spisy trestní věci 1 T 163/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

nezohlednil. Odsouzená, prostřednictvím svého obhájce, závěrem odkazovala na ust. § 30 Zákona č. 86/1950, podle něž může soud snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby tehdy, jsou-li k tomu jasně odůvodňující okolnosti, a to poměry pachatele nebo stupeň nebezpečnosti spáchaného trestného činu pro společnost.³⁰⁴ Ve vztahu k ust. § 30 Zákona č. 86/1950 shledávala odsouzená naplnění odůvodňujících okolností pro snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby zejména ve svém duševním stavu, který byl popsán jako zaostávající a blížící se k věku mladistvého. Odvolací řízení ve věci odvolání odsouzené M. K. proběhlo dne 29. 9. 1953 u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. Soudu To 52/53 jako neveřejné z důvodu ohrožení státního tajemství.³⁰⁵

Trestní věc byla přikázána k projednání Krajskému soudu v Praze, a to na základě žádosti předsedy Krajského soudu v Plzni ze dne 27. 8. 1953, který žádost odůvodnit tak, aby byla věc projednána dále Krajským soudem v Praze z důvodu nedostatečného obsazení Krajského soudu v Plzni, rychlému projednání a brzkému skončení věci.³⁰⁶

Rozsudkem Krajského soudu v Praze sp. zn. 1 To 52/53 ve spojení s trestní věcí 1 T I 136/53 ze dne 29. 9. 1953 rozhodl zmíněný soud o odvolání odsouzené M. G., které bylo podáno proti rozsudku Lidového soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 136/53 ze dne 13. 7. 1953 tak, že v rámci odvolacího řízení Krajský soud jako soud odvolací přezkoumal napadený rozsudek a dále stanovil, že Lidový soud v Plzni na základě doznání obviněné a svědky předložené fotografie správně zjistil skutkový děj. Odvolací soud dospěl k názoru, že vzhledem k osobě a povaze odsouzené M. K., byl uložen trest nepřiměřeně vysoký, a to také s přihlédnutím k trestům, které byly uloženy jejím spoluobviněným. Krajský soud v Praze ve věci odvolání M. K. rozhodl tak, že zprostil odsouzenou M. G. Lidovým soudem v Plzni uloženého trestu odnětí svobody v celkové délce 2 let a zároveň ji odsoudil podle ust. § 154 odst. 3 a ust. § 30 Zákona č. 86/1950 k trestu odnětí svobody v délce 15 měsíců.³⁰⁷

³⁰⁴ Ust. § 30 Zákona č. 86/1950 Sb., Trestní zákoník.

³⁰⁵ Odvolání odsouzené M. G. Proti rozsudku Lidového soudu sp. zn. 1 T I 136/1950 ze dne 13. 7. 1953, Spisy trestní věci 1 T 163/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

³⁰⁶ Spisy trestní věci 1 T I 136/1950, Státní oblastní archiv v Plzni.

³⁰⁷ Rozsudek Krajského soudu v Praze sp. zn. 1 To 52/53 ze dne 29. 9. 1953. Spisy trestní věci 1 T I 136/1950, Státní oblastní archiv v Plzni.

O milost žádal Lidový soud v Plzni také V. M., na což zmíněný soud reagoval žádostí směřovanou Veřejné bezpečnosti v Plzni, označované jako „šetření k žádosti o milost“. V. M. se domáhal prominutí rozsudkem Lidového soudu v Plzni ze dne 13. 7. 1953 uloženého trestu, v důsledku čehož Lidový soud požadoval od příslušníků Veřejné bezpečnosti v Plzni urychlené provedení šetření ve věcech osobních, rodinných, majetkových, výtěžkových a politických poměrů odsouzeného tak, aby na základě zjištěných okolností byl soud schopen posoudit, zda si V. M. milost, případně v jaké míře, zaslouží. Dne 19. 3. 1955 rozhodl Lidový soud v Plzni v neveřejném zasedání ve věci žádosti V. M., nar. 27. 5. 1933, o milost tak, že tuto žádost zamítl s odůvodněním, které odkazovalo zejména na pracovní kázeň odsouzeného a společenskou škodlivost jím úmyslně spáchaných trestných činů. Lidový soud v Plzni dále v odůvodnění rozhodnutí uvedl, že je u odsouzeného V. M. nutné dále sledovat jeho nápravu. O milost pro V. M. požádala také jeho matka. O žádosti M. M. rozhodl Lidový soud v Plzni v neveřejném zasedání dne 4. 7. 1956 usnesením tak, že se žádost doporučuje ke snížení soudem uloženého trestu, a to na základě presidentské milosti. Lidový soud v Plzni toto doporučení odůvodnil tak, že jsou u V. M. dány skutečnosti dokazující socialistický humanismus, tak že společnost může získat dalšího poctivě pracujícího občana, neboť V. M. dosáhl ideologické převýchovy zejména tím, když čte denní tisk, navštěvuje kulturní podniky a vzdělává se doporučenou literaturou. Ve věci odsouzeného V. M. dále rozhodl Lidový soud usnesením ze dne 14. 5. 1958 při neveřejném jednání tak, že se vzhledem k rozhodnutí presidenta republiky, Antonína Novotného, o amnestii, ze dne 1. 12. 1957, promíjí zbývající část trestu, který byl V. M. uložen rozsudkem Lidového soudu ze dne 13. 7. 1953, celkem tedy 35 měsíců a 7 dnů. *„Do trestu nastoupil dne 8. 6. 1953 a při započtení vazby byl konec trestu dle záznamu na 8. 6. 1961. Ku dni amnestijního rozhodnutí zbývalo k odpykání 3 roky 6 měsíců a 8 dnů.“*³⁰⁸

4.2.2.2 1 T I 139/1953 – J. T. a spol.

V pořadí další uvedený politický proces, provedený v důsledku událostí, které se odehrály v souvislosti s měnovou reformou v Plzni nese označení

³⁰⁸ Usnesení Lidového soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 136/1953 ze dne 14. 5. 1958. Spisy trestní věci 1 T I 136/1950, Státní oblastní archiv v Plzni.

„J. T. a spol.“, v němž bylo současně odsouzeno 17 osob. Okresní prokurátor zaslal Lidovému soudu žalobu sp. zn. 2 Pt 536/53 ze dne 9. 7. 1953, v níž žaloval celkem 17 osob, z toho jednu ženu a 5 mladistvých, kteří byli opět zástupci dělnické třídy. Byli to tito obvinění:

- 1) J. T., nar. 30. 6. 1920, trvalý pobyt Plzeň, Roosveltova 9, pomocný dělník.
- 2) J. V., nar. 29. 10. 1913, trvalý pobyt Plzeň, Bedřicha Smetany 10, klenotník.
- 3) M. N., nar. 26. 5. 1921, trvalý pobyt Plzeň, Tichá 8, normovač.
- 4) A. R., nar. 6. 5. 1928, trvalý pobyt Plzeň, Čechova – internát, posunovač.
- 5) J. M., nar. 20. 5. 1935, trvalý pobyt Plzeň, Guldenerova 23, mědikovec.
- 6) F. H., nar. 22. 11. 1929, trvalý pobyt Plzeň, Koltikova 44, pomocný dělník.
- 7) J. B., nar. 30. 12. 1933. trvalý pobyt Plzeň, Thámova 4, posunovač.
- 8) J. V., nar. 24. 6. 1931, trvalý pobyt Plzeň. Loch. údolí 35, pomocný dělník.
- 9) J. Ž., nar. 31. 7. 1934, trvalý pobyt Plzeň, Nám. odborářů 4, slévač.
- 10) A. K., nar. 11. 5. 1913, trvalý pobyt Plzeň, Zelinářská 4, kulisář.
- 11) ml. B. F., nar. 20. 6. 1935, trvalý pobyt Plzeň, Lužánky 3, zámečník.
- 12) *ml. A. K., nar. 28. 10. 1936, trvalý pobyt Plzeň, Fügnerova 4, dělnice.
- 13) J. B., nar. 9. 4. 1909, trvalý pobyt Chotíkov 9, zemědělec v JZD.
- 14) ml. V. P., nar. 6. 12. 1936, trvalý pobyt Plzeň – Skvrňany, dům mládeže, učeň.
- 15) ml. J. M., nar. 2. 1. 1936, trvalý pobyt Plzeň, Liliová, kotlářský učeň.
- 16) ml. J. H., nar. 24. 5. 1936, trvalý pobyt Plzeň, Tř. 1. Máje 83, kovářský učeň.
- 17) F. Š., nar. 23. 1. 1932, trvalý pobyt Ždírec 23, zámečník.

(Označení symbolu * značí, že obviněnou byla žena)

Žaloba okresního prokurátora ze dne 9. 7. 1953 byla podána zejména z důvodů, kdy dne 1. 6. 1953, poté, co vstoupila v platnost nová vládní opatření ve vztahu k měnové reformě, se obvinění pokusili úmyslně hatit nově nastolená opatření vlády a KSČ. Prokurátor žalobou označuje obviněné jako reakcionářské živly, elementy, třídní nepřítelky nebo šmelináře, a udává, že v souvislosti s opatřením ve věci měnové reformy přišli tito třídní nepřátelé a šmelináři o svá nashromážděná aktiva, která jsou tvořena především bezpracnými zisky. Dále bylo uvedeno, stejně jako v případě trestní věci 1 T I 136/1953, V. M. a spol., že došlo ke shromáždění před Plzeňskou radnicí, soudem, rozhlasem a na dalších místech v Plzni, kde obvinění prohlašováním a vykřikováním hesel vzbuzující pobouření, demolování majetku či výhrůžkami příslušníkům Státní národní bezpečnosti nebo jiným kolemjdoucím, vědomě rušili nastolený veřejný pořádek a dopouštěli se

spáchání trestných činů. ³⁰⁹ „Jedním z takových deklasovaných živlů je obviněný J. T., který je stár 33 roků, byl zaměstnán u kočovného cirkusu a nyní je důchodcem. Příležitostně si přivydělával jako stavěč kulis v divadle, živil se též prodejem cigaret. Na této ilegální živnosti si vydělal 13.000 Kčs a byl za to trestně stíhán za zpronevěru. Takoveto živly tropily výtržnosti a strhly sebou i lidi politicky kolísavé anebo mládež, v rodině vedené o veřejný život nezajímající se.“ ³¹⁰

Ve věci obviněného J. T. bylo žalobou uvedeno, že se v dopoledních hodinách zúčastnil na Náměstí republiky v Plzni shromáždění více osob, kde svými výroky hanil příslušníky strany KSČ, kteří se svým jednáním snažili odvrátit nashromážděné občany od jejich scestných jednání. J. T. měl být v čele protestantů, kteří bili ostatní občany a strhávali jim odznaky KSČ. Dále měl J. T. demolovat telefonní zařízení a vniknout do budovy plzeňského rozhlasu, kde započala demolice národního majetku. Současně tentýž den v odpoledních hodinách měl J. T. také vběhnout do budovy soudu, kde spaloval soudní spisy. Sám obviněný se dle slov Okresní prokuratury doznal ke svým činům, a to do protokolu o výpovědi, kterou sepsaly orgány Státní národní bezpečnosti v Plzni. J. T. měl dle žaloby dopustit spáchání trestných činů útoků proti skupinám obyvatelů podle ust. 136 odst. 1 a 2 Zákona č. 86/1950, násilí na veřejných sborech podle ust. § 154 odst. 1, 2 a 3, ublížení na zdraví podle ust. § 216 odst. 1, násilí na veřejném činiteli podle ust. § 177; vše dle Zákona č. 86/1950. ³¹¹

Dne 10. 7. 1953 proběhlo u Lidového soudu v Plzni jednání, které bylo zahájeno v 16.00 hodin. Všichni spoluobvinění byli k jednání předvedeni z vazby Okresní prokuratury v Plzni a byl jim sdělen obsah žaloby okresního prokurátora sp. zn. 2 Pt 536/53 ze dne 9. 7. 1953. Současně bylo všem přítomným sděleno, že dne 14. 7. 1953 v 7.30 hod. proběhne u Lidového soudu v Plzni hlavní líčení, a že mohou navrhnout provedení důkazů, k čemuž bylo přítomnou zapisovatelkou zaprotokolováno, že všichni obvinění berou toto sdělení na vědomí. Soud dále všem spoluobviněným oznámil, že musí sdělit, jakého z řad navrhovaných obhájců si volí a současně je poučil, že pokud jim jejich finanční situace nedovoluje zvolit

³⁰⁹ Žaloba Okresní prokuratury v Plzni, sp. zn. 2 Pt 536/53 ze dne 9. 7. 1953, Spisy trestní věci 1 T 139/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

³¹⁰ Tamtéž.

³¹¹ Tamtéž.

si obhájce a hradit jeho náklady, bude jim obhájce ustanoven, s tím, že nedostupnost finančních prostředků musí být prokázána. Žádný z celkového počtu 17 spoluobviněných nepožadoval provedení důkazů během nařízeného hlavního jednání, naopak všichni spoluobvinění sdělili svá přiznání k žalovaným trestným činům. Protokol byl přečten, schválen a všemi z přítomných řádně podepsán.³¹²

Hlavního líčení, které proběhlo dne 14. 7. 1953 u Lidového soudu v Plzni byli přítomni předseda senátu JUDr. J. Řehák, dva soudci, soudní zapisovatelka, prokurátor JUDr. Herger, obvinění a jejich obhájci, zákonní zástupci mladistvých a zástupce orgánu veřejné péče o mládež. Hlavní líčení bylo zahájeno v 7.30 hodin. Bezprostředně po zahájení byl předsedou senátu vyzván prokurátor k tomu, aby nahlas přečetl obsah žaloby, následně byli vyzváni obžalovaní a jejich zástupci, aby se jeden po druhém vyjádřili k obsahu žaloby. *„1. června 1953, když jsem se probudil, slyšel jsem hluk z ulice. Oblékl jsem se a šel jsem ven směrem k náměstí, protože jsem byl zvědav, co se děje. Došel jsem až na roh náměstí a dále jsem nemohl, protože tam stáli členové SNB. Viděl jsem, že na náměstí je hodně lidí, a že jde nějaký průvod s vlajkami, ale neslyšel jsem, co provolávali, slyšel jsem pouze hluk. Když se mně průvod přiblížil, slyšel jsem štvavá hesla, přesto jsem se však také připojil a zúčastnil jsem se provolávání dalších štvavých hesel. Provolával jsem jenom hesla, nic jiného jsem nedělal. O událostech u soudu a v soudní budově jsem se dozvěděl teprve po svém zajištění.“*³¹³ Uvedl jeden z obviněných k obsahu žaloby. Po poradě trestního senátu byl vyhlášen rozsudek, na základě kterého byli všichni obvinění odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody. Nejvyšší trest v celkové délce trvání 10 let byl uložen obviněnému J. T. Tresty odnětí svobody u ostatních spoluobviněných se pohybovaly od několika měsíců do 3 let. Vedle trestů odnětí svobody uložil soud spoluobviněným uhradit část nákladů za obhájce a dále u dvou obviněných, J. T. a J. V. uložil také vedlejší tresty. U J. T. se jednalo o ztrátu čestných práv občana na 5 let. V případě obviněného J. V. se jednalo také o ztrátu čestných práv občanských, a to na dobu 3 let. Dále soud uložil

³¹² Protokol o jednání u Lidového soudu v Plzni ze dne 10. 7. 1953, spisy trestní věci 1 T I 139/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

³¹³ Protokol o hlavním líčení ze dne 14. 7. 1953, Spisy trestní věci 1 T I 139/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

obviněnému J. V. trvalý zákaz pobytu v Plzeňském kraji, podle ust. § 53 Zákona č. 86/1950.³¹⁴

Rozsudek Lidového soudu ze dne 14. 7. 1953 sp. zn. 1 T I 139/1953 byl soudem odůvodněn tak, že velká většina občanů Československé republiky, a to zejména poctiví pracující občané, pochopili podstatu a celkový smysl měnové reformy, jakož i opatření vlády a KSC s reformou spojenými a postavili se jím čelem. Naproti tomu „...živly práce se štítící a zvyklé žít z černého obchodu nebo krádeží, cítili se býti dotčeny.“³¹⁵ Soud dále odůvodnil tak, že zmíněné živly, které představují dělnickou třídu se dne 1. 6. 1953 snažily vyvolat u pracujících občanů nedůvěru v měnovou reformu a vládní opatření. Soud dále na základě výpovědí všech obviněných, které obsahovaly jejich přímá doznání, a které byly sepsány příslušníky Státní národní bezpečnosti v Plzni a dále prohlášeny během hlavního líčení, zjistil skutkový děj, podle kterého se měli obvinění dne 1. 6. 1953 shromáždit na různých místech v Plzni a v souvislosti s tím tropit výtržnosti jako povolávání pobuřujících hesel, vyhrožování či násilí, a to na osobách pracujících, politicky slabých, mladistvých nebo příslušnicích státní národní bezpečnosti. Lidový soud v Plzni dále rozsudkem poučil o možnosti podání opravného prostředku, odvolání, a to ke Krajskému soudu v Plzni, prostřednictvím Lidového soudu v Plzni, a to ve lhůtě 3 dnů ode dne doručení tohoto rozsudku.³¹⁶ Celá trestní věc sp. zn. 1 T I 139/53 proti spoluobviněným J. T. a spol pro zmíněné žalované trestné činy byla přikázána Krajskému soudu v Praze, a to z důvodu urychleného provedení odvolacího řízení, k němuž nebyl Krajský soud v Plzni profesně uzpůsoben, a to na základě usnesení Nejvyššího soudu v Praze sp. zn. 1 To 49/53 ze dne 8. 9. 1953. Podle tohoto usnesení byl tedy Krajský soud v Praze soudem odvolacím.³¹⁷

5. Situace na území Slovenska a v jiných okresech Československa

Pokud jde o území Slovenska, situace ve věci politických procesů byla velmi podobná té na území Čech. KSS a její orgány za pomoci státní bezpečnosti

³¹⁴ Protokol o hlavním líčení ze dne 14. 7. 1953, Spisy trestní věci 1 T I 139/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

³¹⁵ Rozsudek Lidového soudu v Plzni sp. zn. 1 T I 139/53 ze dne 14. 7. 1953, Spisy trestní věci 1 T I 139/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

³¹⁶ Tamtéž.

³¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu v Praze sp. zn. 1 To 49/53 ze dne 8. 9. 1953, Spisy trestní věci 1 T I 139/1953, Státní oblastní archiv Plzeň.

soudů a prokuratur vedla politické procesy po vzoru Sovětského svazu a dalších komunistických států, ruku v ruce s vedením sídlícím v Praze, a tedy pod vedením Gottwalda. Již počátkem roku 1948 se začalo na území Slovenska s přípravou perzekuce proti funkcionářům nekomunistických politických stran, s tím, že prvním cílem se stali místopředseda vlády Ján Ursíny a dále Ján Kempný a Miloš Bugár, kteří zastávali funkci generálních tajemníků. Ján Ursíny byl odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody v celkové délce trvání 7 let. Do této skupiny stíhaných osob lze zařadit příslušníky demokratické strany nebo bývalé funkcionáře sociální demokracie. Další skupinou byly procesy proti komunistickým funkcionářům. Vyhledávání nepřátel mezi příslušníky KSS započalo již počátkem roku 1949. Prvním odsouzeným komunistickým příslušníkem byl Gejza Pavlík, kterému byl uložen výkon trestu odnětí svobody v celkové délce trvání 15 let. Literaturou označovaný nejznámější proces v rámci skupiny politických procesů proti komunistickým funkcionářům je opět, již zmíněný, případ Rudolfa Slánského, kdy do tohoto případu byli zapojeni také slovenští komunističtí funkcionáři, jako např. Vladimír Clementis, který byl odsouzen k trestu smrti nebo Eugen Löbel, který byl odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody v doživotní délce trvání. Výjimkou nebyly ani politické procesy vedené proti špiónům a diplomatům, kde byly politické procesy vedeny především s těmi, kteří se dopouštěli trestného činu vyzvědačství v důsledku plnění úkolů americké kontrarozvědky. Do této skupiny lze zařadit například k trestu smrti odsouzeného Alberta Púčika, který přenášel důvěrné informace získané od státní bezpečnosti na filmových páskách do Rakouska. Nejznámějším případem, který lze do této skupiny politických procesů zařadit je akce „Monako“, kdy státní bezpečnost z pověření KSS měla za úkol odhalení špionážní skupiny skládající se ze skupiny francouzských diplomatů se sídlem v Bratislavě. Výsledkem akce „Monako“ bylo odsouzení celkem 11 osob v čele s Jurajem Dlouhým a Vladimírem Veleckým.³¹⁸

Jak již bylo úvodem předchozí kapitoly řečeno, spadala trestná činnost v rámci okresů spolu s následnými politickými procesy, pokud se nejednalo o vykonstruované monstrprocesy, do působnosti okresních prokuratur a okresních

³¹⁸ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v letech 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 65-78.

soudů. Ve velké škále se jednalo o vedení politických procesů v důsledku trestné činnosti, k jejíž spáchání došlo v důsledku ústního či lehčího komisivního jednání, které nebylo pro vedení politiky a stranu akceptovatelné, neboť se jednalo o narušení soužití ideálního pracujícího lidu. Konkrétními případy se zabírala předchozí kapitola a ani ostatní okresy v Československu nebyly výjimkou.

Pokud by však měla být zviditelněna určitá skupina politických procesů v rámci okresů, jednalo by se o ty politické procesy, které byly vedeny proti velkosedláčkům, nebo také vesnickým boháčům. Za vesnického boháče byl označován ten, kdo v rámci své zemědělské či hospodářské činnosti svým jednáním poškozoval agitaci komunismu, když odmítal vstoupit do zemědělského družstva. Vedením politických procesů spojených s kolektivizací byli postiženi zemědělci včetně jejich rodin, kteří byli podrobena neustálému stíhání. Komunisté se snažili ihned v prvopočátcích plánování určitým způsobem zahájení těchto procesů odůvodnit, a to sice tak, že v důsledku počínání vesnických boháčů jsou utlačováni menší zemědělci, neboť z velké části právě tyto pracují pro vesnického boháče, který navíc kromě zaměstnanců disponuje také vlastními stroji pro účely zemědělství a vlastní půdu v rozsahu nad 20 ha. Rozsáhlá zemědělská, zřejmě také velmi výdělečná, činnost vázaná k jednomu zemědělci – vesnickému boháči, nebyla komunistům po chuti, a proto bylo nutné tyto zemědělce utlačit. První krok byl představen již na zmíněném Košickém programu, kdy měla být nastolena určitá rovnováha mezi tzv. bezzemky,³¹⁹ malými zemědělci a vesnickými boháči, a to odstraněním soukromého vlastnictví půdy přesahující 50 ha. Dále navázala silná propagace družstev a první kroky směřující k politickým procesům, které byly založeny např. na nesplnění dodávek pro veřejné zásobování. Dalším krokem pro potrestání zemědělců bylo zakotvení trestných činů v oblasti zemědělství do trestního zákoníku, Zákona č. 86/1950, ust. § 130 a násl.³²⁰ Ve věci zemědělských politických procesů byl činný zejména Okresní soud v Chrudimi, který např. odsoudil zemědělce Bohumila Lenocho k výkonu trestu odnětí svobody v celkové délce trvání 4 měsíců spolu s uložením peněžitého trestu ve výši 10.000 Kč jako trestu vedlejšího, a to za nesplnění předepsané dodávky určené

³¹⁹ Bezzemek, tj. osoba, která nevlastní žádné nemovité věci.

³²⁰ BLÁHOVÁ, Ivana. Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3. str. 105-111.

pro zásobování, když nedodal předepsanou gramáž cukrové řepy, mléka a vepřového masa. Okrasní soud v Chrudimi toto odsouzení odůvodnil tak, že Bohumil Lench má spolu se svou ženou dvě děti, které mu mohly být nápomocny při plnění předepsaných dodávek zboží. Bohumil Lench vlastnil cca 13 ha půdy, a i přes to byl odsouzen.³²¹ Oběťmi politických procesů shora uvedeného typu se dále stali především zemědělci z okresů Humpolec, Mělník, Olomouc či Humpolec.

6. Revize

Když v březnu roku 1953 zemřel J. V. Stalin, začala se, od Sovětského svazu počínaje, realizovat nová politická vlna změn, které měly odbourat stalinskou diktaturu nastolenou v komunistických zemích. Tyto změny měly být však pouze pokusem o zrušení metod teroru, nikoliv však komunistického vedení. Československa se tyto změny začaly týkat o to více, když navíc ve stejném roce zemřel také Klement Gottwald. Nový prezident Antonín Zápotocký si navíc uvědomil, že je nutné uskutečnit přezkum některých doposud dokonaných politických procesů. Takového přezkumu se však většina funkcionářů a orgánů zapojených do vedení politických procesů obávala, neboť to byli právě oni, kdo za vykonstruovanými politickými procesy stáli, k čemuž nepřidávala situace, kdy revize procesů měla přijít v době, kdy několik politických procesů čekalo na svou finální fázi – odsouzení. Není tajemstvím, že se režimu nikdy nepodařilo napravit to, co bylo za několik let v Československu napácháno, a že finální nápravy spočívající především ve zpětném zrušení trestního stíhání a odsuzujících rozsudků přišly až po pádu komunismu v roce 1989, neboť všechny pokusy o revize do té doby dopadly katastroficky.³²²

Během první revize vyhlásil prezident Zápotocký amnestii, a to konkrétně v květnu roku 1953. Tato amnestie se však nevztahovala plně na všechny odsouzené a už vůbec ne na ty odsouzené, které byli odsouzeni pro trestné činy jako vyzvědačství nebo velezrada. Na politické vězně se též amnestie nevztahovala,

³²¹ BLÁHOVÁ, Ivana. Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3. str. 121-122.

³²² MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 79-80.

výjimky představovali pouze osoby velmi choré. Pro účely revize byly také zřízeny vyšetřovací komise, např. komise v čele s Rudolfem Barákem, které měly za úkol šetřit nezákonné postupy a nesprávnou přípravu politických procesů od roku 1948. Barákova vyšetřovací komise šetřila nezákonnosti pouze v těch případech politických procesů, které byly vedeny proti komunistickým funkcionářům. První vlna revize se netýkala velkých procesů, tedy ani těch touto rigorózní prací (kapitola 1.3) zmíněných jako např. Dr. Horákové, generála Píky či Rudolfa Slánského. Vyšetřovacím komisím se dostalo cca 16.000 žádostí o přezkum rozsudků, přičemž prověřeno bylo pouze 7.000 z nich. Pouze u 213 odsouzených byly odsuzující rozsudky shledány za nesprávné.³²³ Je důležité říci, že rehabilitace byly ovlivněny také politickými potřebami, a proto bylo vyhověno pouze několika stovkám z řádu tisíce žádostí o zproštění obvinění. I takový krok si však žádal odůvodnění, a proto se komunistické vedení rozhodlo svalit částečnou vinu také na příslušníky státní bezpečnosti. V důsledku tohoto byla zřízena další vyšetřovací komise, jejímž předmětem nebylo vyšetřování nezákonnosti v politických procesech, nýbrž ve vyšetřovacích metodách státní bezpečnosti. Již po několika měsících byly komisí potvrzeny nezákonné metody státní bezpečnosti v rámci vyšetřování, které předcházelo finální fázi procesů. Odsouzen byl např. velitel Bohumil Doubek, jehož výpověď je součástí rigorózní práce (kapitola 2.1.2). Komunisté se tak částečně zbavili své odpovědnosti, která se velkou měrou přenesla právě na státní bezpečnost.³²⁴

Následovala vlna prezidentských amnestií. Amnestie v roce 1955 se týkala osob, kteří emigrovali do zahraničí. Touto amnestií byla přislíbena beztrestnost. V souvislosti s touto amnestií se zpět do Československa navrátilo více než 1.500 osob. Obětí politických procesů se týkala amnestie z roku 1960, která byla vyhlášena prezidentem Novotným. Další amnestie byly vyhlášeny poté v letech 1962 a 1965. Velká škála odsouzených v důsledku politických procesů byla v rámci zmíněných amnestií propuštěna na svobodu. Ti, kteří byli propuštěni na svobodu v důsledku amnestie nebyli spokojeni a dožadovali se skutečných rehabilitací.

³²³ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 217-218.

³²⁴ MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9. str. 81-82.

V důsledku nátlaků ze strany veřejnosti byla ustanovena další vyšetřující komise v čele s tajemníkem ústředního výboru KSČ, Drahomírem Kolderem. Tato komise měla za úkol zajistit nezákonné jednání či nesprávné postupy v rámci politických procesů vedených od roku 1948 proti komunistickým funkcionářům. Kolderova komise byla činná zejména tak, že se snažila vyhledávat viníky nejen mezi příslušníky státní bezpečnosti, ale také mezi příslušníky KSČ a nebyla kontrolována odpovědnost pouze u osob, které již zemřeli, jako např. Gottwald, ale prověrky se týkaly například Barákovy komise a jejího počínání v minulých letech. Ačkoliv byly do Kolderovy komise vkládány velké naděje ze strany veřejnosti, která se domnívala, že pokud proběhne rehabilitace komunistických funkcionářů, budou rehabilitováni i ostatní, výsledek nebyl uspokojivý a k rehabilitacím nedošlo. Úloha Kolderovy komise však otevřel dveře dalším možným krokům. Momentem, kdy nedošlo k rehabilitacím, zazněl vzdechem opět tlak veřejnosti. Představitelé režimu se snažili rehabilitacím odolávat a soudy byly zahlceny žalobami a žádostmi o obnovu řízení.³²⁵

Národní shromáždění v Praze přijalo v roce 1968 zákon č. 82/1968 Sb., O soudní rehabilitaci. Hlavním rozdílem oproti předcházejícím obdobím, v rámci nichž byly činné vyšetřující komise nebo byly udíleny amnestie bylo to, že nyní byly k rozhodnutí o rehabilitaci nezávislé justiční orgány. Pokud mělo být o rehabilitaci rozhodnuto, dělo se tak pouze na žádost oběti. Rehabilitováno bylo více než 2.000 osob. Poslední činnou kontrolní komisí byla komise v čele s Janem Pillerem. Pillerova komise měla za úkol prošetření politických procesů vedených proti komunistickým představitelům za období let 1952-1954.

S pádem komunismu byly vytvořeny podmínky pro rehabilitování obětí politických procesů, politických vězňů a dalších, kteří se stali oběťmi režimu. V důsledku přijetí již zmíněného zákona č. 119/1990 Sb., v důsledku kterého byla zrušena rozhodnutí soudů k datu jejich vydání a současně bylo zastaveno trestní stíhání. Pouze malé procento obětí se dožilo soudní rehabilitace, kterou byla dotčena také jejich osoba.

³²⁵ KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1. str. 219-220.

ZÁVĚR

Čtení nejrůznějších publikací ve věci tématu rigorózní práce byly mé osobě velkým přínosem a mohla jsem si tak udělat svůj vlastní obrázek o tom, jaké mohlo být žití ve společnosti, v níž vládla diktatura jedné politické strany v čele s jejími nejvyššími představiteli. Je jasné a zřejmé, že díky pouhému čtení publikací se člověk nedostane plně do podvědomí těch, kteří tuto dobu pocítili na vlastní kůži tím nejhorším způsobem, který postihoval jednotlivce, rodiny nebo společenské životy a nevědomky tak řídil osudy celé společnosti v několika formách.

Politickými procesy byly postiženy nejen přímé oběti v podobě odsouzených, ale také sociální vrstvy společnosti, zájmová seskupení, hospodářství, zemědělství nebo kultura. Nelze opominout také právo, které si komunisté přizpůsobovali tak, aby hrálo do karet politickému vedení, kdy se v hlavní roli objevila především nezákonnost, zákonná neznalost nebo skutečnost, že do funkcí, do nichž je třeba mít dosažený určitý stupeň vzdělání, byli dosazeni tací, kteří neměli s právem nic společného, a i přes to se podíleli na výsledcích politických procesů. Ti, kteří se účastnili na výrobě či byli aktivní v průběhu politických procesů, nebyli až na výjimky potrestáni, neboť se většina z nich pádu komunismu nedožila. Říká se, že spravedlnost je vlak, který má vždy zpoždění. I oběti procesů si na ten svůj počkali, a to několik desítek let, kdy se nakonec díky rehabilitačním činnostem, již demokratického Československa, očistila jména těch, kteří byli neprávem odsouzeni.

Dle mého názoru je cíl rigorózní práce splněn, neboť se ve shora uvedených kapitolách objevila všechna podstatná témata, která jsou s hlavním tématem rigorózní práce neodmyslitelně spjata. V rámci práce je dokonce představeno několik případů, a to od zahájení trestního stíhání až po rehabilitaci v roce 1990. V rámci těchto případů jsou v práci zakotveny také osobní výpovědi obětí, díky kterým je možné lépe vystihnout jejich osobní zkušenosti.

Je na každém, aby si na komunismus či politické procesy utvořil svůj vlastní názor, utvrdil sám sebe v tom, co už dávno věděl, nebo si naopak uvědomil názor opačný. Žijeme v době svobody a každý si tedy může počínat tak, jak uzná za vhodné, a tak jak je jeho osobě nejbližší. Cílem práce nebylo hanobení, pouze

poukázání na určité historicko-právní dění. Je však třeba mít na paměti fakt, že shora popsané události nejsou výmysly, a že se toto v Československu opravdu odehrálo.

CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ

The theme of the rigorous work was chosen, which the author herself believes, that although the mentioned historical-legal event took place more than 70 years ago, this event should definitely not be forgotten, and everyone should live with a certain humility after reading this work state and political leadership of today. The topic of the rigorous work is multidisciplinary, as it combines jurisprudence together with history and points out what the law was like in a certain historical phase, the characteristics and main events of which are not neglected by this rigorous work. The goals of the work also correspond to the aforementioned, where the main goal was to create a compact and organized work, which, in terms of content, will cover the most important historical and legal events of a certain period of Czechoslovak history.

The rigorous thesis is divided into an introduction, 6 main parts, a conclusion and a foreign language summary.

The first part of the work deals with the development of the situation in Czechoslovakia after the end of the Second World War until the time when the communists seized power, both from the historical and the legal side. The first part simultaneously characterizes individual types of political processes.

The following second part deals with the process initiative, where the activities of those who participated in the production of the processes and what their role was are described in individual subsections. There is also a description of investigative methods.

The second part is followed by "The course of political processes", to which the third part of the rigorous work was devoted. For example, the author analyzed two types of accusations within history. This chapter also describes the system of punishment, including the main punishments.

The fourth part is the practical part, where the author of this thesis describes several real criminal cases - political processes that took place in the territory of Pilsen. Furthermore, the Pilsen monetary reform and the political processes that arose as a result of it are briefly described.

The fifth part points out what the situation was in terms of political processes in Slovakia and other districts.

The last sixth part aims to describe revisions of political processes from 1954 until the fall of communism.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:

1. KNIŽNÍ PUBLIKACE:

1. BENČÍK, Antonín a RICHTER, Karel. Tragický osud generála Heliodora Píky: portrét československého vojáka a diplomata. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2001. ISBN 80-7278-105-7.
2. BLÁHOVÁ, Ivana. Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3.
3. BURSÍK, Tomáš, Jaroslav PAŽOUT, Kateřina PORTMANN a Tomáš VILÍMEK. Třídní (ne)spravedlnost, Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948-1989. 2020. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů v roce 2020, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9.
4. JELÍNEK, Jiří a ŘÍHA, Jiří. Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů. 5. aktualizované a doplněné vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-670-5.
5. JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 3. 2018, 2010-. Praha: Leges, 2010-. ISBN 978-80-7502-278-3.
6. KAPLAN, Karel a PALEČEK, Pavel. Komunistický režim a politické procesy v Československu. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1.
7. KAPLAN, Karel. Nebezpečná bezpečnost. 1999. Brno: DOPLNĚK, 1999. ISBN 80-7239-024-4.
8. KAPLAN, Karel. Politický proces s Miladou Horákovou a spol.: komentované dokumenty. Praha: Epoque, 2019. ISBN 978-80-7557-173-1.
9. KAPLAN, Karel. StB o sobě: výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů k, 2002. ISBN 80-902885-8-8.
10. KROULÍK, Pavel. Historie vyšetřování trestních deliktů u nás. Týn nad Vltavou: Nová Forma, 2017. ISBN 978-80-7453-845-2.
11. LIŠKA, Otakar. Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989. 2., opr. a rozš. vyd. Sešity (Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR). Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006. ISBN 80-86621-09-x.
12. MGR. KINČOK, PH.D., Branislav. Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948-1954. 1. vydání Bratislava: Ústav pamati národa Bratislava, 2019. ISBN 978-80-89335-87-9.

13. Naše měna je pevná: Plzeň a měnová reforma 1953. Plzeň: Pro katedru historie Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni vydalo viaCentrum, 2013. ISBN 978-80-87646-02-1.
14. O procesech a rehabilitacích I. (zpráva "Pillerovy komise" o politických procesech a rehabilitacích v Československu v letech 1949 až 1968). 1990. Praha: FLORENC, 1990.
15. PEJČOCH, Ivo. Gottwaldovy milosti: tresty smrti, změněné milosti prezidenta republiky Klementa Gottwalda 1948-1953. Cheb: Svět křídel, 2017. ISBN 978-80-7573-008-4.
16. PROF. JUDR. LADISLAV VOJÁČEK, CSC., DOC. JUDR. KAREL SCHELLE, CSC. a JUDR. VILÉM KNOLL, PH.D. České právní dějiny. 2016. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3.
17. RATAJ, doc. PhDr. Jan. KSČ a Československo I. (1945 - 1960). 2003. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze nakladatelství Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0642-4.
18. SCHELLE, Karel a BÍLÝ, Jiří. Dějiny českého soudnictví. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-959-6.
19. SOUDNÍ ZÁPIS, v trestní věci vedení protistátního spikleneckého centra. Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským. 1953. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1953.
20. ŠTĚPÁNEK, Zdeněk. Utajené povstání 1953. Praha: Michael, 1993.
21. UTITZ, Bedřich. Neuzavřená kapitola, Politické procesy padesátých let. 1990. Praha: Lidové nakladatelství, Václavské náměstí 36, 1990. ISBN 80-7022-091-0.
22. VENCOVSKÝ, František. Měnová politika v české historii. Praha: Česká národní banka, 2001.
23. VLČEK, Eduard. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0791-5.

2. PRÁVNÍ PŘEDPISY:

1. Dekret č. 91/1945 Sb., Dekret presidenta republiky o obnovení československé měny.
2. Zákon č. 119/1990 Sb., O soudní rehabilitaci.
3. Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.
4. Zákon č. 213/1948 Sb., O úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů.

5. Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky.
6. Zákon č. 247/1948 Sb., O táborech nucené práce.
7. Zákon č. 319/1948 Sb., O zlidovění soudnictví.
8. Zákon č. 41/1953 Sb., Zákon o peněžní reformě ze dne 30. 5. 1953.
9. Zákon č. 562/1919 Sb., O podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění.
10. Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákoník.
11. Zákon č. 87/1950 Sb., Trestní řád.
12. Zákona č. 286/1948 Sb., O národní bezpečnosti.

3. ARCHIVNÍ ZDROJE – TRESTNÍ SPISY, ARCHIV BLOVICE:

1. Spisy trestní věci 1 T I 573/1949, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 48.
2. Spisy trestní věci 1 T I 34/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.
3. Spisy trestní věci 1 T I 196/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 50.
4. Spisy trestní věci 1 T 316/50, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 60.
5. Spisy trestní věci 1 T I 136/1950, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 60.
6. Spisy trestní věci 1 T I 22/1950, Státní oblastní archiv v Plzni, karton 49.

4. INTERNETOVÉ ČLÁNKY:

1. ROKOVSKÝ Jaroslav, PhDr. Ph.D., VĚZEŇSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH 1938-1989, In: [online], [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/projekty/vezenstvi-v-ceskych-zemich-1938-1989/>

SEZNAM OBRÁZKŮ:

1. **Obrázek č. 1:** Hlavička žaloby sp. zn. 2 Pt 536/53 ze dne 7. 7. 1953. Autor: B. Podolová. Strana 38.